

ΠΡΑΞΙΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ

ΤΗΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΤΑ ΜΕΛΩΔΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΔΘΩΝΙΑΔΟΣ ΣΧΟΛΗΣ

Ἀσὼ τῷ κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου
ψαλῶ τῷ θεῷ μου ἕως ὑπάρχω

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΘΩΝΙΑΔΟΣ Δ' 73 Θ' - 1969

Δ' 71 Δ' - 1981

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

† πηρετήσας από τοῦ ἔτους 1953 ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη ὡς καθηγητῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Ἐκκλησιαστικῇ Ἀκαδημίᾳ, κατήρτιζα καὶ ἐβελτίωνα συνεχῶς τὰς Σημειώσεις τῶν παραδόσεων μαθημάτων τῆς θεωρίας αὐτῆς ὥστε αὐταὶ νὰ ἀποβοῦν εὐσύνοπτοι, εὐχρηστοί, μεθοδικαὶ καὶ ἐδκυστικαὶ διὰ τοὺς ἀγαπητοὺς μαθητὰς μου.

ἤδη τὰς Σημειώσεις αὐτάς διὰ τὴν δακτυλογράφησιν τῶν ὁποίων ἐμερίμνησα καὶ τὰς κλίμακας καὶ τὰς ἄλλας σχηματογραφίας τῶν ὁποίων ὁ ἴδιος ἰχνογράφησα καὶ καλλιέγραψα, παρὰ δίδω πρὸς φωτοεκτύπωσιν, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ διευκόλυνσις τῶ μαθητῶν τῆς Ἀθωνιάδος πρὸς κατοχὴν καὶ μελέτην αὐτῶν καὶ ἡ ἐλπίς καὶ προσδοκία μου διὰ καταρτισμὸν καὶ ἐμπέδωσιν εἰς τὴν θεωρίαν καὶ πράξιν τῆς πατρῴας ἡμῶν Ἐκκλησιαστικῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἀποβῇ βεβαιωτέρα.

† Ὡχόμενος εἰς αὐτοὺς πρόσδον καὶ ἀρίστας ἐπιδόσεις εἰς τὸ μάθημα, εἰς τὸ ψάλλειν καὶ εἰς τὴν ζωὴν των πρὸς δόξαν καὶ αἶνον τοῦ Παναγὰνθου Θεοῦ καὶ πρὸς ἀγιασμόν τῶν ψυχῶν αὐτῶν. διατελῶ

Μετά πατρικῆς στοργῆς
καὶ ἀγάπης Χριστοῦ

Μοναχός Μελέτιος Βυκιώτης

ΜΟΝΑΧΟΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΣΥΚΙΩΤΗΣ

ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ι. Ἡ Μουσική ἀσχολεῖται μέ πᾶν ὅτι ἀφορᾷ τήν παραγωγήν καί σύνδεσιν τῶν ἤχων.

Οἱ ἤχοι εἰς τήν μουσικήν παράγονται ἀπό τήν ἀνθρωπίνην φωνήν καί τά διάφορα μουσικά ὄργανα.

Ἡ Μουσική ὁμοιάζει μέ μίαν γλῶσσαν διαφέρει ὅμως ἀπό τὰς ἄλλας γλῶσσας διότι αὕτη εἶναι γλῶσσα τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἐπιδρᾷ μέ δύο τρόπους ἐπ' αὐτῆς ἀφ' ἑνός μέν εἰς τό νά δημιουργῇ συναισθήματα, ἀφ' ἑτέρου δέ εἰς τό νά ἐξωτερικεύῃ συναισθήματα αὐτῆς.

Ἡ μουσική ὅπως καί κάθε γλῶσσα ἔχει γραφήν καί ἀνάγνωσιν καί ἰδιαιτέρους κανόνας συνδέσεως καί ἐκτελέσεως τούτων.

Τό μάθημα τό ὁποῖον πραγματεύεται περί τῶν σημείων τῆς Μουσικῆς ὡς καί περί τῶν κανόνων τῆς συνδέσεως αὐτῶν λέγεται "Θεωρία τῆς Μουσικῆς".

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Τὰ στοιχεῖα τῆς Μουσικῆς

2. Τὰ θεμελιώδη συστατικά τῆς Μουσικῆς εἶναι:

α) οἱ φθόγγοι, δηλαδή οἱ κατάλληλοι διά τὴν μουσικὴν ἤχοι (φωναί).

β) ὁ χρόνος, δηλαδή, ἡ χρονικὴ διάρκεια τῶν φθόγγων.

καί γ) ἡ ἔκφρασις, δηλαδή, ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου ἐκφράζεται ὁ κάθε φθόγγος.

Φθόγγοι

3. Οἱ μουσικοὶ ἤχοι παραγόμενοι ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φωνὴν καί ἀπὸ τὰ διάφορα μουσικὰ ὄργανα λέγονται φθόγγοι (μελωδικοί) (α)

Ἐκαστος φθόγγος ἔχει τρία γνωρίσματα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν αὐτόν· τὸ ὕψος, τὴν ἔντασιν, καί τὴν χροιάν.

Κατὰ τὸ ὕψος διαφέρουν οἱ φθόγγοι ὅταν ὁ μὲν εἶναι ὑψηλότερος ὁ δὲ χαμηλότερος. Κατὰ τὴν ἔντασιν δὲ ὅταν ὁ μὲν εἶναι ἰσχυρότερος ὁ δὲ ἀσθενέστερος. Κατὰ δὲ τὴν χροιάν ἡ ποιότητα διαφέρει κατὰ τὸ ποῖόν ἢ φωνὴ τοῦ ἐνός ἀπὸ τὴν φωνὴν τοῦ ἄλλου.

Ὄνόματα τῶν φθόγγων

4. Τὰ ὀνόματα τῶν φθόγγων εἶναι ἑπτὰ:

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η ἔχουν ληφθῇ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου τὰ ὁποῖα συνέπληρωσαν μέ φωνήεντα ἢ εἰσέθετε -----

(α) Ὁ ἀρχαῖος Εὐκλείδης λέγει φθόγγος εἶναι

"Φωνῆς πτώσις ἐμμελής ἐπὶ μίον τάσιν"

σύμφωνα, πρὸς σχηματισμόν συλλαβῶν χάριν εὐφωνίας ὡς ἐξῆς: ΠΑ ΒΟΥ ΓΑ ΔΙ ΚΕ ΖΩ ΝΗ.

Ἀνιούσα καὶ κατιούσα διαδοχή.

5. Ἡ σειρά τῶν ἐπτά φθόγγων, ἡ ὁποία ἀνέρχεται διαδοχικῶς ἀπὸ τὸν χαμηλότερον εἰς τοὺς ὑψηλότερους, λέγεται ἀνιούσα διαδοχή.

Ὅταν δέ ἀντιστρόφως κατέρχεται ἀπὸ τὸν ὑψηλότερον εἰς τοὺς χαμηλότερους λέγεται κατιούσα διαδοχή.

Ἀνιούσα διαδοχή
ΠΑ ΒΘ ΓΑ ΔΙ ΚΕ ΖΩ ΝΗ
Κατιούσα διαδοχή
ΖΩ ΚΕ ΔΙ ΓΑ ΒΘ ΠΑ

σχ. 1

κλίμαξ

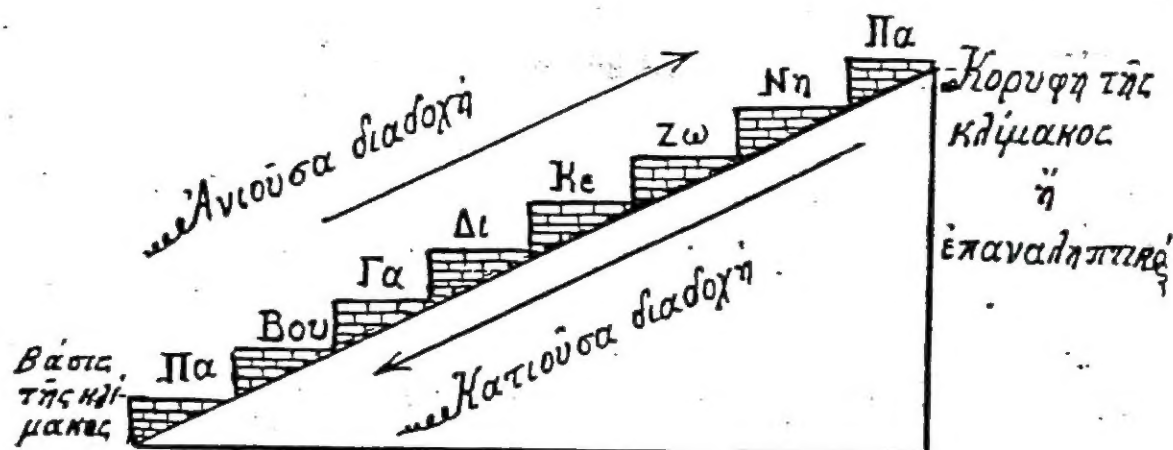
6. Ὅταν εἰς τὴν σειράν τῶν ἐπτά φθόγγων ἐπαναλάβωμεν καὶ πάλιν τὸν πρῶτον, δηλαδή τὸν ΠΑ, σχηματίζεται μία συνεχῆς διαδοχή ὀκτώ φθόγγων, ἡ ὁποία λέγεται κλίμαξ.

Βαθμίδες τῆς κλίμακος

Ἐκαστος φθόγγος τῆς κλίμακος λέγεται καὶ βαθμὶς αὐτῆς.

Ἡ κλίμαξ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀκτώ βαθμίδας, τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν καὶ χορδὰς, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὅλη κλίμαξ καλεῖται ὀκτάχορδος. ἢ διαπασῶν διότι ἡ φωνὴ ἀνερχομένη καὶ κατερχομένη διέρχεται διὰ πασῶν τῶν χορδῶν.

Ἡ πρώτη βαθμὶς τῆς κλίμακος λέγεται βῆσις αὐτῆς. Ἡ δὲ ὀγδόη βαθμὶς λέγεται κορυφή αὐτῆς ἢ ἐπαναληπτικός(φθόγγος).

σχ.2 8χορδός ἢ διαπασῶν κλίμαξ

Τὸ ὄνομα τοῦ φθόγγου τῆς βῆσεως τῆς κλίμακος εἶναι καὶ τὸ ὄνομα τῆς κλίμακος. Διὰ τοῦτο ἡ ἀνωτέρω κλίμαξ ἡ ὁποία ἔχει ὡς βῆσιν τὸν φθόγγον Πα λέγεται κλίμαξ τοῦ Πα.

Ἡ ἀκουστικὴ ὁμοιότης τοῦ πρώτου καὶ ὀγδοῦ φθόγγου λέγεται ἄντιφωνία.

Ὁξύτης καὶ βαρύτης

7. Ἡ ἀνάβασις τῆς κλίμακος λέγεται ὀξύτης(ὀδεύομεν ἐπὶ τὸ ὀξύ).

Ἡ δὲ κατάβασις λέγεται βαρύτης(ὀδεύομεν ἐπὶ τὸ βαρύ).

Χρόνος.

8. Χρόνος εἶναι ὁ ταπτικός καὶ σύγχρονος κτύπος ἐκάστου φθόγγου, ἐκτελεῖται δὲ διὰ δύο ἰσοχρόνων κινήσεων τῆς χειρὸς ἐκ τῶν ὁποίων ἡ

πρώτη κίνησις τῆς χειρὸς πρὸς τὰ κάτω καλεῖται
θέσις τοῦ χρόνου ἡ δὲ δευτέρα κίνησις πρὸς τὰ
ἄνω καλεῖται ἄρσις.

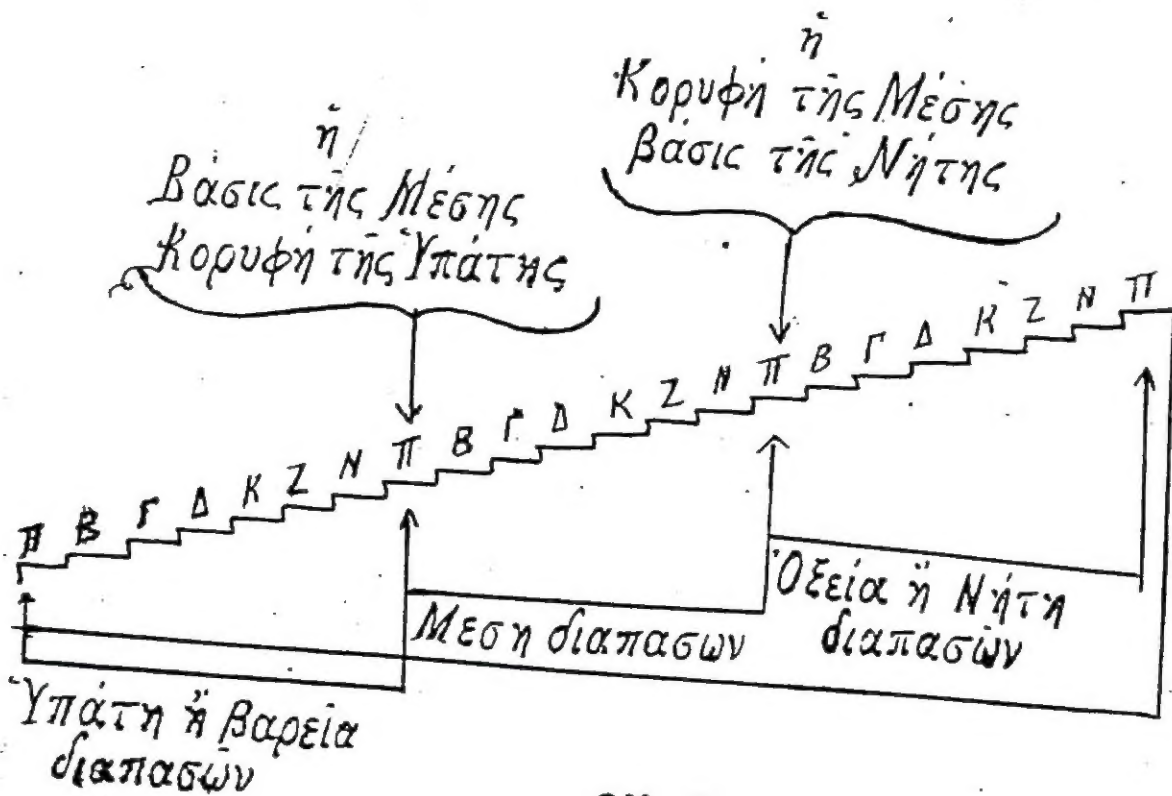
Μέση, ὀξεῖα καὶ βαρεῖα διαπασῶν

α) Μέση διαπασῶν

9. Ἡ ὀχόρδος ἢ διαπασῶν καλεῖται καὶ μέση δια-
πασῶν ἢ φυσικὴ κλιμαξ τοῦ Πα, οἱ δὲ φθόγγοι κα-
λοῦνται μεσοειδεῖς.

β) Ὀξεῖα διαπασῶν

10. Ὀξεῖα διαπασῶν καλεῖται ἡ κλιμαξ ἡ ὁποία
ἔχουσα βάσιν τὸν 8ον φθόγγον τῆς μέσης διαπα-
σῶν ἀνέρχεται εἰς ὀξυτέρους (ὑψηλοτέρους) φθόγ-
γους. Ἡ κλιμαξ τῆς ὀξείας διαπασῶν καλεῖται
καὶ ΝΗΤΗ οἱ δὲ φθόγγοι καλοῦνται νητοειδεῖς.

σχ. 3

γ) Βαρεῖα διαπασῶν

II. Βαρεῖα διαπασῶν καλεῖται ἡ κλίμαξ ἡ ὁποία ἔχουσα κορυφήν τήν βάσιν τῆς μέσης διαπασῶν κατέρχεται εἰς βαρυτέρους (χαμηλοτέρους) φθόγ-
γους. Ἡ κλίμαξ αὕτη καλεῖται ΥΠΑΤΗ οἱ δέ φθόγ-
γοι καλοῦνται ὑπατοειδεῖς. (α)

Ἔκτασις

Ι2. Τό σύνολον τῶν φθόγγων, τοὺς ὁποίους ἀντι-
λαμβάνεται ἡ ἀκοή ἀπό βαρυτέρου ἕως τοῦ ὀξυτέ-
ρου, καλεῖται μουσική ἔκτασις.

Τό σύνολον τῶν φθόγγων, τοὺς ὁποίους δύναται
νά παράγῃ μέ εὐχέρειαν μία ἀνθρωπίνη φωνή ἀνα-
λόγως μέ τήν διάπλασιν τῶν φωνητικῶν του ὀργά-
νων, καλεῖται ἔκτασις τῆς φωνῆς ἐκείνης, ἢ τοῦ
ὀργάνου ὅταν πρόκειται περί ὀργάνου.

Συνεχῆς - Ὑπερβατή - Ἰσότης

Ι3. Συνεχῆς ἀνάβασις καί κατάβασις λέγεται ὅ-
ταν ἀναβαίνωμεν καί καταβαίνωμεν τὰς βαθμίδας
τῆς κλίμακος ἀνά μίαν βαθμίδα κατὰ σειρᾶν.

Συνεχῆς ἀνάβασις

Συνεχῆς κατάβασις

Πα Βδ Γα Δι Κε Ζω Νη Πα Νη Ζω Κε Δι Γα Βδ Πα

σχ. 4

(α) Εἰς τοὺς Δελφούς ἐλατρεύοντο τρεῖς ἀπό
τὰς μούσας, ἡ Νήτη, ἡ Μέση καί ἡ Ὑπάτη, ὑπό
ὀνόματα δηλαδή, μέ τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχαῖοι ἐχαρα-
κτήριζον τοὺς ὀξυτέρους, τοὺς μέσους καί τοὺς
βαρυτέρους φθόγγους τῆς κλίμακος.

Ὑπερβατὴν ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν καλοῦμεν
 τὰς βαθμίδας τῆς κλίμακος, ὑπερπηδῶντες ἀπὸ τῆν
 μίαν βαθμίδα εἰς τὴν ἄλλην, ἀφήνοντες ἐν τῷ με-
 ταξὺ ἀνεκτελέστοις φθόγγους.

Ὑπερβατὴ ἀνάβασις
 Πα / Γα / Κε / Πα / Ὑπερβατὴ κατάβασις
 Πα / Γα / Κε / Πα

σχ. 5

Ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἰδίου φθόγγου δὶς καὶ τρίς
 ἢ καὶ πολλάκις λέγεται ἰσότης ἢ ταυτοφωνία.
 Πα Πα Πα Βου Βου Βου.

Διαστήματα (I)

Ι4. Διάστημα καλεῖται ἡ ἡχητικὴ ἀπόστασις μετα-
 ξὺ δύο συνεχῶν ἢ ὑπερβατῶν φθόγγων π.χ.
 Πα - Βου - Γα - Κε - Πα

Ὅταν τὸ διάστημα ἀρχίζῃ ἀπὸ τὸν βαρύτερον
 φθόγγον καὶ μεταβαίνει εἰς τὸν ὀξύτερον, τὸ διά-
 στημα λέγεται ἀνιόν.

Ὅταν δέ ἀντιστρόφως τὸ διάστημα ἀρχίζῃ ἀπὸ
 τὸν ὀξύτερον φθόγγον καὶ μεταβαίνει εἰς τὸν βα-
 ρύτερον λέγεται κατιόν.

(I) Ὁ Ἀριστόξενος λέγει: "Διάστημά ἐστι τὸ περι-
 εχόμενον ἀπὸ δύο φθόγγων ἀνομοίων ὀξύτητι καὶ
 βαρύτητι" ὁ δὲ Εὐκλείδης, "Διάστημά ἐστι μέγεθος
 φωνῆς ὑπὸ δυοῖν φθόγγοιν περιγεγραμμένον" καὶ
 Ερακχεῖτος ὁ γέρων, "Διάστημά ἐστι διαφορά δύο φθόγ-
 γων ὀξύτητι καὶ βαρύτητι".

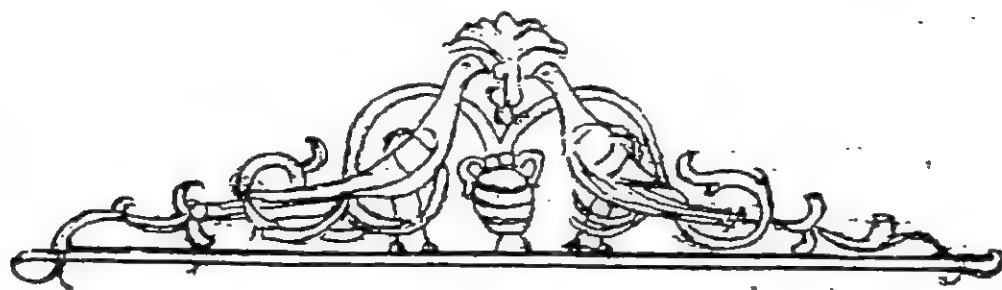
Ἐνα εἰδάστημα λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φθόγγων, τοὺς ὁποίους περιέχει π.χ. ἂν ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φθόγγους λέγεται διάστημα δευτέρας ἂν ἀπὸ τρεῖς τρίτης κ.λ.π.

Ἡ κλίμαξ περιέχει ἑπτὰ διαστήματα δευτέρας τὰ ὁποῖα σχηματίζονται μετὰξὺ τῶν φθόγγων αὐτῆς
Πα - Βου - Γα - Δι - Εε - Ζω - Νη - Πα

Στίχοι δεικνύοντες τοὺς φθόγγους τῆς
Κλίμακος

Πάλαι ἥμαρτεν Ἀδάμ, ἐμακρύνθη τοῦ Θεοῦ.
Εὐληθεῖς δ' ὁ Ἰλαστουργός, ἐσύλου δέχεται μορφὴν
Γάλα πίνει ἐκ μητρός· εἰς μετάνοιαν καλεῖ·
Διδαχῶν σκορπίζει φῶς, θαύματα πολλὰ ποιεῖ·
Κεφαλὴν δ' ἐχθροῦ ποτεῖ, νεκρωθεὶς καὶ ἀναστάς,
Ζωοδότης ὢν Θεός· καὶ εἰς μέλλουσαν ζωὴν,
Νηπενθῇ πιστοὺς καλεῖ, ὅπου πρῶτος εἰσελθὼν
Πᾶσαν ἔλαβεν ἐρχήν παρὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Σημειογραφία ἢ Παρασημαντική

15. Τό γραφικόν σύστημα τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς μέ τό ὁποῖον γράφει τά μέλη αὐτῆς ὀνομάζεται Σημειογραφία ἢ Παρασημαντική. (α)

Τά σημεῖα ἢ χαρακτῆρες τῆς Βυζαντινῆς Παρασημαντικῆς τά ὁποῖα διακρίνομεν εἰς ~~πέντε~~ μελωδίαν εἶναι:

- α) Τά σημεῖα ποσότητος ἢ φθογγόσημα
- β) " " τοῦ χρόνου
- γ) " " τόνου & ποιότητος ἢ ἐκφράσεως
- δ) " " μαρτυριῶν
- ε) " " θεωρῶν ἢ ἀλλοιώσεων

Α' Παρακτῆρες ποσότητος

ἢ φθογγόσημα ἢ φωναί

16. Τό κύριον σῶμα τῆς Μουσικῆς γραφῆς εἶναι τά σημεῖα ποσότητος.

Ποσόν^(β) εἰς τήν Μουσικήν καλεῖται ἡ ἀνάβασις καί κἀτάβασις τῆς φωνῆς διά τοῦτο καί τά σημεῖα ποσότητος ὀνομάζονται καί χαρακτῆρες ἔμφωνοι ἢ φωνητικοί.

Οἱ χαρακτῆρες τῆς ποσότητος εἶναι δέκα καί

=====

(α) Παρασημαντική ὀνομάσθη ὑπό τοῦ Ἀριστοξένου (300 π.Χ.)

(β) Κλαύδιος ὁ Πτολεμαῖος, διάσημος μαθηματικός ἀστρονόμος καί μουσικός (125-161 μ.Χ.) λέγει:

"Ἐοικεν ἡ κατέ τό ὀξύ καί βαρύ τῶν φθόγγων διαφορά ποσότητος εἶδος εἶναι τι".

διακρίνονται εἰς τρεῖς κατηγορίας^(α):

α) εἰς ἓνα χαρακτῆρα ἰσοδότητος

β) εἰς πέντε χαρακτῆρας ἀνιόντας καί

γ) εἰς τέσσαρας χαρακτῆρας κατιόντας

ἴσον — 0

Ἀνιόντες

Κατιόντες

Ὀλίγον — I

Ἀπόστροφος — I

Πεταστή — I

Ὑπορροή — I-I

Κεντήματα — I

Ἐλαφρόν — 2

Κέντημα — 2

Χαμηλή — 4

Ὑψηλή — 4

17. Οἱ χαρακτῆρες αὐτοὶ δέν φανερώουν τινά ὠρισμένον φθόγγον, ἀλλὰ μόνον δεικνύουν πόσους φθόγγους πρέπει ν' ἀναβῶμεν ἢ νά καταβῶμεν.

Τό ἴσον οὔτε ἀναβιβάζει οὔτε καταβιβάζει τήν φωνήν ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει τόν προηγούμενον του φθόγγον.

Τό ὀλίγον τά κεντήματα καί ἡ πεταστή ἀναβιβάζουν τήν φωνήν κατὰ ἓνα φθόγγον.

Τό κέντημα ἀναβιβάζει τήν φωνήν κατὰ δύο

(α) Ὡς μουσικά σημεῖα ἐχρησιμοποιοῦντο παρά τῶν ἀρχαίων γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, ἀπό τῶ ὁποῖα ἔπειτα διεμορφώθη ἡ βυζ. παρασημαντική λέγουν ὅτι τό ὀλίγον εἶναι τό γράμμα I εἰς στάσιν πρηνῇ, ἡ δέ πεταστή τό ἀρχαῖον γράμμα C εἰς στάσιν ὑπτίαν, τά κεντήματα τό γράμμα η, ἡ ὑπορροή τό τελικόν S, τό δέ ἐλαφρόν τό C εἰς στάσιν πρηνῇ.

φθόγγους ὑπερβατῶς.

Ἡ ὑψηλή ἀναβιβάζει τὴν φωνὴν κατὰ τέσσαρας φθόγγους ὑπερβατῶς.

Φωναί κατιοῦσαι

18. Ἡ ἀπόστροφος καταβιβάζει τὴν φωνὴν κατὰ ἓνα φθόγγον

Ἡ ὑπορροή καταβιβάζει τὴν φωνὴν κατὰ δύο φθόγγους συνεχῶς· εἶναι μουσικὴ δίφθογγος.

Τὸ ἐλαφρόν καταβιβάζει τὴν φωνὴν κατὰ δύο φθόγγους ὑπερβατῶς.

Ἡ χαμηλή καταβιβάζει τὴν φωνὴν κατὰ τέσσαρας φθόγγους ὑπερβατῶς.

19. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δέκα χαρακτήρων ποσότητος γράφεται ὁποιαδήποτε βυζαντινὴ μελωδία.

Μουσικὴ γραμμὴ

20. Μουσικὴ ἢ μελωδικὴ γραμμὴ καλεῖται σειρά διαφόρων χαρακτήρων.

Ἀπὸ τὰς διαφόρους δέ μελωδικὰς γραμμάς ἀποτελεῖται τὸ μουσικόν κείμενον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει ἀφ' ἑνός μὲν τὰ μουσικὰ σημεῖα καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰς ὑποκάτω αὐτῶν συλλαβάς.

Μουσικὴ ἀνάγνωσις

21. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης μελωδίας τίθεται ἡ μαρτυρία τοῦ φθόγγου, ἔπειτα γράφονται οἱ χαρακτῆρες κατὰ σείραν, κῶτω δέ ἀπὸ τούς χαρακτῆρας γράφονται αἱ συλλαβαί τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ ᾄσμα.

Παραλαγὴ = μέλος

Ἡ μουσικὴ ἀνάγνωσις γίνεταί κατὰ δύο τρόπους

α) κατά παραλαγήν καί β) κατ' μέλος.

Παραλαγή καλεῖται ἡ μουσική ἀπαγγελία τῶν φεόγγων τοῦ μουσικοῦ κειμένου μέ τας συλλαβας

Ια Εου Ια

Μέλος λέγεται ἡ μουσική ἀπαγγελία τῶν συλλαβῶν τοῦ ᾄσματος. Ἐπομένως τό μέλος εἶναι ἡ πραγματική μουσική ἐκτέλεσις.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Συνεχῆς ἀνάσεις καί κατάρσεις

Διοστήματα δευτέρας

1. π ————— π' —————

2. π ————— π' —————

————— π

3. π ————— ρ' ————— Δ ————— κ' ————— ζ' ————— ν'

————— π' ————— ζ ————— κ ————— Δ ————— ρ —————

————— π

4. π —————

π υ ζ υ π ϑ π υ π ϑ γ ϑ π ϑ γ δ γ β γ

————— π'

δ κ δ γ δ ρ κ ζ κ δ κ ζ υ ζ κ ζ υ π π

Συνθέσεις τῶν χαρακτήρων ποσότητος

22. Ἀπό τοὺς δέκα χαρακτήρας τῆς ποσότητος οἱ ἑξῆς δηλαδή τό ἴσον , τό ὀλίγον , ἡ πεταστή , ἡ ἀπόστροφος , τό ἐλαφρόν , καί ἡ χαμηλή , γράφονται ἄλλοτε μὲν μόνοι ἄλλοτε δέ συννημένοι μετ' ἄλλων χαρακτήρων.

23. Τά κεντήματα καί ἡ ὑπορροή , γράφονται μὲν μόνα, ἀλλὰ πάντοτε εὐρίσκονται ἐξηρημαίνεσθαι ἀπὸ τὸν προηγούμενον χαρακτήρα.

24. Τό κεντήμα καί ἡ ὑψηλή λέγονται πνεύματα διότι μόνα τῶν δέκα ἔχουν φωνητικὴν ἀξίαν. Τό ὀλίγον καί ἡ πεταστή λέγονται σώματα διότι δέχονται ἐπ' αὐτῶν ἄλλους χαρακτήρας.

Γραφή τῶν κεντημάτων

25. Τά κεντήματα γράφονται κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους:

α) Ἰατά σειράν

β) Ἀνωθεν τοῦ ὀλίγου

καί γ) Κάτωθεν τοῦ ὀλίγου

Ὅταν τὰ κεντήματα εὐρίσκονται κάτωθεν τοῦ ὀλίγου ἐκτελοῦμεν πρῶτον τὰ κεντήματα καί ἔπειτα τό ὀλίγον π.χ. = =

Ὅταν τὰ κεντήματα εὐρίσκονται ἀνωθεν τοῦ ὀλίγου ἐκτελοῦμεν πρῶτον τό ὀλίγον καί ἔπειτα τὰ κεντήματα π.χ. = =

Αὗξιναις τῆς ποσοτικῆς ἀξίας τῶν
φθογγοσῶν

26. Τῶν συνθέτων χαρακτήρων ἡ ποσότης ἄλλοτε

αὐξάνει καὶ ἄλλοτε ἐλατοῦται κατὰ τὴν θέσιν ὅπου θά τύχωσιν.

Ἡ ποσοτικὴ ἀξία τῶν φθογγοσῆμων εἶναι τριῶν εἰδῶν: α) Παραθετική, β) Ἐνεργητική καὶ γ) Παραπληρωματική.

α) Παραθετική λέγεται ὅταν οἱ συντιθέμενοι χαρακτῆρες ἐκφωνοῦνται ὁ ἓνας μετὰ τόν ἄλλον

π.χ. $\overline{1+1} \overline{1+1} \overline{1+1} \overline{1+1} \overline{1+1} \overline{1+1}$

β) Ἐνεργητική ὅπου λογαριάζεται ἡ συνολικὴ ἀξία τῶν φθογγοσῆμων π.χ. $\overbrace{+2}^{+3} \overbrace{+5}^{+5}$

$\overbrace{+3}^{+8}$ κ. λ. π.

καὶ γ) Παραπληρωματική, ὅπου ἓνα ἀπὸ τὰ συντιθέμενα φθογγόσημα χάνει τὴν ποσοτικὴν του ἀξία

π.χ. $\overline{+2} \overline{+4} \overline{+6}$

Αἱ συνθέσεις $\overline{+2+1}$ καὶ $\overline{+4+1}$ εἶναι παραθετικά καὶ παραπληρωματικά.

Κέντημα Ὑψηλή

27. Τὸ κέντημα καὶ ἡ ὑψηλή ὡς πνεύματα συντίθενται πάντοτε μέ τὸ ὀλίγον ἢ τὴν πεταστήν

Παραπληρωματικά συνθέσεις

Τὸ κέντημα ὅταν τεθῇ δεξιὰ ἢ κάτωθεν τοῦ ὀλίγου $\overline{\quad} \overline{\quad}$ εἰς τὰς συνθέσεις αὐτὰς λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν μόνον ἡ ποσοτικὴ ἀξία τοῦ κεντήματος δηλαδή ἀνάβασιν δύο φωνῶν. (τοῦ ὀλίγου τεθέντος ὡς παραπληρωματικοῦ ἢ ὡς σῶμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται τρόπον τινα τὸ κέντημα (ὡς πνεῦμα)).

Ἡ ὑψηλή ὅταν τεθῇ ἄνω δεξιὰ τοῦ ὀλίγου ἢ

τῆς πεταστῆς   λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ποσοτική ἐνέργεια τῆς ὑψηλῆς, δηλαδή ἀνάβασιν κατὰ τέσσαρας φωνάς (διάστημα 5ης).

Ἑνεργητικαί συνθέσεις

28. Ὄταν τό κέντημα τεθῇ ἐπὶ τοῦ ὀλίγου ἢ τῆς πεταστῆς   τότε ὑπολογίζεται καί ἡ ποσοτική ἀξία τοῦ ὀλίγου ἢ τῆς πεταστῆς. (διάστημα 4ης).

Ὄταν ἡ ὑψηλή τεθῇ ἄνω ἀριστερά τοῦ ὀλίγου ἢ τῆς πεταστῆς   τότε ὑπολογίζεται καί ἡ ποσοτική ἐνέργεια τοῦ ὀλίγου ἢ τῆς πεταστῆς, δηλαδή ἀνάβασιν κατὰ πέντε φωνάς. (διάστημα 6ης).

29. Τό ὀλίγον καί ἡ πεταστή χάνουν τήν ποσοτικήν των ἐνέργειαν ὅταν ἐπ' αὐτῶν τεθῇ ἴσον ἢ ἄλλος τις κατιῶν χαρακτήρ π.χ.   .

Διαστήματα δευτέρας (Παίραλαγή)

7 π

       π

8. π   *

       π

12 Πίναξ συνθέτων

Φωναί	Ἀντιοῦσαι	Κατιοῦσαι	Διάστημα
3			4ης
4			5ης
5			6ης
6			7ης
7			8ης
8			9ης
9			10ης
10			11ης
11			12ης
12			13ης
13			14ης
14			15ης
15			16ης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ . ΤΡΙΤΟΝ

Σημεῖα (χαρακτῆρες) χρονικά ἢ ὑποστάσεις .
ἔγχρονοι

Χρόνος

30. Χρόνος εἰς τὴν μουσικὴν καλεῖται τὸ χρονικόν διάστημα τὸ ὁποῖον δαπάνᾳται διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐκάστου φθόγγου τῆς κλίμακος.

Ὁ χρόνος ἐκτελεῖται διὰ δύο ἰσοχρόνων κινήσεων τῆς χειρὸς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη κινήσις τῆς χειρὸς πρὸς τὰ κάτω καλεῖται θέσις τοῦ χρόνου, ἡ δὲ δευτέρα κινήσις τῆς χειρὸς πρὸς τὰ ἄνω καλεῖται ἄρσις.

θέσις τοῦ χρόνου 1 ↓ 2 ↑ ἄρσις τοῦ χρόνου

Χρονικὴ ἀξία τῶν φθογγοσήμων

31. Διάρκειαν ἐνός χρόνου ἔχουν πάντες οἱ χαρακτῆρες τῆς ποσότητος ἐκτός τῆς ὑπορροῆς ἡ ὁποία ἐπειδὴ εἶναι μουσικὴ δίφθογγος ἔχει ἀξίαν (διάρκειαν) δύο χρόνων. π.χ. π =

32. Ἐάν ὅμως θελήσωμεν νὰ δώσωμεν περισσοτέραν ἢ ὀλιγωτέραν διάρκειαν τοῦ ἐνός χρόνου εἰς τοὺς χαρακτῆρας ποσότητος, ἢ ὅταν παραστῇ ἀνάγκη διακοπῆς τοῦ ἁσματος ἀ' ἀναπνοὴν ἢ δι' ἄλλην καλαισθητικὴν αἰτίαν, τότε μεταχειριζόμεθα τοὺς χρονικοὺς χαρακτῆρας· εἶναι δὲ οὗτοι

1) Χαρακτῆρες αὐξάνοντες τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῶν φθογγοσήμων

2) " σιωπηλαί (Παύσεις Σιωπαί)

3) " διαιροῦντες τὸν χρόνον

4) " ἔχοντες διπλὴν ἐνέργειαν διαιρέ-

σεως καὶ ἀυξήσεως τοῦ χρόνου

33. Ἀχαρακτῆρες ἀυξάνοντες τὸν χρόνον εἶναι δύο

1) Τὸ κλάσμα

2) Ἡ ἀπλῇ . καὶ τὰ πολλαπλάσια αὐτῆς, διπλῇ
.. , τριπλῇ ... , τετραπλῇ κ.λ.π.

Κλάσμα

34. Τὸ κλάσμα ἔχει διάρκειαν ἑνὸς χρόνου καὶ ὁ
χαρακτήρ τῆς ποσότητος ἐπὶ ἢ ὑπὸ τὸν ὅποῖον
τίθεται, ἔχει διάρκειαν δύο χρόνων ἕνα διὰ τὸν
ἑαυτὸν του καὶ ἕνα διὰ τὸ κλάσμα. $\frac{1}{2} = \frac{1}{2} + \frac{1}{2}$

Τὸ κλάσμα τίθεται εἰς ὅλους τοὺς χαρακτῆρας
τῆς ποσότητος, πλήν τῶν κεντημάτων καὶ τῆς ὑπο-
ροῆς.

Ἀπλῇ .

35. Ἡ ἀπλῇ . ἔχει διάρκειαν ἑνὸς χρόνου καὶ ὁ
χαρακτήρ τῆς ποσότητος ὑπὸ τὸν ὅποῖον τίθεται
ἔχει διάρκειαν δύο χρόνων, ἕνα διὰ τὸν ἑαυτὸν
του καὶ ἕνα διὰ τὴν ἀπλῆν.

Ἡ ἀπλῇ τίθεται ὑπὸ πάντας τοὺς χαρακτῆρας
τῆς ποσότητος, (πλήν τῶν κεντημάτων τὰ ὅποια
δὲν δέχονται χρόνον) συνηθέστερον δὲ ὑπὸ τὴν
ἀπόστροφον π καὶ τὴν ὑπορροήν ρ ἐκτελεῖται δὲ
αὕτη εἰς τὸν δεῦτερον φθόγγον καὶ χρόνον τῆς
ὑπορροῆς $\pi \rho = \pi + \rho$

Διπλῇ ..

36. Ἡ διπλῇ ἔχει ἀξίαν (διάρκειαν) δύο χρόνων
καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς ποσότητος ὑπὸ τὸν ὅποῖον ἔ-
χει τεθῇ διαρκεῖ τρεῖς χρόνους, ἕνα διὰ τὸν ἑ-
αυτὸν του καὶ δύο διὰ τὴν διπλῆν. Ἡ διπλῇ τίθε-

ται ὑπό πάντας τοὺς χαρακτῆρας τῆς ποσότητος
πλήν τῶν κεντημάτων καὶ τῆς πεταστῆς.

ὅταν παραστῇ ἀνάγκη περισσοτέρας διαρκείας
τῶν τριῶν χρόνων, τότε ὑπογράφωμεν τούσας ἀπλᾶς
ὄσας χρηάζονται τριπλῇ — 4^{πλῇ} — 5^{πλῇ} — καπ.

Κορωνίς (κορωνά) —

37. Ἡ κορωνίς ἢ ὁ ἐνεργεῖ κατὰ βούλησιν τοῦ
φάλλοντος παράτασιν τῆς φωνῆς.

Ἡ κορωνίς ἐλήφθη ἐκ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσι-
κῆς, αὕτη δέ τὴν ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Εὐζαν-
τινὴν μουσικὴν, ὠνομάζετο δέ ὑπὸ τῶν Εὐζαντι-
νῶν Ἀπόδομα καὶ ἐγράφετο οὕτω —

Β' Χαρακτῆρες Σιωπῶν ἢ Παύσεων

38. Οἱ χαρακτῆρες τῶν σιωπῶν εἶναι χαρακτῆρες
ἄνευ ὀξύτητος (ἄφωνοι) ἔχουν ὅμως χρονικὴν
διάρκειαν καὶ γράφονται εἰς τὴν ἀρχὴν εἰς τό
μέσον καὶ εἰς τό τέλος τῶν ἀσμάτων.

Οἱ χαρακτῆρες τῶν σιωπῶν γράφονται μετὰ
τῆς βαρείας κατὰ σειράν, χρησιμεύουν δέ διὰ
νά μᾶς δεικνύουν τὰς διαφόρους διακοπὰς αἱ ὁ-
ποῖαι γίνονται εἰς τό ἄσμα καὶ διὰ ρυθμικοὺς
λόγους.

Παῦσις ἐνός χρόνου

" δύο χρόνων

" τριῶν "

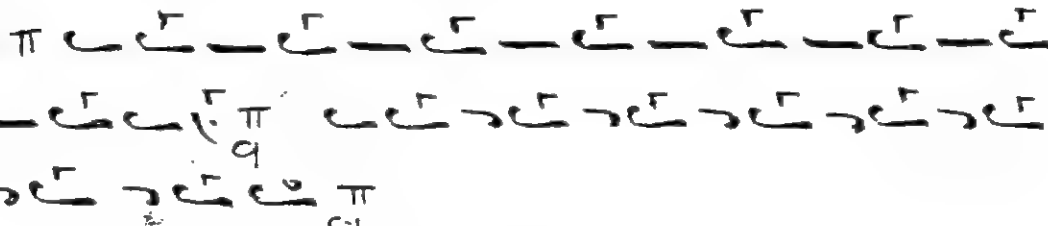
Σταυρός + παῦσις δι' ἀναπνοήν

Γ' Χαρακτῆρες διαιροῦντες τὸν χρόνον
39. Χαρακτῆρες διαιροῦντες τὸν χρόνον εἶναι
τό γοργόν γ καὶ τὰ πολλαπλάσια αὐτοῦ, δίγορ-

-γον τρίγοργον κ.τ.λ.

Τό γοργόν διαιρεῖ τόν χρόνον εἰς δύο ἴσα μέρη, δηλαδή ἐκτελοῦμεν δύο χαρακτῆρας εἰς δι-
άρκειαν ἐνός χρόνου τοῦ πρώτου εἰς τήν θέσιν
καί τοῦ δευτέρου μέ τό γοργόν (ὅστις καί ἐν-
γοργος καλεῖται) εἰς τήν ἄρσιν $\frac{\text{—}}{\frac{1}{2}} \frac{\text{—}}{\frac{1}{2}} = \frac{\text{—}}{\frac{2}{2}}$

Θέσις τοῦ χρόνου $\frac{\text{—}}{\frac{1}{2}}$ ἄρσις τοῦ χρόνου $\frac{\text{—}}{\frac{1}{2}}$

13

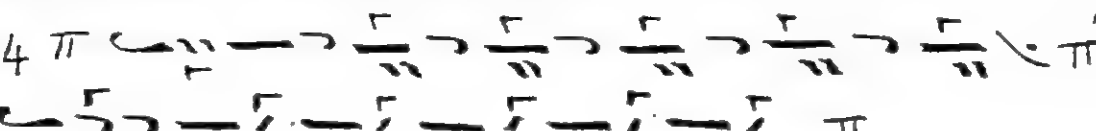
Γοργόν καί κεντήματα

40. "Όταν τά κεντήματα εὐρίσκονται κάτωθεν τοῦ
ὀλίγου ἔχοντος ἄνωθεν αὐτοῦ γοργόν οὕτω $\frac{\text{—}}{\frac{1}{2}}$
εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν τό γοργόν εἶναι διά
τά κεντήματα καί ἐκτελοῦνται εἰς τήν ἄρσιν π.χ.

$\pi \frac{\text{—}}{\frac{1}{2}} = \frac{\text{—}}{\frac{1}{2}}$

Γοργόν καί ὑπορροή

41. Ἡ ὑπορροή ὅταν ἔχει γοργόν π.χ. ἐνεργεῖ
τοῦτο διά τόν πρῶτον φθόγον αὐτῆς, ὁ ὁποῖος
ἐκτελεῖται εἰς τήν ἄρσιν π.χ. $\pi \frac{\text{—}}{\frac{1}{2}} = \frac{\text{—}}{\frac{1}{2}}$

14

Συνεχές ἐλαφρόν

42. Συνεχές ἐλαφρόν καλοῦμεν τό ἐλαφρόν ὅταν
ἔχη πλησίον αὐτοῦ τήν ἀπόστροφον οὕτω

Τό συνεχές ἑλαφρόν εἶναι μουσική δίφθογγος καί ἐνεργεῖ κατάβασιν δύο φθόγγων συνεχῶς χωρίς διακοπὴν τῆς φωνῆς, τοῦ πρώτου φθόγγου αὐτῆς (τῆς ἀποστροφῆς) λογιζομένου ὅτι ἔχει γοργόν καί ἐκτελουμένου εἰς τὴν ἄρσιν τοῦ χρόνου, τοῦ δέ ἑλαφροῦ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐπομένου χρόνου

π.χ. π = ἢ

15. π   π —

 — — — — π

16. π   Δ   κ

   2   π —

     Δ

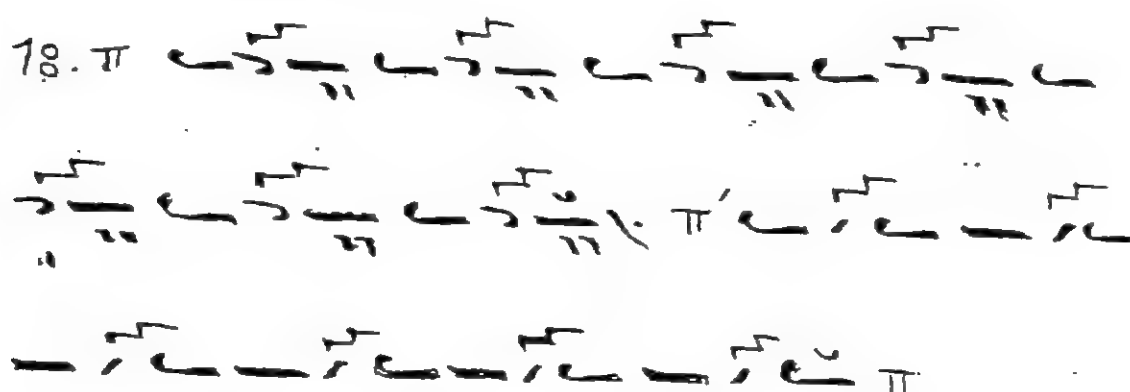
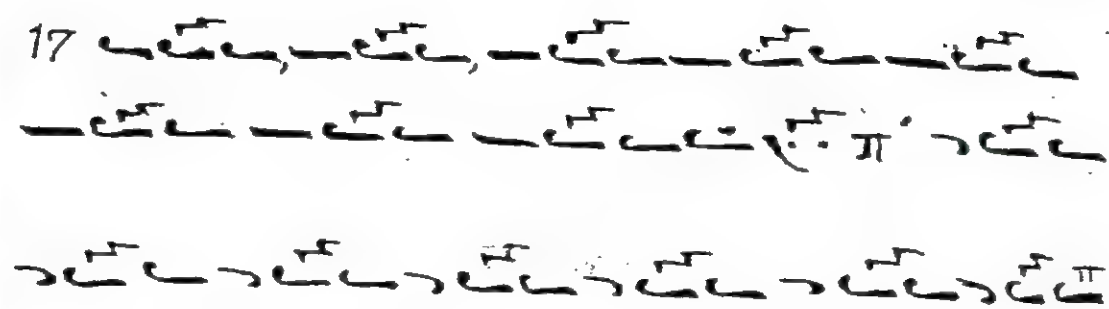
   β   π

Ὅταν ἡ ἀπόστροφος εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν ἑλαφροῦ οὕτω δέν σχηματίζεται συνεχές ἑλαφρόν, οἱ δέ χαρακτῆρες ἔχουν τὴν κανονικὴν των ἐνέργειαν.

Δίγοργον

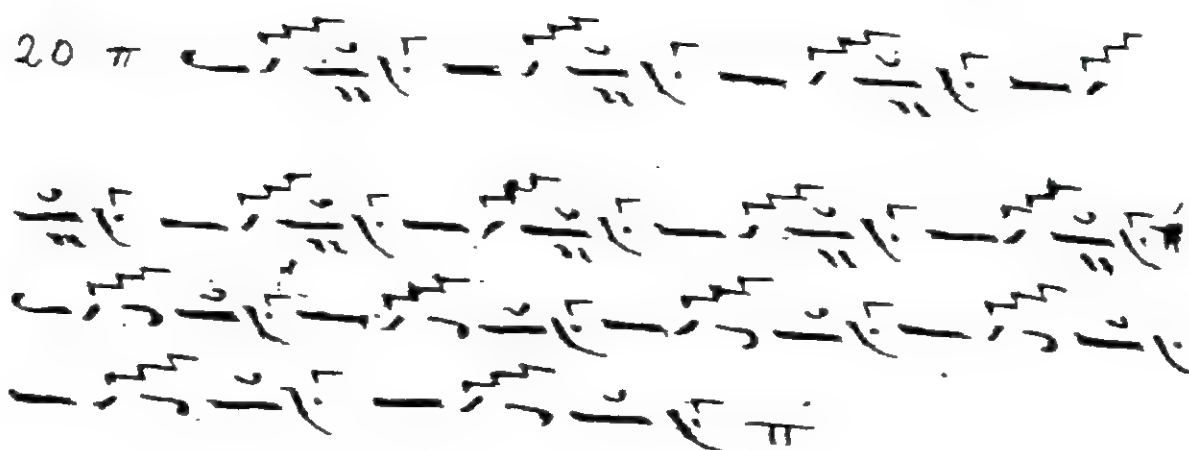
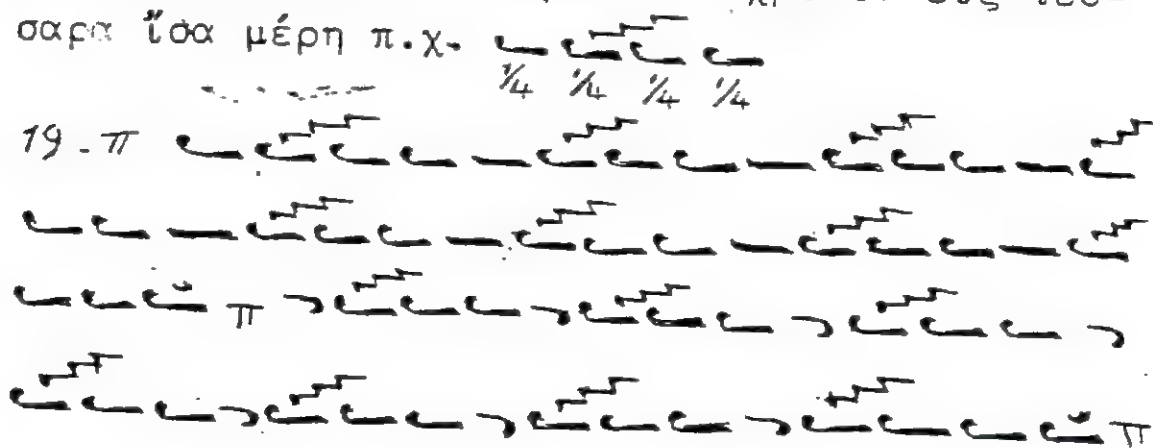
13. Τό δίγοργον διαιρεῖ τόν χρόνον εἰς τρία ἴσα μέρη π.χ.

 $\frac{1}{3} \quad \frac{1}{3} \quad \frac{1}{3}$

Τρίγονον

44. Τό τρίγονον διαιρεί τόν χρόνον εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη π.χ.

Γοργόν Παρεστιγμένον

45. "Όταν τό γοργόν ἔχει στιγμήν πρὸς τὰ ἀριστερά ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ Γ λέγεται γοργόν παρεστιγμένον καὶ διαιρεῖ τὸν χρόνον εἰς τρία ἴσα μέρη.

"Όταν ἡ στιγμή τεθῇ εἰς τὰ ἀριστερά τοῦ γοργοῦ Γ τότε ὁ πρὸ τοῦ γοργοῦ χαρακτήρ δαπανᾷ δύο τρίτα τοῦ χρόνου, ὁ δέ χαρακτήρ ὁ ἔχων τό παρεστιγμένον γοργόν δαπανᾷ τό ἓν τρίτον τοῦ χρόνου π.χ.

$$\frac{2}{3} \quad \frac{1}{3}$$

"Όταν ἡ στιγμή τεθῇ εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ γοργοῦ Γ τότε ὁ πρὸ τοῦ γοργοῦ χαρακτήρ δαπανᾷ τό ἓν τρίτον τοῦ γοργοῦ καὶ ὁ ἔγγοργος χαρακτήρ δαπανᾷ τά δύο τρίτα τοῦ χρόνου π.χ.

$$\frac{1}{3} \quad \frac{2}{3}$$

Παρεστιγμένον Δίγοργον

46. "Όταν τό δίγοργον ἔχη στιγμήν πρὸς τ'ἀριστερά ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ καὶ ἐν τῷ μέσῳ διαιρεῖ τὸν χρόνον εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη ὡς δεικνύει καὶ ὁ κατωτέρω πίναξ διαιρέσεως παρεστιγμένων.

συνεστιγμένον

ἀναλελυμένον

$$\pi \quad \frac{2}{4} \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{4}$$

$$\pi \quad \frac{3}{4} \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{4}$$

$$\pi \quad \frac{1}{3} \quad \frac{2}{3} \quad \frac{1}{3}$$

$$\pi \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{4}$$

$$\pi \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{4} \quad \frac{2}{4}$$

$$\pi \quad \frac{3}{4} \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{4}$$

Χαρακτῆρες διαιρέσεως καὶ αὐξήσεως
τοῦ χρόνου

47. Οἱ χαρακτῆρες διαιρέσεως καὶ αὐξήσεως τοῦ χρόνου εἶναι τρεῖς α) τό ἄργόν \neg β) τό διάργον \neg καὶ γ) τό τρίαργον \neg

Τό ἄργόν τό διάργον καὶ τό τρίαργον τίθενται πάντοτε ἐπὶ τοῦ ὀλίγου ἔχοντος κάτωθεν αὐτοῦ τὰ κεντήματα π.χ. \neg \neg \neg

Ὅταν τό ἄργόν τεθῇ ἐπὶ τοῦ ὀλίγου ἔχοντος κάτωθεν αὐτοῦ τὰ κεντήματα ἐνεργεῖ ὡς γοργόν ἐπὶ τῶν κεντημάτων καὶ ὡς κλάσμα ἐπὶ τοῦ ὀλίγου π.χ. $\pi \neg = \neg$

Τό διάργον ἐνεργεῖ ὡς γοργόν ἐπὶ τῶν κεντημάτων καὶ ὡς διπλῇ ἐπὶ τοῦ ὀλίγου. π.χ. $\neg = \neg$

Τό τρίαργον ἐνεργεῖ ὡς γοργόν ἐπὶ τῶν κεντημάτων καὶ ὡς τριπλῇ ἐπὶ τοῦ ὀλίγου π.χ.

$$\pi \neg = \pi \neg$$

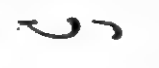

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

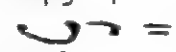
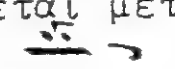
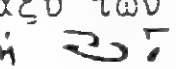
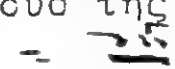
Ποιότης ἐμφώνων χαρακτήρων

49. Τὰ φθογγόσημα ἐκτός ἀπὸ τὴν ποσοτικήν καὶ χρονικήν ἀξίαν ἔχουν καὶ ἐκφραστικήν ἀξίαν, ἡ ὁποία λέγεται ποιότης ἢ ἔκφρασις.

Ὁ φθόγγος τοῦ ἴσου \neg , τοῦ ὀλίγου \neg , τῆς ἀποστροφῆς \neg , τοῦ ἐλαφροῦ \neg , καὶ τῆς χαμηλῆς \neg , ἐκφέρεται μέ μία φυσικὴ ἔντασι, οὔτε σιγὰ οὔτε δυνατά.

50. Ὁ φθόγγος τῆς πεταστῆς \neg ἐκφέρεται μέ ζω-

-ηρότητα ως εξής: ἀρχίζει ἀπό τό φυσικό του ύ-
ψος, ξεφεύγει λίγο πρὸς τό ὀξύ καί ἐπανέρχεται,
ὥστε νά δημιουργηται ἐντύπωσις πετάγματος, οὕτω
ἡ γραμμὴ π δύναται κατὰ προσέγγισιν ν'
ἀναλυθῇ οὕτω π

"Όταν ἡ πεταστὴ ἔχη ἀξίαν δύο χρόνων τότε ἡ
ὀξύτης γίνεται μεταξύ τῶν δύο της χρόνων οὕτω
π = ἢ -

51. Ὁ φθόγγος τῶν κεντημάτων ἐκφέρεται ἥπια
μαλακά καί στήν ἰδίαν ἀναπνοήν μέ τόν προηγού-
μενον καί τόν ἐπόμενο χαρακτηριστῆρα.

Οἱ φθόγγοι τῆς ὑπορροῆς ἐκφέρονται ἥπιως μα-
λακά καί εἰς τήν ἰδίαν ἀναπνοήν μέ τόν προηγού-
μενο φθόγγο.

Τό κέντημα καί ἡ ὑψηλή λαμβάνουν τήν
ἐκφρασι τοῦ ὀλίγου ἢ τῆς πεταστῆς

52. Ὁ φθόγγος τοῦ ἴσου ὅταν ἔχη κάτωθεν αὐτοῦ
ὀλίγον ἐκφέρεται ἐντονώτερον

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΟΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ

ἡ ἐκφράσεως ἢ Ἄχρονι ὑποστάσεις

53. Οἱ χαρακτήρες τόνου καί ποιότητος δέν ἔ-
χουν οὔτε ποσότητα φωνῆς οὔτε χρονικήν διάρκει-
αν, ἀλλά χρησιμεύουν, α) πρὸς τονισμόν τῶν χαρα-
κτήρων ποσότητος, β) πρὸς τονισμόν τῶν τόνων τῶν
ἀσμάτων καί γ) πρὸς καλλωπισμόν τῶν ἀσμάτων.

Τά σημεῖα ποιότητος εἶναι ἑξ(6) καί διαιροῦ-
νται εἰς δύο μέρη, α) εἰς δύο τονικούς καί β) εἰς
πέντε καλλωπιστικούς(ποιότητος ἢ ἐκφράσεως).

Ἀ' χαρακτήρες τόνου: 1) Ἐαρεῖα 2) Ψηφιστόν

Β' Χαρακτηῖρες Καλλωπιστικοί ἢ ποιότητος:

1) Ἀντικένωμα \rightarrow 2) Ὁμαλόν \rightarrow 3) Ἄτερον ἢ σύνδεσμος \rightarrow 4) Ἐνδόφωνον \rightarrow 5) Κορωνίς \rightarrow ἢ ἀπόδομα \rightarrow

54. α) Βαρεῖα. ἡ βαρεῖα τίθεται πρό τῶν φθογγοσῆμων, πλὴν τῶν κεντημάτων καὶ τῆς ὑπορροῆς.

Ὁ χαρακτήρ ὁ ἔχων πρό αὐτοῦ τὴν βαρεῖαν ἐκφέρεται μετὰ βαρύτητος ὥστε νὰ διακρίνεται ἡ ζωηρότης του (βαρύτης) ἀπὸ τὸν προηγούμενον καὶ τὸν ἐπόμενον φθόγγον π.χ. $\rightarrow \rightarrow \rightarrow \rightarrow \rightarrow$

55. β) Ψηφιστέν (ἢ Ὁξεῖα). Τὸ ψηφιστέν τίθεται κάτωθεν ἐμφώνων χαρακτήρων καὶ ἀπαιτεῖται νὰ προφέρωμεν τὸν φθόγγον αὐτοῦ μέ τινα ζωηρότητα ἢ δύναμιν.

Γ' Χαρακτηῖρες καλλωπισμοῦ (ποιότητος ἢ ἐκφράσεως)

α) Ἀντικένωμα \rightarrow

56. Τὸ ἀντικένωμα τίθεται κάτωθεν ἐμφώνων χαρακτήρων καὶ ἀκολουθεῖται πάντοτε ἀπὸ κατιόντα π.χ. $\rightarrow \rightarrow \rightarrow \rightarrow$

Ἰσχύ συχνά τὸ ἀντικένωμα τίθεται κάτωθεν χαρακτήρων μετὰ ἀπλὴν ἀκολουθεῖ δὲ χαρακτήρ καταβαίνων ἐγγοργῶς π.χ. $\rightarrow \rightarrow$ καὶ ἐκτελεῖται δι' ἑνὸς ἐλαφροῦ κυματισμοῦ π.χ. $\rightarrow \rightarrow \rightarrow \rightarrow \rightarrow$

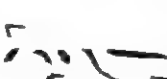

β) Ὁμαλόν \rightarrow

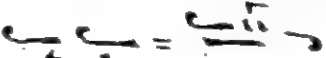
57. Τὸ ὁμαλόν τίθεται κάτωθεν δύο ἰσοχρόνων χαρακτήρων (ἢ ἑνὸς μετὰ κλάσματος) τῆς ποσότητος καὶ ἀπαιτεῖται ὁμαλόν τινα κυματισμόν τῆς φωνῆς ἐπὶ τὸ ὀξύ οὕτως ὥστε ἡ φωνὴ νὰ προσεγγίζη πρὸς στιγμὴν τὸν ἀμέσως ὀξύτερον φθόγγον· οὕτω

ἡ γραμμὴ ἢ δύναται ν' ἀναλυθῇ ὡς ἐξῆς

Ὄταν τὸ ὀμαλὸν τεθῇ κάτωθεν τριῶν χαρακτη-
 ρων ταυτοφωνίας ἐκ τῶν ὁποίων ὁ δεύτερος φέρει
 γοργόν ἡ ἐνέργεια τοῦ ὀμαλοῦ ἐκτεί-
 νεται εἰς τοὺς χαρακτηῆρας· αὕτη ἡ γραμμὴ δύνα-
 ται ν' ἀναλυθῇ ὡς ἐξῆς: π

Κάτωθεν τριῶν ἢ τεσσάρων ἴσων τίθεται ὀμαλὸν
 μέ διπλοῦν ἢ τριπλοῦν κυμάτισμα τῆς φωνῆς

Δ Κ Γ Κ
 γ) Ἔτερον ἢ σύνδεσμος

58. Τὸ ἕτερον συνδέει δύο χαρακτηῆρας τῆς ποσό-
 τητος δι' ἐνός ἐλαφροῦ κυματισμοῦ τῆς φωνῆς πρὸς
 τὰ ἄνω ὁμοίου περίπου μέ τὸν τοῦ ὀμαλοῦ, χωρὶς
 νά διακόπτεται ἡ φωνή

Τὸ ἕτερον ὑπογράφεται καὶ εἰς χαρακτηῆρα τῆς
 ποσότητος κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἔχουν τεθῇ δύο ἢ
 καὶ περισσότεραι ἀπλάτ χρησιμεύει δέ διὰ
 νά κρατῇ ἀχωρίστους τοὺς χρόνους ἀμφοτέρων τῶν
 χαρακτηῆρων χωρὶς διακοπὴν τῆς φωνῆς

δ) Ἐνδόφωνον + =

59. Τὸ ἐνδόφωνον ἐνεργεῖ ἵνα ὁ φθόγγος τοῦ χα-
 ρακτηῆρος ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἔχει τεθῇ ἐκτελεσθῇ
 διὰ τῆς ρινός κεκλεισμένων τῶν χειλέων. Ἀπαντᾷ-
 ται σπανίως εἰς τὰ κρατήματα καὶ ἐπὶ χαρακτη-
 ρας φέροντας τὰς συλλαβάς (εμ) καὶ (εν):

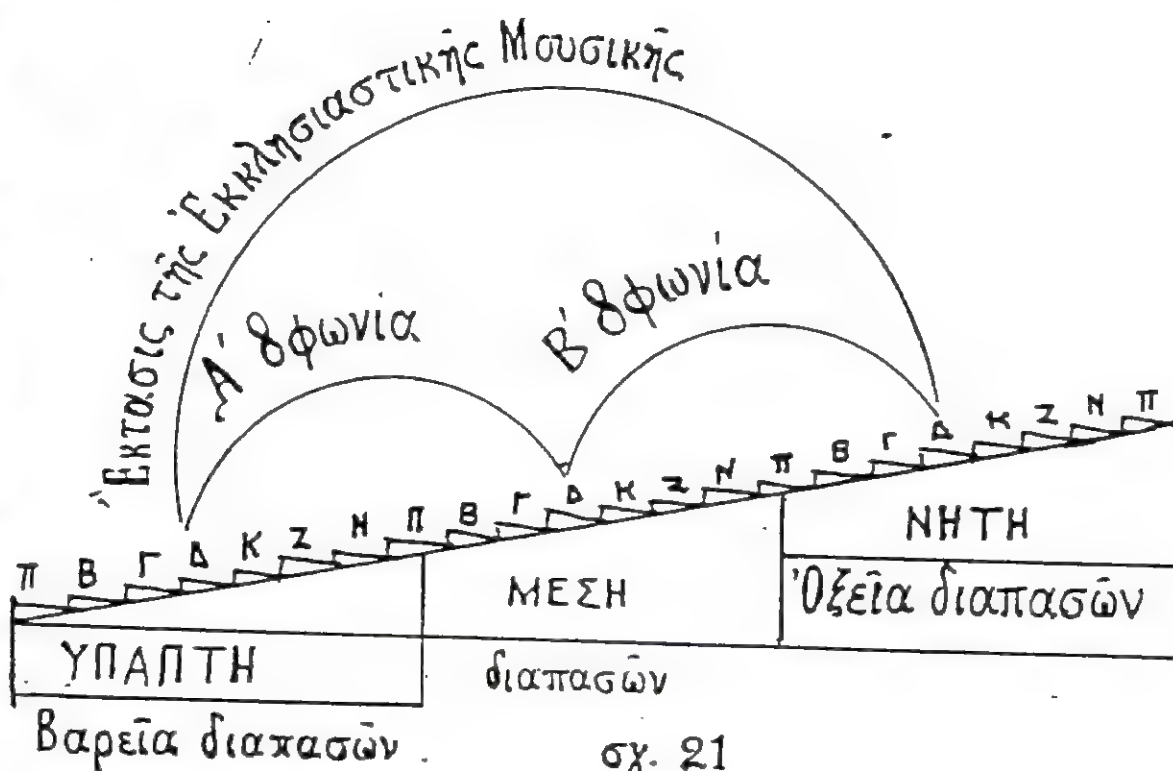
ε) Κορωνίς

Ἡ κορωνίς ἢ ἐνεργεῖ κατὰ βούλησιν τοῦ

30
 ὑπό
 φάλλοντος παράτασιν τῆς φωνῆς του ἐπὶ ἣ τὸν
 χαρακτῆρα ἐκεῖνον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχει τεθῆ.

Ἡ κορωνίς ἐλήφθη ἐκ τῆς εὐρωπαϊκῆς μου-
 σικῆς, αὕτη δέ πάλιν τήν ἔλαβεν ἀπὸ τήν πα-
 λαιάν Βυζαντινὴν Μουσικὴν. Ἡ κορωνίς ὠνο-
 μάζετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Ἀπόδομα καὶ ἐγράφε-
 το οὕτω: —

(Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ τὸ Τρομικόν *trémolo*)

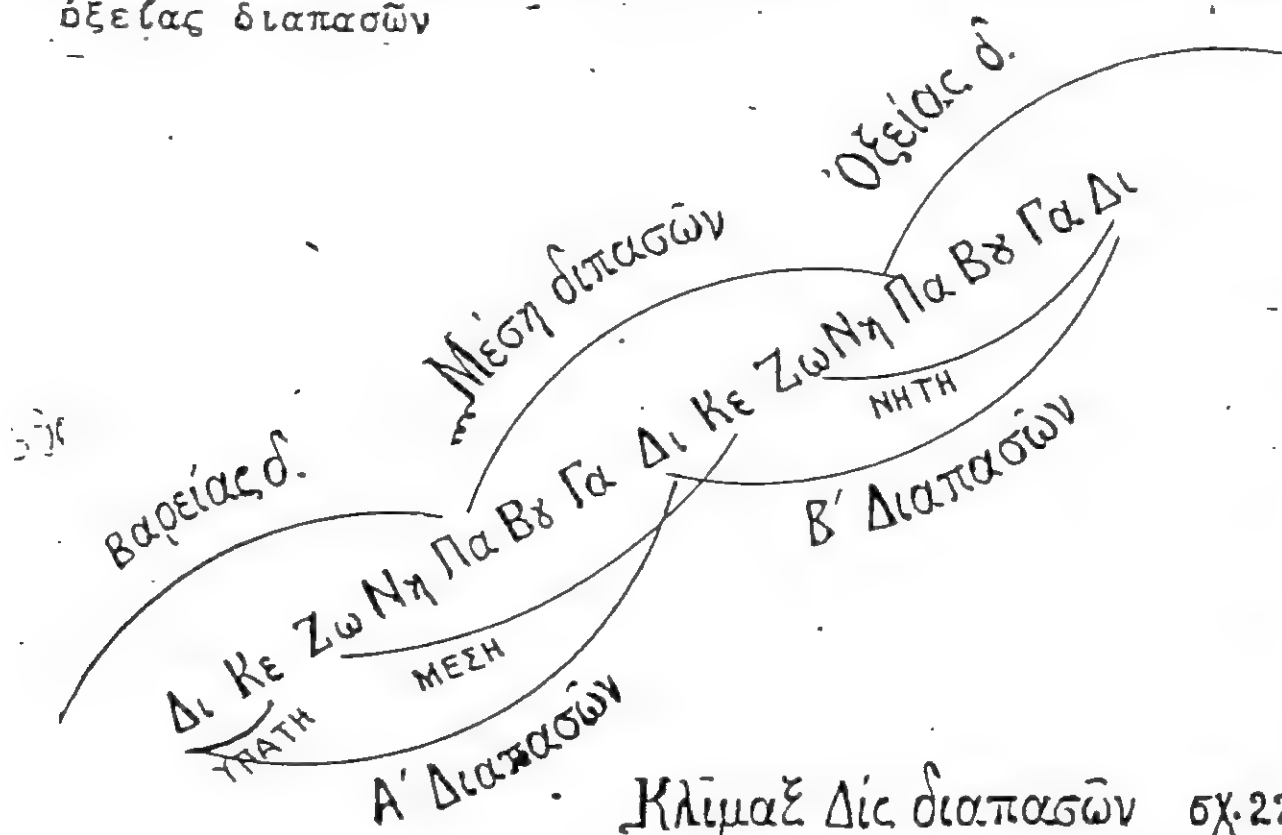

31
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ
Κλίμακες-Γένη

Δίς διαπασῶν (9-12 σελίδες 5-7)

60. Ἡ Ἑκκλησι. Βυζαντινὴ Μουσικὴ περιορίζεται εἰς τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, ἣ ὅποια εἶναι ἴση με δύο ὀκταφωνίας ἢ μία δίς διαπασῶν με βάσιν τὸν φθόγγον ΔΙ τῆς βαρείας διαπασῶν καὶ κορυφὴ τὸν ΔΙ τῆς ὀξείας διαπασῶν.

Ἡ δίς διαπασῶν διαιρεῖται εἰς τρεῖς φωνητικές περιοχάς. α) τὴν ὑπάτην ἣ ὅποια περιλαμβάνει τοὺς φθόγγους ΔΙ καὶ ΚΕ τῆς βαρείας διαπασῶν. β) τὴν Μέσην ἣ ὅποια ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ΖΩ τῆς βαρείας διαπασῶν καὶ τελειώνει με τὸν ΚΕ τῆς μέσης διαπασῶν καὶ γ) τὴν νήτην ἣ ὅποια ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ΖΩ τῆς μέσης διαπασῶν καὶ τελειώνει με τὸν ΔΙ τῆς ὀξείας διαπασῶν

61. Τά γένη τῆς Βυζ. Μουσικῆς εἶναι τρεῖς, τό διατονικόν, τό χρωματικόν καί τό ἐναρμόδιον.

Ἐκαστον γένος διακρίνεται ἀπό τοῦς τόνους τῆς κλίμακός του. Ἐχει δέ ἰδίᾳς μαρτυρίας καί σημεῖα τινά τὰ ὅποια λέγονται φθοραί.

Τόνοι Διατονικοῦ Γένους

62. Τό μεταξύ δύο παρακειμένων φθόγγων διάστημα λέγεται καί τόνος ἑπομένως ἑκάστη κλίμαξ περιλαμβάνει τόνους ἑπτὰ, δηλ. ὅσα καί διαστήματα δευτέρας. ΠΑ ΒΟΥ ΓΑ ΔΙ ΚΕ ΖΩ ΝΗ ΠΑ

Οἱ τόνοι διακρίνονται εἰς τόνους μείζονας ἐλάσσονας καί ἐλάχιστους.

Μεῖζονες εἶναι τρεῖς, τὰ διαστήματα ΓΑ-ΔΙ, ΔΙ-ΚΕ, ΝΗ-ΠΑ, τόνοι ἐλάσσονες εἶναι δύο, τὰ διαστήματα ΠΑ-ΒΟΥ, ΚΕ-ΖΩ, καί τόνοι ἐλάχιστοι ἐπίσης δύο, τὰ διαστήματα ΒΟΥ-ΓΑ, καί ΖΩ-ΝΗ.

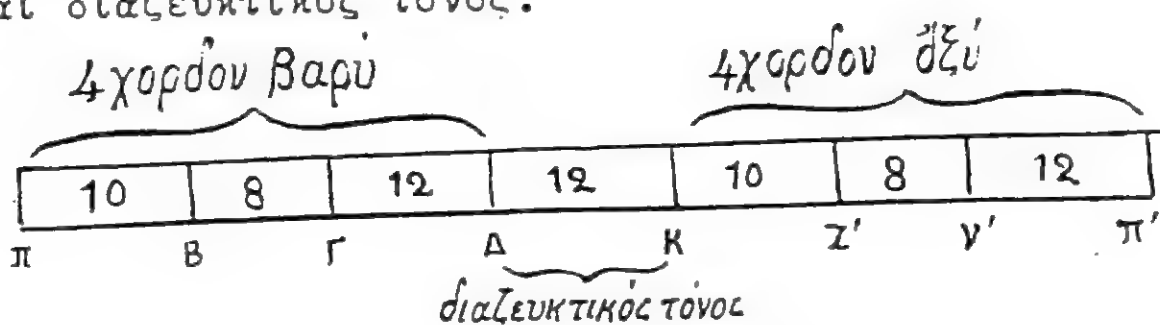
63. Τό ὅλον διάστημα τῆς κλίμακος ἀπό τόν ΠΑ τῆς μέσης ἕως τόν ΠΑ τῆς Νήτης διαιρεῖται εἰς 72 ἐλάχιστα ἴσα τμήματα (τά ὅποια λέγονται καί γραμμαί ἢ κόμματα).

Ὁ μείζων τόνος συνίσταται ἐκ 12 τμημάτων ἢ γραμμῶν. Ὁ ἐλάσσων τόνος ἐκ 10 καί ὁ ἐλάχιστος ἀπό 8 περιπύου τμήματα ἢ γραμμάς.

64. Ἡ κλίμαξ διαιρεῖται εἰς δύο ἐντελῶς ὅμοια μέρη ἢ τετράχορδα, ἥτοι τό ΠΑ-ΒΟΥ-ΓΑ-ΔΙ καί τό ΚΕ-ΖΩ-ΝΗ-ΠΑ. Τό πρῶτον 4χορδον λέγεται Βαρύ, ἐπειδή περιλαμβάνει τοῦς βαρυτέρους φθόγγους τῆς κλίμακος. Τό δέ δεύτερον λέγεται ὀξύ ἐπειδή

περιλαμβάνει τούς ὀξυτέρους φθόγγους τῆς κλίμακος.

Ἐκαστον 4χορδον ἀποτελεῖται ἀπὸ τόνον ἑλάσσονα, ἑλάχιστον καὶ μέζονα. Ὁ πρῶτος καὶ ὁ τελευταῖος φθόγγος ἑκάστου 4χορδου λέγονται ἄκροι, (ΠΑ καὶ ΔΙ) (ΚΕ καὶ ΠΑ), οἱ δὲ λοιποὶ λέγονται μέσοι (ΒΟΥ καὶ ΓΑ, ΖΩ καὶ ΝΗ). Χωρίζονται δὲ τὰ 4χορδα μετὸν μέζονα τόνον ΔΙ-ΚΕ, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦτο λέγεται διαζευκτικὸς τόνος.

κλίμαξ διατονικοῦ Γένους (ἡ Φυσικὴ κλίμαξ)

Μαρτυρεῖται τῶν φθόγγων (διατονικοῦ γένους

65. Αἱ μαρτυρεῖται εἶναι χαρακτηῖρες (σημεῖα) οἱ ὁποῖοι τίθενται εἰς τὴν ἀρχήν, εἰς τὸ μέσον καὶ εἰς τὸ τέλος τῶν διαφόρων ᾠμάτων. Αἱ μαρτυρεῖται αἱ ὁποῖαι τίθενται εἰς τὴν ἀρχήν τῶν ᾠμάτων λέγονται ἀρκτικαὶ καὶ καὶ χρησιμεύουν ὡς βάσις αὐτῶν, ὅσαι τίθενται εἰς τὸ μέσον λέγονται διάμεσοι καὶ χρησιμεύουν διὰ νὰ δεικνύουν (μαρτυροῦν) εἰς ποῖον μέρος τοῦ ᾠματος κατὰ φθόγγον εὐρισκόμεθα, καὶ αἱ τιθέμεναι εἰς τὸ τέλος αἱ ὁποῖαι λέγονται καταληκτικαί.

66. Αἱ μαρτυρεῖται δὲν ἔχουν φωνητικὴν ἀξίαν δὲν ἀπαγγέλλονται, δεικνύουν (μαρτυροῦν) ἀπλῶς τούς φθόγγους. Εἶναι δὲ αἱ ἑξῆς πέντε ~ δ η ς λ υ
τάς ὁποίας μεταχειρίζονται ἐναλλάξ ὅλοι οἱ φθόγγοι

τῆς διατονικῆς κλίμακος. 34

Αἱ μαρτυραὶ γράφονται πάντοτε ἀνά δύο σημεία, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μὲν πρῶτα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ γράμματα ἐκάστου φθόγγου τῆς κλίμακος τὰ δὲ δεύτερα δεικνύουν τὸ γένος εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει τὸ φαλλόμενον ἄσμα.

67. Ὅπως οἱ φθόγγοι τῆς δὲς διαπασῶν οὕτω καὶ αἱ μαρτυραὶ διακρίνονται: α) Εἰς μαρτυρίας τῆς ὑπάτης, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ γράμμα τοῦ φθόγγου κάτω ἀπὸ τὸ σύμβολο Δ κ
β) Εἰς μαρτυρίας τῆς μέσης αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ γράμμα τοῦ φθόγγου ἐπάνω ἀπὸ τὸ σύμβολο:

$\begin{matrix} \text{Ζ} & \text{ν} & \text{π} & \text{β} & \text{Γ} & \text{Δ} & \text{κ} \\ \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} \end{matrix}$ καὶ γ) εἰς μαρτυρίας τῆς νήτης αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ γράμμα τοῦ φθόγγου ἐπάνω ἀπὸ τὸ σύμβολο καὶ ἐπὶ πλεον ἔχουν μίαν ὀξεῖαν: $\begin{matrix} \text{Ζ}' & \text{ν}' & \text{π}' & \text{β}' & \text{Γ}' & \text{Δ}' \\ \text{κ} & \text{ν} & \text{σ} & \text{κ} & \text{ν} & \text{δλ} \end{matrix}$

$\begin{matrix} \text{Δ} & \text{κ} & \text{Ζ} & \text{ν} & \text{π} & \text{β} & \text{Γ} & \text{Δ} & \text{κ} & \text{Ζ}' & \text{ν}' & \text{π}' & \text{β}' & \text{Γ}' & \text{Δ}' \\ \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} & \text{~} \end{matrix}$
ὑπάτης Μέσης Νήτης

Χαρακτῆρες φθορῶν ἢ ἀλλοιώσεων.

68. Φθοραὶ (ἀλλοιώσεις) καλοῦνται τὰ σημεία ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν διὰ νὰ μεταβάλουν διὰ τῆς ἐνέργειας τῶν ἄλλοτε τὴν ὀξύτητα τῶν διαφόρων φυσικῶν φθόγγων καὶ ἄλλοτε ἵνα μᾶς μεταφέρουν ἀπὸ ἡχόν εἰς ἡχόν.

Φθοραὶ λέγονται ἐπειδὴ φθείρουν τὸ προηγουμένον μέλος, δηλ. μεταβάλουν αὐτὸ ἀπὸ διατονικὸν εἰς χρωματικὸν ἢ ἐναρμόνιον ἢ ἀπὸ χρωματικὸν

B
 ο Γά ἐν διέσει
 ἡ Γά διέσις
 88
 ★

Ἡ ὕφεσις καὶ ἡ δέσις ἀλλοιώνουν μόνον τὸν φθόγγον τοῦ χαρακτηῆρος ἐκείνου εἰς τὸν ὁποῖον ἔχουσι τεθῆ, καὶ ὁ φθόγγος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει δεχθῆ τὴν ἐνέργειαν τῆς ὑφέσεως ἢ διέσεως καλεῖται ἡλλοιωμένος.

Ἐάν δέ ἀντὶ ἡμιτονίου χρησιμοποιήσωμεν δέσις ἐνός 4μορίου ἢ τριῶν 4μορίων ὁ φθόγγος ὑπὸ τὸν ὁποῖον γράφεται ἡ δέσις αὐτὴ ὀξύνεται κατὰ ἓν ἢ τρεῖς 4μόρια τόνου, καὶ ἡ μὲν 4μόριος τίθεται εἰς τοὺς ἐλαχίστους τόνους ὡς βου-Γα Ζω-Νη ἡ δέ τριῶν 4μορίων τίθεται εἰς τοὺς μέζονας τόνους ὡς Γα-Δι, Δι-Κε, Νη-Πα.

Διάκρισις τῶν φθόγγων

69 Ὅλοι οἱ φθόγγοι τῆς κλίμακος δέχονται ὕφεσιν ἢ δέσιν, ἐκτός ἀπὸ τοῦ φθόγγου Γα καὶ Νη οἱ ὁποῖοι δὲν δέχονται ὕφεσιν ἀλλὰ μόνον δέσιν.

Ἐκαστος φθόγγος διακρίνεται τριττῶς· δηλαδή α) ὡς φυσικός (εἰς τὴν θέσιν τῆς φυσικῆς τοῦ ὀξύτητος), β) ὡς φέρων ὕφεσιν (βαρύτερος τοῦ φυσικοῦ), καὶ γ) ὡς φέρων δέσιν (ὀξύτερος τοῦ φυσικοῦ, οὕτω π.χ. ὁ Πά διακρίνεται τριττῶς· Πά φυσικός, Πά ὕφεσις (ἢ Πά ἐν ὑφέσει), καὶ Πά δέσις (ἢ Πά ἐν διέσει).

Οἱ φθόγγοι Γά καὶ Νή διακρίνονται διττῶς δηλ. α) Γά ἢ Νή φυσικός καὶ β) Γά ἢ Νή ἐν διέσει.

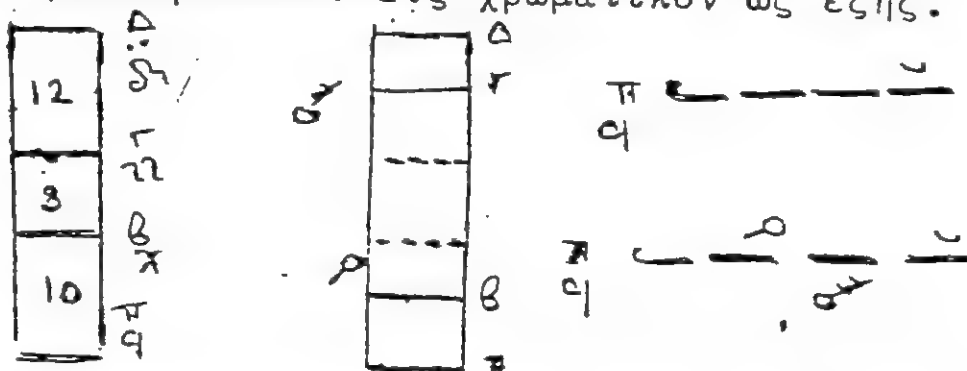
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Χρωματικόν Γένος

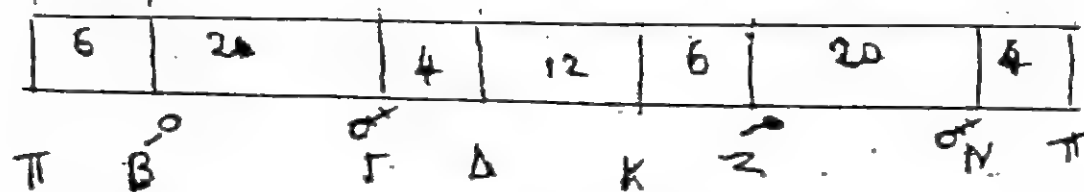
70. Χρωματικόν Γένος εἶναι ἐκεῖνο, τοῦ ὁποῖου ἡ κλίμαξ περιλαμβάνει καὶ διαστήματα μεγαλύτερα τοῦ μείζονος τόνου.

Τό Χρωματικόν γένος ἔχει δύο εἰδῶν κλίμακες α) τὴν σύντονον χρωματικὴν καὶ β) τὴν μαλακὴν χρωματικὴν κλίμακα.

71. Διὰ νὰ σχηματισωμεν κλίμακα χρωματικὴν με βάσιν τὸν Πά πρέπει εἰς ἕκαστον 4 χορδὸν νὰ βαρύνωμεν τὸν δεύτερον φθόγγον με ὕφεισιν καὶ νὰ ὀξύνωμεν τὸν τρίτον με δίεσιν, οὕτω τὸ διατονικὸν τετράχορδον μετατρέπεται εἰς χρωματικὸν ὡς ἐξῆς:

Οὕτω τὰ διαστήματα πᾶ βου, κε Ζω, Γα Δι, Νη Πά εἶναι ἡμίτονα τὰ δέ βου Γά, Ζω Νη, εἶναι τριημητόνια τὸ δέ Δι κε, εἶναι τόνος διαζευκτικός καὶ εἶναι τόνος μείζων, ὅπως καὶ εἰς τὴν διατονικὴν κλίμακα

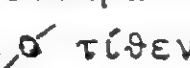
οὕτω σχηματισθεῖσα κλίμαξ ὀνομάζεται σύντονος χρωματικὴ κλίμαξ.

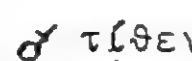
72. Τό Χρωματικόν γένος ἐκτός τῆς συντόνου χρωμα-
 τικῆς κλίμακος σχηματίζει καὶ δευτέραν τοιαύτην
 ἢ ὅποια ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Δι καὶ ἐπὶ μὲν τὸ βαρὺ
 κατέρχεται μέχρι τοῦ Νή, ἐπὶ τὸ ὀξύ ἀνέρχεται μέ-
 χρι τοῦ Νή, ὀνομάζεται δὲ μαλακὴ χρωματικὴ κλίμαξ.
 Ἡ κλίμαξ αὕτη περιέχει δύο ὑφέσεις μίαν ἐπὶ
 τοῦ Πα καὶ ἑτέραν ἐπὶ τοῦ Κέ. Οὕτω σχηματίζονται
 δύο 4χορδα ὅμοια, τὸ βαρὺ Νη Πα Βου Γα καὶ τὸ ὀξύ
 4χορδὸν Δι Κε Ζω Νη μέ διαζευκτικὸν τόνον Γα-Δι.

8	14	8	12	8	14	8	
Ν	Π	Β	Γ	Δ	Κ	Ζ	Ν

Τὰ διαστήματα Νη Πα, Βου Γα, Δι Κε, Ζω Νη εἶναι
 τόνοι ἐλάχιστοι, τὰ διαστήματα Πα Βου, Κε Ζω εἶναι
 τριημιτόνια, ὁ δὲ διαζευκτικὸς Γα Δι εἶναι τόνος
 μεζών.

Μαρτυρίαι

73 Τὰ σημεῖα μέ τὰ ὅποια παριστάνεται τὸ χρωμα-
 τικὸν γένος εἶναι τέσσαρα τὰ ἑξῆς
 ἐξ αὐτῶν τὰ δύο τίθενται ἐναλλάξ εἰς ὅλους
 τοὺς φθόγγους τῆς συντόνου χρωματικῆς κλίμακος
 οὕτω: π β Γ Δ Κ Ζ ν π

Οἱ ἕτεροι δύο χαρακτῆρες τίθενται ἐναλλάξ
 εἰς ὅλους τοὺς φθόγγους τῆς μαλακῆς χρωματικῆς
 κλίμακος ὡς ἑξῆς: ν π β Γ Δ Κ Ζ ν
 Φ θ ο ρ α ι (Χρωματικά)

74 Αἱ φθοραὶ τοῦ Χρωματικοῦ γένους εἶναι τέσσαρι
 δύο μὲν τῆς συντόνου χρωματικῆς κλίμακος
 καὶ δύο τῆς μαλακῆς χρωματικῆς

Ἡ φθορά αὕτη τίθεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν 4χόρδων (ἐπὶ τῶν φθόγγων Πα καὶ Κε). Ἡ δὲ φθορά τίθεται εἰς τὸ τέλος τῶν 4χόρδων (ἐπὶ τῶν φθόγγων Δι καὶ Πα). Ἀπὸ τὰς ἄλλας δύο χρωματικὰς φθοράς ἡ μὲν τίθεται εἰς τοὺς φθόγγους Νη Βου Δι Ζω ἡ δὲ ἄλλη εἰς τοὺς Πα Γα Κε Νη.

Ἐναρμόνιον Γένος

75. Ἐναρμόνιον Γένος καλεῖται ἐξῆς τοῦ ὁποῦ ἡ κλιμαξ περιλαμβάνει εἰς ἕκαστον 4χορδον δύο μεζζονας τόνους καὶ ἓνα ἡμιτόνιον.

Εἰς τὴν ἔναρμόνιον κλιμακα ἔχομεν μίαν διέσιν εἰς τὸ βαρὺ 4χορδον, ἐπὶ τοῦ φθόγγου βου καὶ μίαν ὑφῆσιν εἰς τὸ ὀξύ 4χορδον ἐπὶ τοῦ φθόγγου ζω.

Τὰ δύο αὐτὰ 4χορδα (πα βου γα δι-κε ζω νη πα) εἶναι μὲν ὅμοια εἰς τὸ ὅτι τὸ καθέν περιλαμβάνει δύο μεζζονας τόνους καὶ ἓν ἡμιτόνιον, διαφέρουν ὅμως εἰς τὸ ὅτι εἰς τὸ μὲν βαρὺ 4χορδον σχηματίζεται διὰ τῆς διέσεως ἐπὶ τοῦ φθόγγου βου π-β τόνος μεζζων, β-Γ ἡμιτόνιον καὶ Γ-δ τόνος μεζζων. Εἰς δὲ τὸ ὀξύ 4χορδον σχηματίζεται διὰ τῆς ὑφέσεως ἐπὶ τοῦ φθόγγου ζω, κ-ζ ἡμιτόνιον ζ-ν τόνος μεζζων, κ Ν-Π τόνος μεζζων, ὃ δὲ Δ-Κ τόνος εἶναι μεζζων (διαλευκτικός).

σχ. 15.

12	6	12	12	6	12	12
π	αβ	γ	δ	κε	ζρ	νη

βαρὺ 4χορδον τόνος διαζ/κός ὀξύ 4χορδον

Ἡ ἔναρμόνιος κλιμαξ σχηματίζει ἀπὸ τοῦ Νη τὰ ἐξῆς ὅμοια 4χορδα τὰ ὅποια εἶναι συνηνωμένα ἐφ' ὅσον ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ ἑνὸς γίνεται βᾶσις τοῦ ἐπομένου 4χορδου.

Τό καὶ ἐν αὐτὰ βαδίζει κατὰ τόνον μείζονα, μείζονα καὶ ἡμίτονον.

$N\eta_{12}$ $\Pi\alpha_{12}$ Bou_6 $\Gamma\alpha$ $\Gamma\alpha_{12}$ $\Delta\iota_{12}$ $Κε_6$ $Ζω$ $Ζω_{12}$ $N\eta_{12}$ $\Pi\alpha_6$ Bou

Μαρτυρίαι

76 Μαρτυρίαι τοῦ διατονικοῦ γένους εἶναι αἱ ἐξῆς διατονικαὶ δια τὰ τρία 4χορδα.

γ π β Γ Δ κ ζ ν π β'
 η θ ϑ ι λ ϱ ι λ ϑ ι

Φθοραί

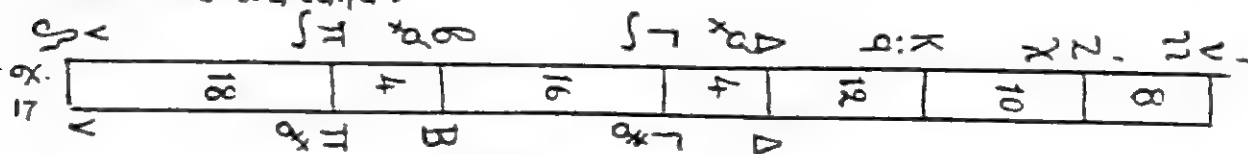
77 Τό Ἐναρμόνιον Γένος ἔχει τὴν ἐξῆς φθοράν ρ ἢ ὁποῖα τίθεται εἰς τοὺς φθόγγους $\Gamma\alpha$ $Ζω$ Bou .

Ὅταν ἡ Ἐναρμόνιος φθορά ρ τεθῇ ἐπὶ τοῦ φθόγγου $Ζω$ ζητεῖ αὐτόν ἐν ὑφέσει (ἐπομένως ὁ ἐλάσσων τόνος διατονικοῦ γένους $Κε-Ζω$ μετατρέπεται εἰς ἡμίτονον καὶ ὁ ἐλάχιστος $Ζω-N\eta$ μετατρέπεται εἰς μεζονα). Ἐπίσης ὅταν τεθῇ ἡ αὐτὴ φθορά ρ ἐπὶ τοῦ φθόγγου Bou ζητεῖ αὐτόν ἐν ὑφέσει (οὕτω ὁ ἐλάσσων τόνος $\Pi\alpha-Bou$ μετατρέπεται εἰς ἡμίτονον καὶ ὁ ἐλάχιστος $Bou-\Gamma\alpha$ εἰς μεζονα τόνον). Ὅταν ^{ομοψ} αὕτη τεθῇ ἐπὶ τοῦ $\Gamma\alpha$ ζητεῖ τὸν Bou ὀρεσιν (ἐπομένως μετατρέπεται ὁ ἐλάσσων τόνος $\Pi\alpha-Bou$ εἰς μεζονα τόνον καὶ ὁ ἐλάχιστος $Bou-\Gamma\alpha$ εἰς ἡμίτονον).

78 Εἰς τὰ Ἐναρμόνια μέλη χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ γενικὴ ὑφεις ρ καὶ ὀρεσις θ καὶ ἡ μὲν πρώτη τίθεται ἐπὶ τοῦ $Κε$ καὶ ζητεῖ τὸν πρῶτον ἀνιόντα ($Ζω$) με ὑφειν, ἡ δὲ δευτέρα ἐπὶ τοῦ $\Gamma\alpha$ καὶ ζητεῖ τὸν πρῶτον κατιόντα δηλαδὴ τὸν Bou με ὀρεσιν.

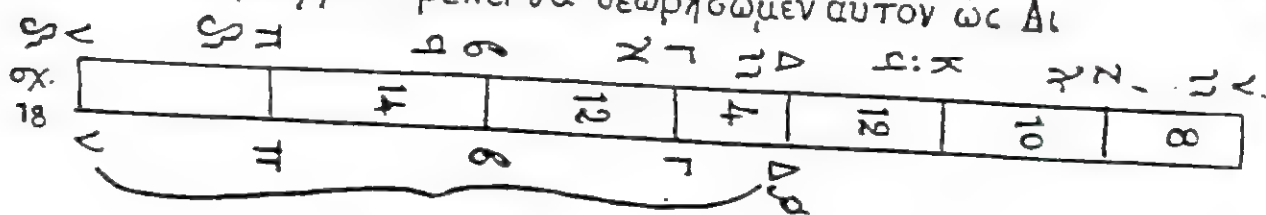
Ζυγός ~~κ~~ κλιτόν ~~ρ~~ Σπέρη ~~η~~

79 Ὁ ζυγός (ἡ διπλή δίσσις) δεικνύει ποιότητα
χρωματικὴν τιθεμένη ἐπὶ τοῦ Δι ἐνεργεῖ ἐν καταβά-
σει ἐπὶ ἐνὸς 4χόρδου μόνον καὶ θέλει τὸν Γα ἐν δι-
έσει τὸν Βου εἰς τὴν ὕεσιν τοῦ τὸν Πα ἐν διέσει καὶ τὸν Νη εἰς τὴν
ὕεσιν τοῦ ὡς ἐξῆς :

Κλιτόν ς

80 Τὸ κλητόν (ἢ ἡμιφθόρον) δεικνύει ποιότητα ἐναρ-
μόνιον τοῦ λαλα ἥτοι τοῦ Γα. Ἔθεται ἐπὶ τοῦ φθόγ-
γου Δι ἐνεργεῖ ἐπὶ τὸ βαρὺ ἐπὶ ἐνός 4 χορδου μόνον
καὶ ζητεῖ τὸν Γα δέσιν τὸν βου δέσιν τὸν δέ Πα
εἰς τὴν θέσιν του. Ἐάν δέ τεθῇ ἡ φθορά αὕτη ἐπὶ ἄλ-
λου τινός φθόγγου πρέπει νὰ θεωρήσωμεν αὐτόν ὡς Δι

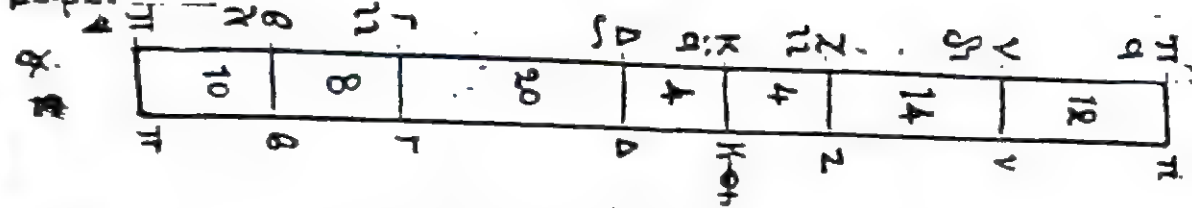

Σπάθη (ὕφεσσις) ~~στ.~~

81. Ἡ σπάθη ~~αὐτὴ~~ δεικνύει ποιότητα ἐναρμονίου γέ-
 νους. Τίθεται συνήθως ἐπὶ τοῦ
 φθόγγου κε ἢ του Γα καὶ ζητεῖ τὸν πρῶτον ἀνιόντα
 φθόγγον ὑφισιν τὸν δὲ πρῶτον κατιόντα δέσειν.

κατὰ ταῦτα ἡ σπᾶθη δεσπόζει λοκλήρου 5 χόρδου
καὶ ὀρίζεται δύο διαστήματα ἐπὶ τὸ ὅξυ καὶ δύο ἐπὶ τὸ

βαρύ.

Συνοφισμός καὶ χαρακτηρισμός τῶν γενῶν

81 Συνοφίζοντες τώρα λέγομεν ὅτι ἑκάστη μελωδία ἀνήκει εἰς ἓν ἀπὸ τὰ τρία γένη δηλαδή τὸ οὐαιονικόν ἢ τὸ χρωματικόν ἢ τὸ ἐναρμόνιον. Ἐκαστον δὲ γένος σχηματίζει ὁρισμένας κλίμακας καὶ ἔχει ἰδιαίτερας μαρτυρίας καὶ φθοράς. Εἶναι δὲ αἱ φθοραί ἐν ὅλῳ 18:

Διατονικά 8 $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$

Χρωματικά 5 $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon$

καὶ ἑναρμόνιοι 5 $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon$

Πῖναξ ἐν ᾧ διακρίνονται αἱ κλίμακες, αἱ μαρτυραὶ τῶν διαστημάτων καὶ τὰ 4 χορδα τῶν τριῶν γενῶν καὶ φθῶν.

Μαρτυρία $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$
Διατονικά $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$

Μαρτυρία (πλ) $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$
Χρωματικά (β') $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon$

Μαρτυρία Χρωματ. $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$
Δευτέρου ἤχου $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$

Μαρτυρία $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$
ἑναρμόνιου $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$

Μαρτυρία Ζυγού $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$

Μαρτυρία Κλιτού $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$

Μαρτυρία Παύσης $\pi \alpha \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$

Γενική ὕφεσις
ἁδίεςις ♀ ♂

π β γ δ κ ζ ν π
δ¹² ρ⁶ η¹² δ¹² ρ⁶ η¹² δ¹² ρ⁶

Μεταβολή κατὰ τόνον

82 Μεταβολή κατὰ τόνον καλεῖται ἡ μετάβασις ἐξ ἑνὸς τόνου εἰς ἄλλον ἐνῶ τὸ γένος μένει τὸ αὐτὸ π.χ. ἐὰν εἰς μέλος διατονικὸν θέσωμεν εἰς τὸν φθόγον Δι τὴν φθορὰν τοῦ Πα τὸ μὲν γένος μένει τὸ αὐτὸ γίνεται ὅμως μεταβολή κατὰ τόνον καὶ ἀλλάσει ἡ σειρά τῶν διαστημάτων. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ θεωρήσωμεν τὸν Δι ὡς Πα καὶ μέ τὴν βάσιν αὐτὴν θὰ κανονίσωμεν ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ τὰ λοιπὰ διαστήματα εἴτε ἐν ἀναβάσει εἴτε ἐν καταβάσει.

στα δὴ προσε- ταν. Πα- να- μω
μον ρ τρὺ φην - κο μι - ζου - κο μ

Ἡ κατὰ τόνον μεταβολή καλεῖται καὶ μετὰθεσις. κατὰ τὴν μετὰθεσιν αἱ μαρτυρίαι τροποποιοῦνται ἀναλόγως μέ τὴν φθορὰν οὕτω εἰς τὸ πρῶτον παράδειγμα μαρτυρία τοῦ Δι δέν θὰ εἶναι ἡ κανονικὴ μαρτυρία ἡ ἀλλὰ θὰ γραφῇ οὕτω ρ καὶ τὸ μὲν Δ δηλοῖ ὅτι ὁ φθόγος εἶναι Δι τὸ κἄτωθεν ὅμως αὐτοῦ μαρτυρικὸν ση- εἶον ρ τὸ ὁποῖον προσιδιάζει εἰς τὸν Πα δεικνύει ὅτι ὁ Δι μετεβλήθη εἰς Πα

σχ. 20

12	10	8	12	10	8	12
δ ¹²	ρ ¹⁰	η ⁸	δ ¹²	ρ ¹⁰	η ⁸	δ ¹²

Παράδειγματα Χρωματικοῦ Γένους

π ρ ρ ρ ρ ρ ρ ρ
Πας μω - ρι - κας - ρ σι - με- ρον - κ

σχ. 21

6	20	4	6	20	4	12
---	----	---	---	----	---	----

κ ζ ν π ϑ γ Δ κ
 ρ μα κα ρι ζειν - - σε - - την δε ο - - το - ο - κον - ρ
 την α ει μα κα - ρι - - ρον ρ και πα να μω - μη - - τον ρ

σχ. 22

12	6	20	4	6	20	4
----	---	----	---	---	----	---

π ϑ γ Δ κ ζ ρ ν π
 ρ ρ

Μεταβολή κατά γένος

3. Μεταβολή κατά γένος καλεῖται ἡ μεταβολή τοῦ μέλους ἀπὸ ἑνὸς γένους εἰς ἄλλο. Ἡ μεταβολή κατὰ γένος παρασημαίνεται διὰ τῶν φθορῶν οὕτω μέλος διατονικὸν μετατρέπεται εἰς χρωματικὸν ἢ ἑναρμόνιον ἐὰν τεθῇ φθορά χρωματικὴ ἢ ἑναρμόνιος κ.τ.λ.π.

Παραδείγματα

π ρο ξα ται σαι πα θη μα σι λρι ξε ρι
 π ρι ο α πο ο - ρου - με - ναι σι ται α γρα - που -
 ρι σαι - ρι

Μέλος χρωματικὸν μεταβάλεται εἰς διατονικὸν ἢ ἑναρμόνιον, ἐὰν τεθῇ φθορά διατονικὴ ἢ ἑναρμόνιος.

Παραδείγματα

κα τε νο ουν εστα δε ει...α και ε πεβλεπον και ουκ ην ο επι μι
νωσων με... π... ππεισθεν - τα - και κηα - πε... εν - τα...
και - αι - δο - - ο - - ξης ρ

καὶ μέλος ἑναρμόνιον μετατρέπεται εἰς διατονικόν
ἢ χρωματικόν, εἴαν τεθῇ φθορά διατονικὴ ἢ χρωματικὴ.

... να στες εκ δε ει...ων αυ - του ο ταν εδ - - θης εν δο ο - -
... ξη 9 και α μου - σης μα κα ρι - ι - ας - ρω - νης - - η ε - σεη
... θε 9 ... πται δευ σει με δι και ος εν ε λε - ει και ε η
... ξει με 8 ε λαιον δε α μαρτυ ηου ρ. μη λι πα να τω ταν κε φα λην
... μου η

Όταν γίνεται μεταβολή κατὰ γένος, αἱ μαρτυροῦναι
παρακολουθοῦν τήν μεταβολήν τοῦ μέλους εἶναι δηλ.
διατονικαί διὰ τό διατονικόν (4 χορδόν) χρωματικαί
διὰ τό χρωματικόν καὶ ἐναρμόνιον.

Μέ τήν μεταβολήν κατὰ γένος δυνάμεθα νά σχηματι-
σωμεν κλίμακα μικτὴν τῆς ὁποίας τό ἐν 4 χορδόν εἶ-
ναι διατονικόν καὶ τό ἄλλο χρωματικόν ἢ ἐναρμόνιον.

ἡ ἀντιστροφή. βαρύ 4χορδον

46

ὀξύ 4χορδον

σχ. 23

10	8	12	12	6	20	4
π	β	γ	δ	ε	ζ	η
θ	κ	λ	μ	ν	ξ	ο

Ἡ μεταβολή κατὰ γένος ἡ ὁποία γίνεται διὰ φθορᾶς εἰς τὸ μέλος λέγεται δέσις, ἡ δὲ ἐπαναφορά τοῦ μέλους εἰς τὸ ἀρχικόν γένος διὰ φθορᾶς τοῦ γένους λέγεται λύσις.

Κ Ε Φ Λ Δ Ι Ο Ν ΟΓΔΟΟΝ

Σ ύ σ τ η μ ε

184 Σύστημα καλεῖται σειρά φθόγγων ἢ διαστημάτων ἐπαναλαμβανομένη ὁμοίως ἐπὶ τὸ ὀξύ καὶ ἐπὶ τὸ βαρύ. Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ μεταχειρίζεται εἰς τὰ μέλη αὐτῆς συστήματα τρία, δηλ. τὸ 8χορδον τὸ 5χορδον καὶ τὸ 4χορδον.

Α' Ὀκτάχορδον Σύστημα

185. Τὸ 8χορδον ἢ διαπασῶν σύστημα ἀποτελεῖται ἀπὸ 8 φθόγγους οἱ ὅποιοι περικλείουν διαστήματα ἢ τόνους ἑπτὰ δι' αὐτὸ λέγεται καὶ ἑπταφωνία, ὀνομάζεται καὶ διαπασῶν, δηλ. "διάπασῶν" τῶν χορδῶν ἢ βαθμίδων. Εἰς τὴν ἀνάβασιν ἡ κορυφή γίνεται ἀρχὴ ἑτέρου πρὸς τὸ ὀξύ (ὕψηλοτέρου) 8χορδου, καὶ εἰς τὴν κατάβασιν ἡ βάσις λαμβάνεται ὡς κορυφή ἑτέρου πρὸς τὸν βαρύν (χαμηλοτέρου) 8χορδου.

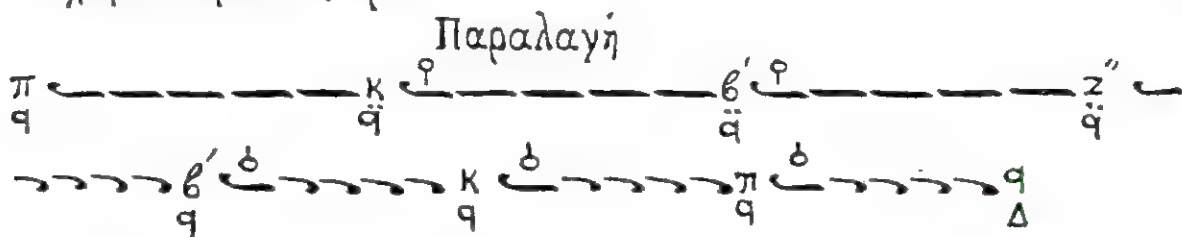
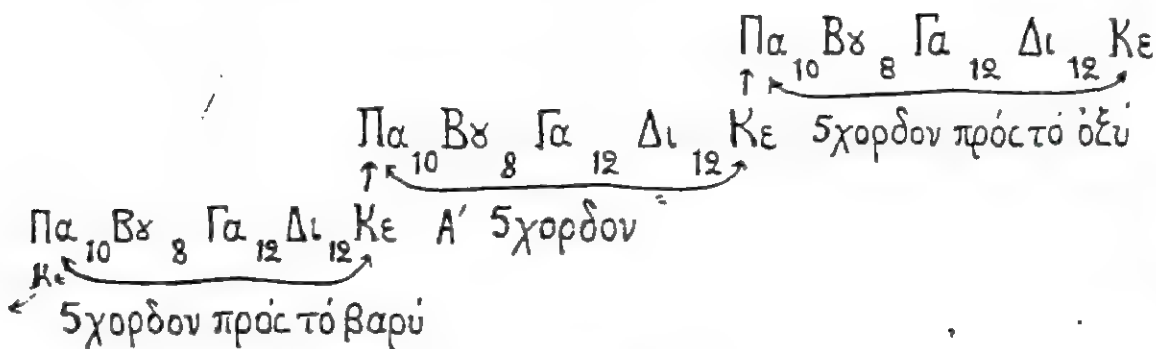
Οὕτω σχηματίζεται σύστημα ἀπὸ ἓν ἢ δύο ἢ περισσότερα ὅμοια 8χορδα, τὸ ὅποῖον ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀκτάδων τοῦ ὀνομάζεται διαπασῶν, δὲς διαπασῶν κ.λ.π.

Ἰδιαιτέρον γνῶρισμα τοῦ διαπασῶν συστήματος

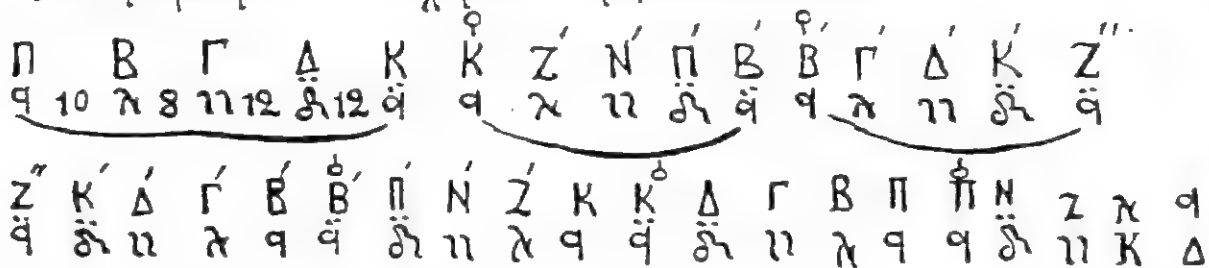
είναι ὅτι δύο ὁμώνυμοι φθόγγοι τοῦ ἐκ τῶν ὁποί-
ων ὁ εἷς εἶναι κατὰ διαδοχικὴν σειρὰν ὀγδοὺς ἀ-
πὸ τῶν ἄλλων ἀντιφωνοῦν π.χ. Πά καὶ Πά ἢ βου καὶ
βού κ.λ.π.

Β' Πεντάχορδον σύστημα ἢ τροχός

86 Πεντάχορδον σύστημα ἢ τροχός καλεῖται τὸ
σύστημα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ σειρὰν
πέντε φθόγγων Πά Βου Γα Δι Κε οἱ ὁποῖοι περικλε-
σθὲν διαστήματα (ἢ τόνους) τέσσαρα. Εἰς τὴν ἀνάβα-
σιν ἡ κορυφή (Κέ) γίνεται βάσις (Πά) ὁμοίου ὀξυτέ-
ρου 5χορδου, καὶ εἰς τὴν κατέβασιν ἡ βάσις (Πά)
γίνεται κορυφή (Κέ) ὁμοίου βαρυτέρου 5χορδου.

Αἱ μαρτυρίαι τοῦ 5χορδου συμφωνοῦν ἀνά πέντε οὕτω:

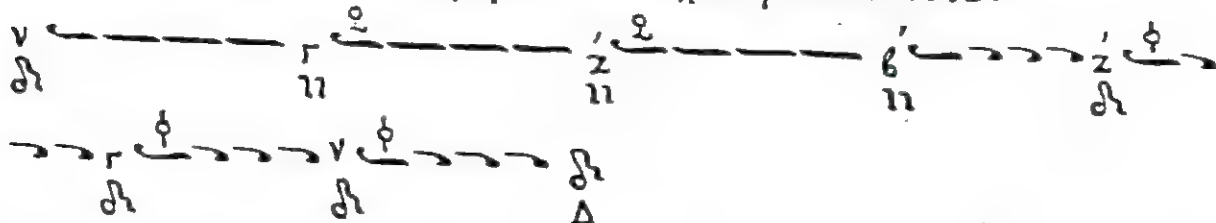
Τετράχορδον σύστημα(ἢ Τριφων(α))

87 Τετράχορδον σύστημα(ἢ τριφων(α))καλεῖται ἐκ-
νο τό ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ σειράν τεσσάρων φθόγ-
γων Νη Πα Βου Γα οἱ ὁποῖοι σχηματίζουν τόνους
(ἢ διαστήματα)τρεῖς.

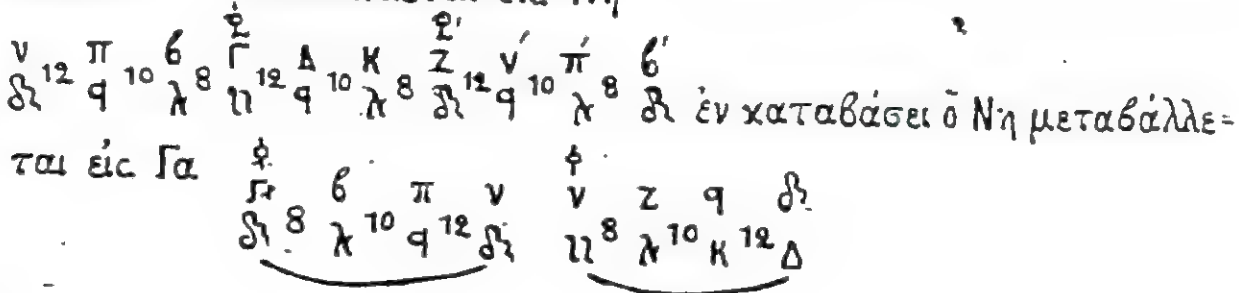
Εἰς τὴν ἀνάβασιν ἡ κορυφή(Γα)γίνεται(Νη)βάσις
ὁξυτέρου 4χορδου καὶ εἰς τὴν κατέβασιν ἡ βάση
(Νη)γίνεται κορυφή(Γα)ὁμοίου βαρυτέρου 4χορδου.
Οὕτω σχηματίζεται σειρά ἀπὸ ἓν ἢ δύο ἢ περισσότε-
ρα 4χορδα

Ἡ παραλαγή κατὰ τό 4χορδον σύστημα γίνεται οὕτω:

Αἱ μαρτυρίαι τοῦ 4χορδου συμφωνοῦν ἀνά τέσσαρες οὕτω ἐν ἀνα-
βάσει ὁ Γα μεταβάλλεται εἰς Νη

Διατονική κλίμαξ κατά τό Δίς διαπασών

Δ	Δ	12	8	Δ
Β	Γ	8	10	Β
Γ	Δ	10	12	Γ
Δ	Ε	12	12	Δ
Ε	Β	8	8	Ε
Β	Γ	10	10	Β
Γ	Δ	12	12	Γ
Δ	Ε	12	12	Δ
Ε	Β	8	8	Ε
Β	Γ	10	10	Β
Γ	Δ	12	12	Γ
Δ	Ε	8	12	Δ
Ε	Β	10	8	Ε
Β	Γ	12	10	Β
Γ	Δ	10		Γ
Δ	Ε			Δ

σχ. 24

Διατονική κλίμαξ 5χορδον ή Τροχός

	Δίς διαπασών	Τροχός	4χορδον	
Δ	10	12	8	Δ
Β	12	12	10	Β
Γ	8	8	12	Γ
Δ	10	10		Δ
Ε	12	12	8	Ε
Β	12	12	10	Β
Γ	12	12	12	Γ
Δ	8	8	8	Δ
Ε	10	10	10	Ε
Β	12	12	12	Β
Γ	8	10	8	Γ
Δ	10		10	Δ
Ε	12	8		Ε
Β	10	12		Β
Γ				Γ

σχ. 26

καὶ τῶν ἀρχαίων ἐξ
ἐκείνων τὸ διαπασσὼν
σύστημα ὡνομάζε-
το καὶ ἁρμονία ἢ
δι' ὀκτὼ συμφωνία.
Τὸ ἄγχιρδον εἶλεν-
τα καὶ συλλαβὴν ἢ
διὰ τεσσάρων συμ-
φωνία. Τὸ σχο-
δον ὡνομάζετο ἢ
διοξεία ἢ διὰ πε-
τε συμφωνία.

Νικόμαχος ο.
Γεραστινός λέγει·
ἁρμονίαν ἐκάλε-
ν καὶ ἀρμονία τὴν
διαπασσάν, ὅτι προ-
τλήν ἐκ συμφωνι-
ῶν συμφωνία ἡρ-
μόσθη. Συλλαβὴν
ὅτι τὴν διὰ τεσσα-
ρων πρώτη γὰρ
ἐξ ἀρχῆς ῥοδῶν
συμφώνων. Διο-
ξείαν δὲ τὴν ἀνά-
πεντε συμφωνίας
γὰρ τὴν πρωτογε-
νὴ τὴν διὰ τεσσα-
ρων ἔστιν ἢ διὰ
πάντε, ἐπὶ τὴν ὀξείαν
προχωροῦσα.
Σύστημα δὲ ἁρ-
μονιῶν, συλλα-
βῆς καὶ διοξείας,
ἢ διαπασσώνη.

Εἰς τὴν ἀρχαί-
αν ἁρμονικὴν μου-
σικὴν ἦσαν γὰρ
τε ἥχοι καὶ ὡνο-
μάζοντο τρόποι,
βακχίος ὁ γέ-
ρων ἀρίζει αὐτῶν·
καὶ τὸν ἐξ ἐκεί-
νης ἀρμενίου
αὐτῶν.
(Γραπτόριον ὡνομά-
ζετο κατὰ τὴν
καὶ τὸν τρόπον.)

89 Ἡ μεταβολὴ τῆς βάσεως εἰς κορυ-
φήν καὶ τῆς κορυφῆς εἰς βάσιν τοῦ
ἴδλου συστήματος καθὼς καὶ ἡ μετέ-
βασις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς συστήματος εἰς
ἄλλο γίνεται διὰ τῶν φθόρων.

Μεταβολὴ κατὰ σύστημα γίνεται ἡ
μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς συστήματος
εἰς τὸ ἄλλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

Ἦχοι

Ἦχος εἰς τὴν Ἑκκλ. Μουσικὴν
σημαίνει τάξιν ἀσμάτων τὰ ὅποια
ἔχουν συντεθῇ ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμέ-
νων κακόνων τῆς μουσικῆς καὶ τὰ
ὅποια ἀκολουθοῦν ὠρισμένον τρόπον
ἐκτελέσεως.

Οἱ ἦχοι εἶναι ὀκτώ ἐκ τῶν ὀπρό-
ων οἱ τέσσαρες λέγονται κύριοι
(ἢ ἀρχικοὶ ἢ πρωτεύοντες), καὶ εἶ-
ναι οἱ ἑξῆς: Πρῶτος, Δεύτερος, Τρίτος
καὶ Τέταρτος, οἱ δὲ ἄλλοι τέσσαρες
λέγονται πλάγιοι, (ἢ παράγωγοι ἢ
δευτερεύοντες), καὶ εἶναι οἱ ἑξῆς:
Πλάγιος τοῦ Πρώτου, Πλάγιος τοῦ
Δευτέρου, Πλάγιος τοῦ Τρίτου, ὅστις
καὶ βαρὺς καλεῖται, καὶ πλάγιος τοῦ
Τετάρτου.

Πλάγιοι ὠνομάσθησαν διότι ἐνῶ

ὡς τὸν τρόπον τῶν ἡχοῦ

οἱ κύριοι ἔχουσιν ὡς μελωδικήν αὐτῶν βάσιν τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου 4χορδου τῆς κλίμακος αὐτῶν, οὗτοι ἀπεναντίας ἔχουσι τοιαύτην, τὴν ἀρχὴν τοῦ πρώτου 4χορδου π.χ. ἡ διατονικὴ κλίμαξ ἐξ ἧς γεννᾶται ὁ πρῶτος καὶ ὁ πλάγιος τοῦ πρώτου ἔχει ὡς ἐξῆς, Πα, Βου, Γα, Δι - Κε, Ζω, Νη, Πα. ἤτοι τὸν πρῶτον (βαρὺ) 4χορδον εἶναι Πα, Βου, Γα, Δι, καὶ τοῦ Δευτέρου (ὀξύ) 4χορδον Κε, Ζω, Νη, Πα, ἄρα ὁ κύριος ἦχος ἔχει ὡς μελωδικήν αὐτοῦ βάσιν τὸν φθόγγον Κε, ὁ δὲ πλάγιος τοῦ τὸν φθόγγον Πά.

92 Ἐκαστος τῶν ἀνωτέρω ἡχων ἀνήκει καὶ εἰς ἓνα γένος α) Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ διατονικὸν γένος ἦχοι καλεῦνται διατονικοὶ αἱ εἶναι οἱ ἐξῆς τέσσαρες: Πρῶτος, Πλάγιος τοῦ Πρώτου, Τέταρτος καὶ Πλάγιος τοῦ Τετάρτου.

β) Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ χρωματικὸν γένος ἦχοι καλοῦνται χρωματικοὶ καὶ εἶναι δύο οἱ ἐξῆς: Δεύτερος καὶ ὁ Πλάγιος τοῦ Δευτέρου.

γ) Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ ἑναρμόνιον γένος ἦχοι καλοῦνται ἑναρμόνιοι καὶ εἶναι οἱ ἐξῆς δύο: ὁ Τρίτος καὶ ὁ Βάρυς.

93 Συστατικὰ ἢ γνωριστικὰ τῶν ἡχων
Οἱ ἦχοι συνίστανται ἀπὸ ὠρισμένα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα καλοῦνται συστατικὰ ἢ γνωριστικὰ τῶν ἡχων καὶ εἶναι τὰ ἐξῆς τέσσαρα) Τὸ προήχημα β) ἡ κλίμαξ γ) οἱ δεσπόζοντες φθόγγοι καὶ δ) οἱ καταλήξεις.

Ἐκ τῶν συστατικῶν τούτων τὸ προήχημα ἢ ἀπήχημα καὶ αἱ καταλήξεις εἶναι τὰ κύρια γνωριστι-

κά ενός ἤχου, διότι δι' αὐτῶν συνάμεθα νά διακρίνω-
μεν εἰς ποῖον ἤχον ἀνήκει ἓνα ἄσμα, ἀρκεῖ νά ἀκού-
σωμεν καί τά δύο ἢ τό ἓν ἐξ αὐτῶν, ἐνῶ ἡ κλίμαξ
καί οἱ δεσπόζοντες φθόγγοι χρησιμεύουν ὡς συστα-
τικά καί δι' ἄλλους ἤχους.

94 1) Προήχημα ἢ ἀπήχημα ἢ ἐνήχημα

Τό προήχημα εἶναι μία σύντομος μελωδική γραμμή
ἡ ὁποία φάλλεται πρό τῆς ἐνάρξεως τοῦ μέλους διό
νά δείξη τήν ποιότητα τοῦ ἤχου.

Ἐκαστος ἤχος ἔχει ἰδιαίτερον ἀπήχημα ἀπό τό
ὁποῖον γνωρίζεται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἡ ποιότης του.
Εἰς τό τροπάριον τοῦ ὁποῦ προηγῆται στίχος τις
φάλλεται οὗτος κατὰ τό μέλος τοῦ τροπαρίου καί
ἐπομένως χρησιμεύει καί ὡς προήχημα. Ὡς προήχη-
μα χρησιμοποιεῖται πολλάκις καί τό μετά τήν ἐκφέ-
νησιν τοῦ ἱερέως Ἀμήν τό ὁποῖον φάλλεται κατὰ
τόν ἤχον τοῦ μέλους.

2 Κλίμαξ

95 Ἐκαστος ἤχος μεταχειρίζεται ἰδιαιτέραν κλί-
μακα, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς ἓν ἀπό τά τρεῖς γένη τῆς
μουσικῆς. Εἰς τήν κλίμακα ἐκάστου διακρίνομεν δύο
τινά. α) τήν τονικήν ἢ μελωδικήν βάσιν, δηλ. τό κοι-
νῶς λεγόμενον ἴσον τοῦ ἤχου δηλ. ὁ φθόγγος ἀπό τόν
ὁποῖον ἀρχί,ει καί εἰς τόν ὁποῖον ἐπιστρέφει καί
καταλήγει τό μέλος καί β) τά διαστήματα (ἢ τόνους)
τά ὁποῖα εἶναι ἀνάλογα πρός τό γένος εἰς τό ὁποῖ-
ον ἀνήκει τό μέλος.

96 Ἀπό ἀπόψεως βάσεως οὐ ἤχοι διαιροῦνται εἰς
ἑτεῖς καί εἰς βαρεῖς καί ὀξεῖς μέν εἶναι οἱ τέσ-

σαρες κύριοι ἤχοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν βάσιν εἰς τὸ ὀξύ 4χορδον τῆς κλίμακος των, βαρεῖς δὲ εἶναι οἱ τέσσαρες πλάγιοι ἤχοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν βάσιν εἰς τὸ βαρὺ 4χορδον.

Ἐνας ἤχος δύναται νὰ ἔχη καὶ μίαν δευτέραν βάσιν π.χ. ἔχομεν ἤχον πρῶτον μέ βάσιν Πα ἀλλ' ἔχομεν καὶ μέ βάσιν Κε, ἔχομεν ἤχον πλάγιον τοῦ Δ' μέ βάσιν Νη ἔχομεν ὅμως καὶ μέ βάσιν Γά.

3). Δεσπόζοντες φθόγγοι

97 Εἰς ἓνα ἤχον λέγονται δεσπόζοντες φθόγγοι ἐκεῖνοι ἐπὶ τῶν ὁποίων ὡς ἐπὶ τόπλεϊστον ὁ ἤχος περιστρέφεται ἐκτελεῖται καὶ καταλήγει οἱ δὲ ἄλλοι λέγονται ὑπερβάσιμοι. Ὑπερβάσιμοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ φθόγγοι ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ μέλος ἐλάχιστα ἀρέσκεται νὰ ἐνδιατρίβῃ καὶ νὰ τοὺς χρησιμοποιῇ, τρόπον τινὰ δὲ ζητεῖ νὰ τοὺς ἀποφεύγῃ διὰ νὰ ἀναπαυθῇ εἰς τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους.

Ἐ λ ξ ι ς

98 Οἱ δεσπόζοντες φθόγγοι εἶναι σταθεροὶ καὶ ἀμετακίνητοι εἰς τὴν θέσιν τῆς φυσικῆς των ὀξύτητος. Οἱ δὲ ὑπερβάσιμοι δέν εἶναι πάντοτε σταθεροὶ ἀλλὰ πολλάκις ἔλκονται πρὸς τοὺς πλησίον αὐτῶν δεσπόζοντας. Τοῦτο εἰς τὴν Βυζαντινὴν καλεῖται ἔλξις. Ἡ ἔλξις γίνεται ὅταν κατόπιν δεσπόζοντος φθόγγου ἀκολουθῇ συνεχὴς (κατὰ ἓνα μόνον φθόγγον) ἀνάβασις ἢ κατάβασις μέ ἄμεσον ἐπιστροφὴν εἰς τὸν δεσπόζοντα φθόγγον, παρασημαίνεται δὲ ἡ ἔλξις μέ ὕφεισιν ἢ δίεσιν ἢ ὁποῖα τίθεται ἐπὶ τοῦ φθόγγου ὁ ὁποῖος ὑφίσταται τὴν ἔλξιν.

Δ' Καταλήξεις

99 Καταλήξεις καλοῦνται αἱ μελωδικαὶ ἐκεῖναι γραμμαί, μέ τὰς ὁποίας τὸ μέλος σταθμεύει πρὸς στιγμήν (εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους) ἢ καταλήγει καὶ παύει. Αἱ καταλήξεις διακρίνονται εἰς 4 εἶδη, εἰς ἀτελεῖς, εἰς ἐντελεῖς, εἰς τελικὰς καὶ εἰς ὀριστικὰς. Αἱ ἀτελεῖς καὶ ἐντελεῖς χωρίζουν τὸ παλλόμενον ᾄσμα εἰς μέρη μικρὰ ἢ μεγάλα. Ἀτελεῖς καταλήξεις γίνονται συνήθως εἰς λέξεις μετὰ τὰς ὁποίας ὑπάρχει κόμμα ἢ ἄνω στιγμή.

100 Ἐντελεῖς καταλήξεις γίνονται εἰς λέξεις μετὰ τὰς ὁποίας ὑπάρχει ἄνω στιγμή ἢ τελεα, ὅπου καὶ τελειώνει πλήρες τι νόημα. Ἐξάίρεσις γίνεται εἰς τὰ χερουβικά καὶ ἄλλα ἀργὰ μαθήματα εἰς τὰ ὅποια γίνονται ἀτελεῖς καὶ ἐντελεῖς καταλήξεις ἀκόμη καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως. Ἐπίσης ἐξάίρεσις γίνεται καὶ εἰς τὰ τροπάρια τὰ λεγόμενα προσόμοια τὰ ὅποια ἀκολουθοῦν ὠρισμένον τύπον μελωδικῶν γραμμῶν καὶ καταλήξεων ὥς ἐκ τούτου αἱ ἐντελεῖς καὶ ἀτελεῖς δέν γίνονται πάντοτε ἐκεῖ ὅπου κόπτεται φυσικῶς ἡ ἐννοια ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου ἀπαίτεῖ ἡ καθωρισμένη δι' ἕκαστον προσόμοιον μελωδική γραμμή.

101 Αἱ τελικαὶ καταλήξεις γίνονται εἰς τὸ τέλος τοῦ ᾄσματος ὥς δεικνύει καὶ ἡ ὀνομασία των τελικὰς. Ὅταν ἔχομεν σειράν ὕμνων ἢ τροπαρίων φαινομένων κατὰ ἓνα ἢ περισσοτέρους ἤχους, τὸ τέλος τοῦ τελευταίου τροπαρίου κάμνει ἰδιαιτέραν τελικὴν κατάληξιν, ἡ ὁποία λέγεται ὀριστική.

102 Αἱ ἀτελεῖς καταλήξεις δέν γίνονται εἰς τήν βάσιν τοῦ ἤχου, ἀλλά εἰς ἓνα ἀπό τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους, σπανίως δέ εἰς ἄλλον φθόγγον. Αἱ ἐντελεῖς καί τελικαί καθὼς καί αἱ ὀριστικαί καταλήξεις γίνονται πάντοτε εἰς τήν βάσιν τοῦ ἤχου.

Αἱ καταλήξεις ὡς γραμμαῖ μελωδικαί διακρίνονται εἰς εἰδικάς καί γενικάς. Εἰδικαί εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὅποται χρησιμεύουν εἰδικῶς διὰ τόν αὐτόν ἤχον. Γενικά εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὅποται χρησιμοποιοῦνται εἰς πολλοὺς ἤχους π.χ. ἡ μελωδική αὕτη γραμμή $\chi \rightarrow \text{---} \rightarrow \text{---}$ ἀπαντᾷται ὡς κατάληξις εἰς μέλη διατονικά, χρωματικά καί ἐναρμόνια. Διαφέρει ὅμως ἡ ποιότης αὐτῆς ἀναλόγως τοῦ γένους εἰς τό ὅποτον ὑπάγεται ὁ ἤχος.

Ἑκτασίς μελωδικαί θέσεις καί ἦθος

103 Ὡς χαρακτηριστικά ἐνός ἤχου ἀνευρίσκομεν καί ἄλλα τινά ἥτοι: τήν ἑκτάσιν, τὰς ἰδιαζούσας μελωδικὰς θέσεις καί τό ἦθος αὐτοῦ.

Ἑκτασίς ἐνός ἤχου εἶναι ἡ περιοχή τῶν φθόγγων, (βαρυτέρων καί ὀξυτέρων), ἐντός τῆς ὁποίας κινεῖται καί ἐκτελεῖται κατὰ τό πλεῖστον τό μέλος αὐτοῦ.

Θέσεις

104 θέσεις λέγονται ὀρισμέναι μελωδικαί γραμμαῖ, αἱ ὅποται συχνά χρησιμοποιοῦνται καί ἀπαντῶνται εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ. Εἰς ἕκαστον ἤχον ὑπάρχουν πολλαί εὐδιάκριτοι θέσεις, ἐκτενεῖς ἢ σύντομοι, αἱ ὅποται καί δεικνύουν κατὰ τρόπον ἐκφραστικόν τήν μελωδικήν τοῦ ἤχου ποιότητα.

Εἰς τὰ σύντομα μέλη αἱ λιδιέζουσαι θέσεις εἶναι σύντομοι καὶ διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τῶν γραμμῶν των, εἰς δὲ τὰ ἀργὰ μέλη εἶναι ἐκτενέστεραι καὶ συνθετώτεραι.

Ἡ θ ο ς

105 Ἡθος τῆς μελωδίας καλεῖται ἡ διάθεσις, τὴν ὅποσαν ἐκφράζει τὸ μέλος καὶ τὴν ὅποσαν ζητεῖ νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἀκούοντας. Εἰς τὰ μέλη τῶν ἡχων διακρίνονται τρεῖς κυρίως ἡθη, τὸ διασταλτικόν, τὸ συσταλτικόν καὶ τὸ ἡσυχαστικόν.

Διασταλτικόν (ἐκ τοῦ διαστέλλω = τεντώνω) = μεγαλύνω ἢ ἐξάλω τι) ἡθος εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποτον ἐκφράζει πᾶν ὅ, τι μέγα καὶ ὑψηλόν καὶ ἄξιον θαυμασμοῦ καὶ ἐξάρσεως. Ἐμπνέει δὲ ἐνθουσιασμόν καὶ φρόνημα ἀνδρικόν καὶ γενναῖον.

Συσταλτικόν (ἐκ τοῦ συστέλλω = συμμαζεύω, περιορίζω) ἡθος εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποτον ἐκφράζει συναισθήματα πένθους, μετάνοιας, ταπείνωσης, οἴκτου, ἀγάπης κ.λ.π., ἐπομένως ἔμπνέει τὴν συστολήν.

Ἡσυχαστικόν ἡθος εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποτον κεῖται μεταξύ διασταλτικοῦ καὶ συσταλτικοῦ καὶ ἐκφράζει συναισθήματα γαλήνης καὶ εἰρήνης, ἔμπνέει δὲ εἰς τὴν ψυχὴν διάθεσιν ἡρεμον.

Μ α ρ τ υ ρ ί α ι

106 Αἱ Μαρτυρίαι διακρίνονται εἰς ἀρχικὰς καὶ β) ^{ῶν} μαρτυρίας τοῦ μέλους.

Ἀρχικαὶ καλοῦνται ἐκεῖνα τὰ σημεῖα τὰ ὅποια τίθενται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μέλους διὰ νὰ μᾶς δηλώσουν (μαρτυρήσουν) τὸν ἡχὸν κατὰ τὸν ὅποτον πρό-

κειται νά φαλῇ τό μέλος.

Ἐκαστος ἦχος ἔχει τήν μαρτυρίαν τοῦ πλησίου
δέ αὐτῆς σημειώνεται καί ἡ συλλαβή τοῦ φθόγγου
ἡ ὁποία χρησιμεύει ὡς βάσις καί ἀφετηρία τοῦ
μέλους. Ἐἰς τά χρωματικά μέλη σημειώνεται καί
ἡ φθορά τοῦ φθόγγου π.χ. ἦχος $\overline{\Delta\iota}$ εἰς δέ τά δια-
τρυνικά σημειώνεται ὁ φθόγγος ἄνευ φθορᾶς
π.χ. ἦχος $\overline{\alpha}$ Πα.

Δι ἀρκτικάς Μαρτυρίαι εἶναι ἐννέα αἱ ἐξῆς:

- 1) ἦχος $\overline{\alpha}$ Πα ἢ $\overline{\alpha}$ Κε
- 2) ἦχος $\overline{\Delta\iota}$ ἢ $\overline{\text{Βου}}$
- 3) ἦχος $\overline{\Gamma\alpha}$ ἢ $\overline{\Gamma\alpha}$
- 4) ἦχος $\overline{\Delta\iota}$ Δι ἢ $\overline{\Delta\iota}$ Πα ἢ $\overline{\Delta\iota}$ Βου
- 5) ἦχος $\overline{\alpha}$ Πα ἢ $\overline{\alpha}$ Πα $\overline{\alpha}$ Κε
- 6) ἦχος $\overline{\alpha}$ Πα ἢ $\overline{\alpha}$ Βου
- 7) ἦχος $\overline{\alpha}$ Ζω ἢ $\overline{\alpha}$ Γα
- 8) ἦχος $\overline{\alpha}$ Δι Νη ἢ $\overline{\alpha}$ $\frac{\alpha}{\Gamma\alpha}$
- 9) ἦχος $\overline{\alpha}$ τος

107 Μαρτυρία τοῦ μέλους λέγονται τὰ σημεῖα ἐκεῖ-
να τὰ ὅποια τίθενται εἰς τὸ τέλος τῶν διαφόρων (ἀ-
τελῶν, ἐντελῶν καὶ τελικῶν) καταλήξεων διὰ νὰ μᾶς
δηλώσουν (μαρτυρήσουν) ἢ ἐπαληθεύσουν τὸν φθόγγον
εἰς τὸν ὅποιον εὐρισκόμεθα ἢ κατελήξαμεν.

Ἐκάστη μαρτυρία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ μαρτυρικὸν
σημεῖον (τὸ ὅποιον ἀνήκει εἰς ἓν ἀπὸ τὰ τρία γένη)
καὶ ἀπὸ τὸ ἀρχικὸν γράμμα τοῦ φθόγγου.

Τὸ γράμμα τοῦ φθόγγου εἰς τὰς ὑπατοειδεῖς μαρτυ-
ρίας τίθεται κέτῳθεν τοῦ μαρτυρικοῦ σημείου. Εἰς
τὰς μεσοειδεῖς ἄνωθεν αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς νητοειδεῖς
ἄνωθεν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ πλεον μίαν ἢ δύο ὀξείας. Ἐπο-
μένως ἡ μαρτυρία μᾶς δεικνύει (μαρτυρεῖ) τὸ γένος, τὸν
φθόγγον, καὶ τὴν κλίμακα (βαρεῖαν ἢ μέσην ἢ ὀξείαν
ἢ ὑπὲρ τὴν ὀξεῖαν) εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκει ὁ φθόγγος.

Ὅταν ἔχωμεν σειρὰν ὕμνων ἢ τροπαίων τοῦ αὐτοῦ
ἤχου, εἰς τὸ τελευταῖον ἐξ αὐτῶν δέν σημειώνεται ἡ
μαρτυρία εἰς τὴν τελικὴν κατάληξιν.

Τὰ Μαρτυρικά σημεῖα τοῦ διατινικοῦ γένους εἶναι
τὰ ἐξῆς ἐπτά εἰς τὸ διαπασῶν σύστημα.

~ Δι ρ λ η ρ ρ
Z H Π B Γ Δ K

2^{ον} πρὸς τὸ Βαρυδ/σῶν.

Z' H' Π' B' Γ' Δ' K'
λ η ρ λ η ρ ρ

2^{ον} πρὸς τὸ ὀξύ δ/σῶν

← Z H Π B Γ Δ K →
~ Δι ρ λ η ρ ρ

1^{ον} διαπασῶν

Z'' H'' Π'' B'' Γ'' Δ'' K''
λ η ρ λ η ρ ρ

3^{ον} ὀξύτερον δ/σῶν (διοξεῖα)

Μεταβολή κατ' ἤχον

108 Μεταβολή κατ' ἤχον λέγεται ἡ μετάβασις τοῦ μέλους ἀπὸ ἐνὸς ἤχου εἰς ἄλλον εἴτε τοῦ αὐτοῦ γένους ἢ ἄλλου. Ἡ μεταβολή κατ' ἤχον καὶ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸν ἀρχικὸν ἤχον γίνεται διὰ τῶν φθορῶν. Ἡ διὰ φθορᾶς μεταβολή τοῦ μέλους εἰς ἄλλον ἤχον λέγεται δέσις, ἡ δὲ διὰ φθορᾶς ἐπαναφορά τοῦ μέλους εἰς τὸν ἀρχικὸν ἤχον λέγεται λύσις.

Ὅταν τὸ μέλος μεταβαίνει εἰς ἤχον τοῦ αὐτοῦ γένους δέν εἶναι πολὺ αἰσθητὴ ἡ μεταβολή. Περισσότερον δὲ γίνεται αἰσθητὴ ὅταν τὸ μέλος μεταβαίνει εἰς ἄλλο γένος καὶ μάλιστα δὲ ὅταν γίνεται καὶ μεταβολή κατὰ τόνον, ἐπ' ἐκείνῳ παραχορδῇ.

Ἐπείσακτα μέλη

109 Εἰς μέλη ὠρισμένων ἤχων ἡ μεταβολή διαρκεῖ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ τροπαρίου. Οὕτω π.χ. εἰς τὸ προσόμοιον Κάθισμα τοῦ πρώτου ἤχου "Τὸν τάφον σου Σωτήρ" τίθεται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς φθορά τοῦ Β' ἤχου καὶ ὁλόκληρον τὸ τροπάριον φάλλεται κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ Β' ἤχου. Ἐπίσης εἰς τὰ "Ἀπολυτίκια τοῦ Δ' ἤχου τίθεται ἐξ ἀρχῆς φθορά τοῦ Β' ἤχου καὶ ὁλόκληρον τὸ τροπάριον φάλλεται κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ Β' ἤχου. Τὰ μέλη αὐτὰ ὀνομάζονται ἐπείσακτα ἢ ἐπεισαγωγικά. π.χ. ἤχ. ᾠ. Βε

ἤχ. ᾠ. α. Το γαῖθρόν

Τονταφον

Τὰ εἶδη τοῦ μέλους

σου Σωτηρ

110 Τὰ ἱερὰ ᾠσματα τὰ ὅποια φάλλονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι γνωστὰ ὑπὸ διαφόρους χαρακτη-

ριστικᾶς ὀνομασίας, ἤτοι κεκραγάρια, στιχηρά προσό-
μοια, δοξαστικᾶ, καθίσματα, θεοτοκία, εὐλογητάρια, ἀν-
τίφωνα, πολυέλεοι, κανόνες, εἰρμός, καταβασταί, μαρτυ-
ρικά, μεγαλυνάρια, ἐξαποστειλάρια, αἶνοι, δοξολογίαι,
μακαρισμοί, κοντάκια, χερουβικά, κοινωνικά κ.λ.π.

Ἀπὸ τὰ διάφορα τροπάρια ἄλλα μὲν λέγονται ἰδι-
όμελα, ἐπειδὴ ἔχουν ἰδιαίτερον μέλος καὶ ἄλλα προ-
σόμοια ἐπειδὴ φάλλονται κατὰ τὸ πρότυπον ὠρισμέ-
νων τροπαρίων, τὰ ὅποια ὀνομάζονται πρόλογοι ἢ αὐ-
τόμελα.

Ἐκ τῶν ἱερῶν ᾠσμάτων ἄλλα μὲν εἶναι μὲ μεγαλυ-
τέραν χρονικὴν ἔκτασιν καὶ ἄλλα μὲ μικροτέραν. Ἀπὸ
τὴν διαφορὰν αὐτὴν τὴν ὅποιαν ἔχουν διακρίνονται
εἰς τρία εἴδη. α) Τὸ εἰρμολογικόν β) τὸ στιχηρικόν
καὶ γ) τὸ παπαδικόν εἶδος.

III Τὸ εἰρμολογικόν εἶδος περιλαμβάνει τὰ σύντο-
μα μέλη τῆς Βυζ. Μουσικῆς. Εἰς αὐτό αἱ συλλαβαὶ τῶν
λέξεων λαμβάνουν τὴν μικροτέραν χρονικὴν ἔκτασιν
(εἰς χαρακτῆρας ποσότητος καὶ ~~σημεῖα~~ χρόνου) ἐν
συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα εἴδη.

Τὸ εἰρμολογικόν εἶδος διαιρεῖται εἰς ~~πέντε~~
εἰρμολογικόν, εἰς ἀργὸν εἰρμολόγιον καὶ καλοφωνι-
κόν εἰρμολόγιον. Εἰς τὸ πρῶτον εἶδος ὅλαι αἱ συλ-
λαβαὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον μονόχρονοι καὶ συνή-
θως δὲν γίνεται χρῆσις γοργοῦ παρὰ μόνον ὅταν γί-
νεται ἐπέκτασις τονιζομένης συλλαβῆς. Εἰς τὰς ἐντε-
λεῖς δὲ καὶ ἀτελεῖς καταλήξεις ὁ τελευταῖος χαρα-
κτήρ εἶναι συνήθως δίχρονος ἐνίοτε δὲ καὶ μονόχρονος.

9 Τας ἐπερι γαστήρωνεν χάς δ' προσέειπεν Ἀ γιε Κυριε 9

II2 Εἰς τὸ ἄργον εἰρμολογικὸν εἶδος ἑκάστη συλλαβὴ ἐκτείνεται συνήθως εἰς δύο χρόνους κατὰ τὰ ἄλλα δὲ τὸ μέλος εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ σύντομον εἰρμολογικόν.

Κατὰ τὸ εἰρμολογικὸν εἶδος φάλλονται κανόνες, εἶρμος, καταβάσβαι, στιχηρά, προσόμοια, ἀπελυτίκια, καθίσματα, ἀντίφωνα, μεγαλυνάρια, ἑξαποστειλάρια, δοξολογίαι, τεπικά, μακαρισμοί, κοντάκια κ.λ.π.

II3 Καλοφωνικὸν δὲ λέγεται τὸ μέλος τὸ ὁποῖον εὐρίσκομεν εἰς τοὺς καλοφωνικοὺς εἶρμούς, οἱ ὁποῖοι ὠνομασθησαν οὕτως ἐπειδὴ τὸ μέλος των θεωρεῖται πολὺ ἔντεχνον καὶ ἀπαιτεῖ καλλιφωνίαν καὶ ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν. Οἱ καλοφωνικοὶ εἶρμοὶ φάλλονται κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἀντιδῶρου εἰς πανηγυρικὰς λειτουργίας. Τὸ καλοφωνικὸν μέλος μετέχει τοῦ εἰρμολογικοῦ καὶ τοῦ παπαδικοῦ.

II4 Τὸ στιχηραρικὸν εἶδος εἶναι ἐκτενέστερον ἀπὸ τὸ εἰρμολογικὸν καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς σύντομον καὶ ἄργον. Εἰς τὸ σύντομον ἑκάστη συλλαβὴ λέξεως ἐκφέρεται συνήθως μὲ δύο φωνητικούς χαρακτῆρας ἢ ἐξοδεύει δύο χρόνους σπανίως δὲ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἢ ὀλιγωτέρους τῶν δύο χρόνων.

Εἰς τὸ ἄργον δὲ στιχηραρικὸν εἶδος ἑκάστη συλλαβὴ λέξεως ἐξοδεύει καὶ τέσσαρας καὶ ἕξ καὶ ὀκτώ καὶ περισσοτέρους χρόνους, ἑξαίρεσις δὲ εἶναι νὰ ἐξοδεύει δύο μόνον χρόνους. Τὸ στιχηραρικὸν μέλος

διαφέρει από τό εἰρημολογικόν εἰς πολλά, ἐπὶ παρα-
δείγματι, ἄλλη συνήθως εἶναι ἡ βάσις ἑνός ἤχου εἰς
τό εἰρημολογικόν εἶδος καὶ ἄλλη εἰς τό στιχηραρι-
κόν, ἄλλοι οἱ δεσπόζοντες φθόγγοι εἰς τό εἰρημολογι-
κόν καὶ ἄλλοι εἰς τό στιχηραρικόν.

Κατὰ τό στιχηραρικόν εἶδος φάλλονται κεκραγὰ-
ρια, ἰδιόμελα, δοξαστικά, ἀργαὶ δοξολογίαι, κ.λ.π.

II5 Τό Παπαδικόν εἶδος εἶναι ἐκτενέστερον ἀπὸ τό
στιχηραρικόν κυρίως εἰς τὰς συλλαβὰς καὶ εἰς τὰς
χρησιμοποιουμένας θέσεις. Διότι εἰς τό παπαδικόν
ἑκάστη συλλαβὴ ἐκτείνεται εἰς χρόνους πολλούς, ἐ-
ξαίρεσις δέ εἶναι νὰ ἐξοδεύῃ μία συλλαβὴ χρόνους
ὀλίγους. Κατὰ τὰ ἄλλα συμπίπτουν εἰς τὰ δύο αὐτὰ
εἶδη αἱ βάσεις, οἱ δεσπόζοντες φθόγγοι καὶ αἱ κα-
ταλήξεις. Κατὰ τό Παπαδικόν εἶδος φάλλονται χερου-
βικά, κοινωνικά, ἀργὰ τρισάγια καὶ ἀλλήλουάρια, ἁσμα-
τικά πολυελέων μετὰ τῶν κρατημάτων αὐτῶν κ.λ.π.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν ΔΕΚΑΤΟΝ

Χρονικὴ Ἀγωγή

II6 Ἐκαστος χαρακτήρ ποσότητος ἔχει διάρκειαν
ἑνός χρόνου, Ἡ διάρκεια ὅμως τοῦ ἑνός χρόνου δέν
εἶναι σταθερά καὶ ἀπολύτως ὠρισμένη διότι δυνάμε-
θα νὰ δώσωμεν εἰς ἕκαστον χρόνον διάρκειαν μικρο-
τέραν ἢ μεγαλυτέραν καὶ ἐπομένως νὰ φάλλωμεν τό
μέλος μὲ χρόνον γοργότερον ἢ ἀργότερον.

Ὁ κανονισμός τῆς ταχύτητος τοῦ χρόνου σημειώ-
νεται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ᾠσματος καὶ καλεῖται хро-
νικὴ ἀγωγή. Χρονικὰς ἀγωγὰς ἔχομεν ἕξ ἐκ τῶν ὁπό-
ων αἱ τρεῖς πρῶται εἶναι βραδεῖαι καὶ εἰ ἄλλαι ταχ

Ἡ Ἀρχὴ εἰς τὰ διάφορα εἶδη τοῦ μέλους.

118. Ἀπὸ τῶν ^{ἐξ} χρονικῶν ἀρχῶν αἱ πλέον εὐχρηστοὶ καὶ συνήδεις εἰς τὰ ἐκφραστικὰ μέλη εἶναι ἡ μετρία καὶ ἡ ταχεία. ὅσοις δὲ εἰς τὸ μουσικόν κείμενον δὲν σημαίνεται ἀρχή τις, ἡ τοιαύτη ὑπονοεῖται ἡ μετρία.

Ἡ μετρίαν χρονικὴν ἀρχὴν γινώσκοντες στιχουργοὶ ποιητικῶν καὶ ἀρχαῖ εὐρρυθμικά.

Ἡ ταχείαν χρονικὴν ἀρχὴν γινώσκοντες τὰ σύνταγμα εὐρρυθμικά μέλη, τὰ ὅποια τὴν τρεῖς φορές γίνονται παντοῦ καὶ ὡς πρώτην ἑκταὶν τῶν συλλαβῶν εἰς τὸ μέλος.

Ἡ ταχυτάτη χρονικὴ ἀρχὴ χρησιμεύεται μόνον εἰς μικρὰ ὑπόμνημα μέλη (στιχοὶ πρὸ τῶν τριταρίων).

Ἡ βαρυτάτη χρονικὴ ἀρχὴ χρησιμεύεται σπανίως, ἰδίως εἰς μεταφθεγὰς ὑριστικά, μελῶν στιχουργικῶν καὶ ποιητικῶν ὅτε τὸ τέλος λαμβάνει πάντοτε ἀραδίαν ἀρχὴν ἕστω καὶ ἂν δὲ σημαίνουσαι τὸ το εἰς τὸ μουσικόν κείμενον.

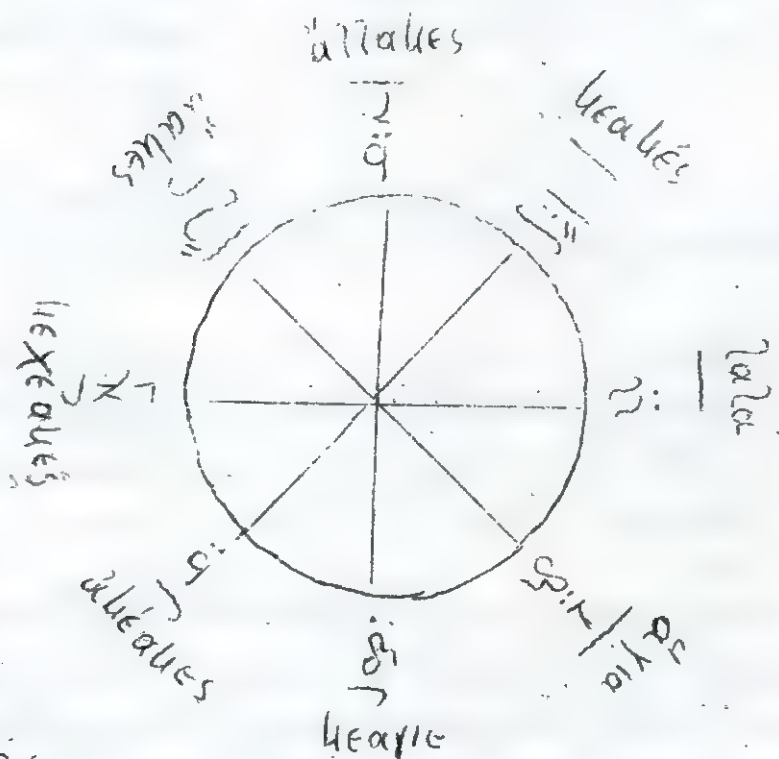
Ἡ μεταβάσις ἀρχῆς

119. Μεταβάσις χρονικῆς ἀρχῆς καλεῖται ἡ μεταβάσις τῶν μέλων ἀπὸ τοῦ ἀρχαῖ εἰς τὸ γαργόν ἢ ἀπὸ τοῦ γαργόν εἰς τὸ ἀρχαῖ. παρατηρεῖται δὲ ἡ μεταβολὴ αὐτὴ καὶ τὸ σημαίνει τῆς νέας ἀρχῆς τὴν ὁδοίαν λαμβάνει τὸ μέλος.

120

Τροχός

Ἡ διάστασις τῆς Ρωμαϊκῆς μουσικῆς ἐκρημα-
 ποῖσεν πρὸς εὐκρίαν τῶν μαθητῶν οὐχ ὡς τροχὸς ἢ κυ-
 κλῶν, τὸν ὁποῖον ἐχώρισεν τέσσαρες διαμετροὶ εἰς ὀκτὼ
 τμήματα, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ οὐκριντος τοῦτο ἡ ἀρχὴ
 αἱ εὐδίσκοντο τὴν ἀναρραλογίαν ἐν ἀναβάσει καὶ ἀνα-
 ταλάσει κατὰ τὸ σχορδὸν οὐκριντος

Σχ. 26

Ὁ Τροχὸς (ἢ σχορδὸν οὐκριντος) περιέχει τέσσαρες δι-
 αστήριστα (ἢ τόνους) ἢ ὡς τε διόργους ὡς παρὰ τὸν Γα-

Δι Πα. κατὰ τὰς ἀρχαίας ἑλλήνας τε τα τη τω τε. ὑπὸ
τῶν βυζαντινῶν παριστάνοντο τὰ διαστήματα ταῦτα εἰς
μὲν τὴν ἀνάθεσιν διὰ τῶν τεσσάρων ταχιστάδων λέξεων
αἰααες, λεααες, τατα, ἄγια, εἰς δὲ τὴν κατάνεσιν
διὰ τῶν ἑξῆς αααες, μεχεααες, αααααες, λεαααε, αἰ-
ται δὲ αἱ αἰτὶ λέξεις γέγονται γούγγατος τροχού

5. A 7na les 4 le a les 7a 2a in A
 6. A 7na les 4 le a les 7a 2a in A
 7. A 7na les 4 le a les 7a 2a in A
 8. A 7na les 4 le a les 7a 2a in A

Τὰ ἄρρητα ἡ καὶ ἡ προφέρουσαι· ὡς ἡ τὰ τὸ μὲν
ἡ ὑρίσκειται ἡ ἀρρήτων μετὰ τὸ γράμμα α, τὸ δὲ ἡ μετὰ
οἱ πάλιν ἀρρητοὶ οἱ τοὶ φερόμενοι ἐρρητοῦνται ὡς ἔ-
ξῃ· τὸ ἀλλὰ περὶ παραχρᾶς ἐκ τοῦ ἀνα ἄνους (Ἄναξ =
Βασίλειος, πολιτικῆς ἢ Ἄναξ Ἄνεξ (Ἄνεξ)· ἐκχρήσας)
τὸ λέγει ἐκ τοῦ ναί ἄνους, τὸ δὲ αἰ ἐκ τοῦ ἀνα ἄνους
καὶ τὸ ἀνὰ (αἰ· ν· δ·) ἐκ τοῦ Ἄνε ἐπὶ ἄνους οἱ φερό-
μενοι αὐτοὶ ὑποτελῶν τὴν ἔξῃς εὐχὴν·
αἱ Ἄναξ ἄνους, ναί ἄνους Ἄναξ, Ἄναξ Ἄνεξ

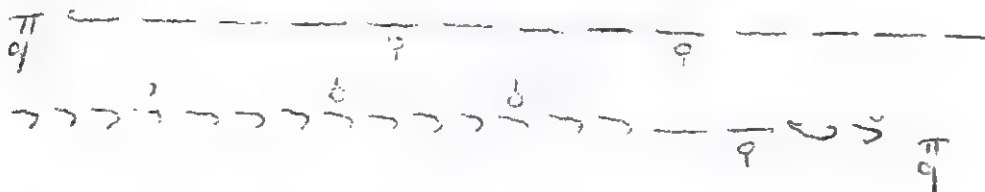
12. Ἡ παραλαβὴ ἐπὶ τῷ τροχῷ
Ἡ παραλαβὴ ἐπὶ τοῦ τροχῷ γίνεται ὡς ἑξῆς: ἀρ-
χίζοντες ἀπὸ τοῦ ὑδροῦ ἀλλοδατοῦ εἰς προχωροῦμεν
πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ τροχῷ καὶ εἰς ὀξύτερους ὑδρῶν.

Ὁ αἰσθητικὸς ἀναβαίνει μείζονα τόνον· ὁ δὲ λογικὸς
εἶναι ὁξύτερος τοῦ αἰσθητικοῦ ἐλάχιστον τόνον· ὁ δὲ λυσι-
τελής εἶναι ὁξύτερος τοῦ λογικοῦ ἐλάχιστον τόνον, καὶ ὁ ἀγνῶ-
τος εἶναι ὁξύτερος τοῦ λυσιτελέως μείζονα τόνον.

Ta		leables					
Te		allables	albeables	ti	ke		
Tu		apio	leapie	ji	Δi		
Tn		raala	aaales		To		
Taa		leables	albeables		Bo		
Te		allables	albeables	ci	Taa		
Tu		apio	leapie	ji	Nn		
Tn			aaales		Zw		

OK.

ΠΕΙΤΑΧΟΡΩΝ ΟΥΣΤΗΜΑ Η ΤΡΟΧΗ
ΠΕΡΑΛΑΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ

καὶ κατὰ τοὺς παλαιὸς οὕτω

1) Βραδυτάτη

(χρῶνος δ(αργος): χ grave ἢ largo

2) Βραδεϊά

2) Βραδεία
(χρόνος ήμιαργος): χ lento ή adagio

3) Μετρώ

(χρόνος ἀργός) · X · *moderato*

4) Μέση

(χρόνος γοργό-ἀργός) χ andante

5) ταχέϊα

5) ταχεῖα (χρόνος γοργός) : χ allergeo

6 Ταχυστάτη

6 Ταχυστάτη
(χρόνος δ. λόγος) = χ Presto ή prestissimo

Σχέσεις τῶν διαφόρων ἀγωγῶν

II7' Ἡ σχέσις τῶν διαφόρων ἀγαθῶν πρὸς ἀλλήλας εἶναι ἡ ἐξῆς: Εἰς χρόνος τῆς βραδυτάτης ἀγαθῆς ἰσοδυναμεῖ περίπου πρὸς δύο χρόνους τῆς μετρίας, τέσσαρας τῆς ταχείας καὶ ὀκτώ τῆς ταχυτάτης

Εἰς χρόνος τῆς βραδείας ἀγωγῆς ἰσοδυναμεῖ πρὸς
ἓνα καὶ ἡμίσιον τῆς μετρῆς καὶ πρὸς τρεῖς τῆς
ταχείας.

Είς ένα χρόνο της μετρίας αγωγής αντιστοιχούν
δύο χρόνια της ταχέως καὶ 4 τῆς ταχυτάτης.

Όταν παραστήσωμεν τὴν μετρὰν ἀγωγὴν μὲ τὸν ἀριθμὸν $\frac{4}{4}$ τότε ἡ βραδυτάτη θὰ ἔχῃ $\frac{8}{4}$ δηλ. τὸ διπλάσιον τῆς μετρᾶς, ἡ βραδεῖα $\frac{6}{4}$ ἦτοι τὸ ἓν καὶ

ἡμισυ τῆς μετρίας, ἡ μέση $\frac{3}{4}$ δηλ. τὸ ἓν καὶ ἡμισυ τῆς ταχέας, ἡ ταχεῖα $\frac{2}{4}$ ἦτοι τὸ ἡμισυ τῆς μετρίας καὶ ἡ ταχυτάτη τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς μετρίας.

$$\frac{3}{4}, \frac{2}{4}, \frac{1}{4}, \frac{3}{4}, \frac{2}{4}, \frac{1}{4}, \frac{3}{4}, \frac{2}{4}, \frac{1}{4}$$

Κατὰ ταῦτα εἰς ἓν μέλος διπλασιάσωμεν τὴν χρονικὴν ἀξίαν ἐκάστου χαρακτῆρος ποσότητος, θά ἔχωμεν κατ' οὐσίαν χρονικὴν ἀγωγὴν διπλασίως βαρυτέραν, εἰς δὲ ἀντιστρόφως ἐλαττώσωμεν εἰς τὸ ἡμισὸς τὴν χρονικὴν ἀξίαν ἐκάστου ἐμφώνου χαρακτῆρος, θά ἔχωμεν κατ' οὐσίαν χρονικὴν ἀγωγὴν διπλασίως ταχύτεραν.

Ἡ Ἀγωγή εἰς τὰ διάφορα εἴδη τοῦ μέλους
 II B' Ἀπὸ τὰς ἑξ χρονικὰς ἀγωγὰς αἱ πλεον εὐχρηστοὶ καὶ συνήθεις εἰς τὰ ἐκκλησι. μέλη εἶναι ἡ μετρία καὶ ἡ ταχεῖα. Ὅσάκις δὲ εἰς τὸ μουσικὸν κείμενον δέν σημειοῦται ἀγωγή τις ὡς τοιαύτη ὑπονοεῖται ἡ μετρία.

Μέ μετρίαν χρονικὴν ἀγωγὴν φάλλονται στιχηρὰ, παπαδικὰ καὶ ἀργὰ εἰρμολογικὰ μέλη. Μέ ταχεῖαν φάλλονται τὰ σύντομα εἰρμολογικὰ, τὰ ὅποια τοιουτοτρόπως γίνονται σύντομα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν συλλαβῶν εἰς τὸ μέλος. Ἡ ταχυτάτη χρονικὴ ἀγωγή χρησιμοποιεῖται μόνον εἰς μικρὰ σύντομα μέλη (στίχοι πρὸ τῶν τροπαρίων). Ἡ Βραδεῖα χρονικὴ ἀγωγή χρησιμοποιεῖται σπανίως, ἰδίως εἰς καταλήξεις ὀριστικὰς μελῶν στιχηρاريκῶν καὶ παπαδικῶν, ὅπου τὸ τέλος λαμβάνει πάντοτε βραδεῖα ἀγωγή ἔστω καὶ

ἐπιλοίσπους ἐπὶ τῷ βαρὺ φθόγγου ~~μεγαλίας ἡ τοῦ αἵμα-~~
~~τιας~~ ~~μεγαλίας~~ δὲ ἀπὸ τοῦ ~~μεγαλίας~~ δὲ — καὶ ἐπιστρέφον-

τες κατ'εὐθείαν εἰς τὸ ἀντίθετον τοῦ τροχοῦ εὐ-
 ρισκομέν καὶ πάλιν τὸν ~~μεγαλίας~~ ; ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ-
 ξύτερος τοῦ ~~μεγαλίας~~ κατὰ ἓνα φθόγγον ὡς δεικνύει
 ὁ ἐπ' αὐτοῦ χαρακτήρ του ὀλίγου) καὶ οὕτω καταλήγο-
 μέν εἰς τὸν φθόγγον ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ ἤρχίσμεν.

Ὅταν δὲ θελήσωμεν νᾶ ὀδεύσωμεν πρὸς τὸ ὀξυ-
τερον ἐλθόντες εἰς τὸν θ' καὶ οὕτω βαίνομεν πρὸς
ὀξυτέρους φθόγγους. Ὅταν δὲ θελήσωμεν νᾶ κατέλθω-
μεν πρὸς τὸ βαρὺ, ἐλθόντες εἰς τὸν δ' ἢ δὲν ἐπιστρέφο-
μεν εἰς τὸν α' ἢ ἄλλ' εἰς τὸν β' καὶ οὕτω κατερχόμεθα
πρὸς βαρυτέρους φθόγγους.

122 Ἐκαστος φθόγγος ἀπαγγέλλεται κατὰ δύο τρό-
πους π.χ. ὁ Πα ἐν ἀναβάσει λέγεται πῶααες ἐν κατα-
βάσει δέ ααααες ὁ Βου ἐν ἀναβάσει λέγεται ῶααες
ἐν καταβάσει δέ ααααααες ὁ Γα ἐν ἀναβάσει λέγεται
ῶααα ἐν καταβάσει ααααααες ὁ Δι ἐν ἀναβάσει λέγε-
ται ᾠγία ἐν καταβάσει δέ αααααα α.λ.π. ὡς δεικνύ-
ει καὶ ὁ κατωτέρω πίναξ (σχ. . .)

Ὁ ἀλλήλικς ἀναβαίνει τόνον μείονα, ὁ δὲ λεαθής εἶναι ὁ-
ξύτερος τοῦ ππληλικς ἐλάσσονα τόνον ὁ δὲ λαλα εἶναι
ὁξύτερος τοῦ λεαθής ἐλάχιστον τόνον, καὶ ὁ ἀγία
εἶναι ὁξύτερος τοῦ λαλα μέζονα τόνον.

Τα	ⲧⲁ	λεαλες		ⲛ	Κε	ⲕⲁⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ
Τε	ⲧⲉ	αλλαλες	αλεαλες	ⲛ̅̅̅	Δι	ⲛ̅̅̅
Τω	ⲧⲱ	αγια	λεαγια	ⲛ̅̅̅	Γα	ⲛ̅̅̅
Τη	ⲧⲏ	λαλα	ααλες	ⲛ̅̅̅	Βα	ⲛ̅̅̅
Τα	ⲧⲁ	λεαλες	λεχεαλες	ⲛ̅̅̅	Πα	ⲛ̅̅̅
Τε	ⲧⲉ	αλλαλες	αλεαλες	ⲛ̅̅̅	Νη	ⲛ̅̅̅
Τω	ⲧⲱ	αγια	λεαγια	ⲛ̅̅̅	Ζω	ⲛ̅̅̅
Τη	ⲧⲏ		ααλες	ⲛ̅̅̅		ⲛ̅̅̅

Πεντάχορδον σύστημα ἢ τροχός
Παραλαγή κατὰ τοὺς νέους

καὶ κατὰ τοὺς παλαιούς οὕτω

Π
 9 A

 2a 2a

 he a -

 he xe a he a he a he a -

 - a -

	(λεαγίε ααίεε)		αλλαιεε	
	ααίεε		ααίεε	
λαλα	Δ		φ	λαλα
λεααίεε	Γ	8	Σ	λεααίεε
ααίεε	Β	10	δφ	αλλαιεε
λεαγίε	Π	12	α	αγία
ααίεε	ν	12	φ	λαλα
λεααίεε	ζ	8	Σ	λεααίεε
ααίεε	κ	10	φ	αλλαιεε
λεαγίε	Δ	12	α	αγία
ααίεε	Γ	12	φ	λαλα
λεααίεε	Β	8	Σ	λεααίεε
ααίεε	Π	10	φ	αλλαιεε
λεαγίε	ν	12	α	αγία
ααίεε	ζ	12	φ	λαλα
λεααίεε	κ	8	Σ	λεααίεε
ααίεε	Δ	10	φ	αλλαιεε

έν κατάβασει

έν ανάσει

Η κατά τόν τροχόν διατονική κλίμαξ τής παλαιάς Μεθόδου

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε Κ Δ Ε Κ Α Τ Ο Ν

Ἦ χ ο ς

Ἦχος Πρῶτος Γένος, μαρτυρίας, φθοράς

123 Ὁ Πρῶτος ἦχος εἶναι κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀνομαζόμενος δώριος τρόπος καὶ κατ' ἐκείνους μὲν τὸ δώριον μέλος (ἡ δώριος ἁρμονία ἢ δωρηστική ἁρμονία) περιελάμβανε μέλη καὶ κατὰ τὰ τρία γένη τῆς μουσικῆς, ἐν ᾧ ὁ πρῶτος ἦχος τῆς Βυζ. Μουσικῆς ὑπάγεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ διατονικὸν γένος.

124 Ὁ Πρῶτος ἦχος δηλοῦται μετὰ ταύτην τὴν ἀρχαϊκὴν μαρτυρίαν ὅτι ἡ ὁποία εἶναι σύνθετος ἀπὸ τῆς σημεῖον Ϝ (ἡμίφι) τὸ ὁποῖον προσιδιάζει εἰς τὸν φθόγγον Πα καὶ τὴν ἐπάνω αὐτοῦ ὑψηλὴν ἡ ὁποία δηλοῖ ἀνάβασιν κατὰ τέσσαρας φθόγγους. Ἐπομένως δεικνύει ὡς βάσιν τὸν φθόγγον Κε, τὸν ὁποῖον πράγματι εἶχεν παλαιότερον ὁ πρῶτος ἦχος. Ἐπειδὴ δέ οἱ μεταγενέστεροι χρησιμοποιοῦν σωνήθως ὡς βάσιν τὸν Πα διὰ τοῦτο προστίθεται εἰς τὴν μαρτυρίαν καὶ ὁ φθόγγος Ϝ Πα ἢ Ϝ Κε ὁ ὁποῖος γίνεται βᾶσις τοῦ μέλους.

125 Φθ. ρᾶς ὁ πρῶτος ἦχος χρησιμοποιεῖ τὰς τοῦ διατονικοῦ ὀκτώ τὸν ἁριθμόν. Δι' περισσώτερον συνήθεις εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ εἶναι αἱ ἐξῆς Ϝ Ϟ ὅ ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη τίθεται ἐπὶ τοῦ Πα, ἡ δευτέρα ἐπὶ τοῦ Δι, καὶ ἡ τρίτη ἐπὶ τοῦ Κε.

Συστατικὰ τοῦ Πρώτου Ἦχου

(Ἀπὸ ἡχημα, κλίμαξ, δεσπόζοντες φθόγγοι καὶ καταλήξεις)

Τὸ ἀπὸ ἡχημα τοῦ Α' Ἦχου κατὰ τοὺς παλαιούς ἦτο πολὺ ἐκτενές, καὶ ἐφάλλετο ὡς τοιοῦτον ὁ φθόγγος ἀλλὰ

αλλαίες, ὁ ὁποῖος φανερώνει ἀνάβασιν ἀπὸ τοῦ
βόμβου κατὰ τόνον μερίζονα οὕτω π

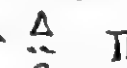
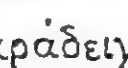
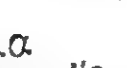

9 Α Ἰαίαιες

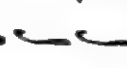
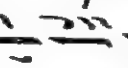
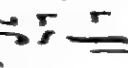

Κατὰ τοὺς νεωτέρους τὸ ἀπήχημα περιορίζεται
εἰς μίαν μόνον συλλαβὴν οὕτω π ἢ
9 με - ε 9 με - ε

ἀναλόγως τοῦ φθόγγου (πά ἢ κέ), ὁ ὁποῖος γίνε-
ται βάσις τοῦ μέλους.

Ὅσάκις δέ τὴν θέσιν τοῦ ἀπηχήματος ἀναπλη-
ρῶναι στίχος φαλλόμενος πρὸ τοῦ τροπαρίου τὸ
μέλος τοῦ στίχου τούτου εἰς μὲν τὰ εἰρμολογικά
ἀρχίζει καὶ καταλήγει εἰς τὸν Δι εἰς δέ τὰ στι-
χηραρικά ἀρχίζει καὶ καταλήγει εἰς τὸν πᾶ.

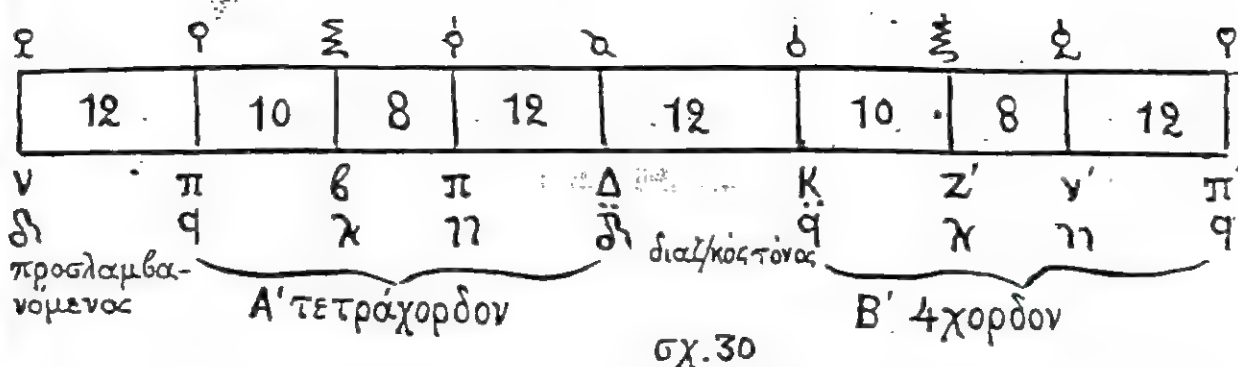
Παράδειγμα εἰρμολογικοῦ εἵδους.

π
9 Χ Ε ξα γα γε εκ φυ λα κησ την ψυχην μου Χ του ε ξο μο
 3
λο γησασθετω ο νο μα τι - σου 9 Παράδειγμα
στιχηραρικοῦ εἵδους

π
9 Χ Ε ξα γα γε εκ φυ λα κησ την ψυχην μου Χ του ε ξο μο λο

γησασθετο ο νο μα τι - σου 9

Κλῖμαξ

127 Ὁ πρῶτος ἦχος μεταχειρίζεται κλῖμακα
διατενικήν ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο 4χορδα
ὅμοια πα, βού, Γα, Δι-Κε, Ζω, Νη, Πα διεζευγμένα με-
τὸν τόνον Δι-Κε.

Ὁ φθόγγος Νη εὐρίσκεται εἰς τὴν κλίμακα προσλαμβανόμενος καὶ χρησιμεύει πρὸς ἀποπλήρωσιν τοῦ 5χορδου Νη Πα Βου Γα Δι. Τοιούτο τῶς ἡ διατονικὴ Κλίμαξ σχηματίζει ἀπὸ τοῦ κάτωτάτου Γα μέχρι τοῦ ἄνωτάτου Κε τὰ ἐξῆς ὅμοια 5χορδα.

Γα Δι-Κε Ζω Νη Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη Πα Βου Γα Δι Κε

Εἰς τὸ πρῶτον 5χορδον προσλαμβανόμενος γίνεται ὁ Γα, εἰς τὸ δεῦτερον ὁ Νη εἰς τὸ τρίτον ὁ Δι καὶ τὸ τέταρτον ὁ Πα'.

Πολύ χυχνά εἰς μέλη τοῦ πρώτου ἤχου καὶ κυρίως ἐν μεταβάσει ὁ φθόγγος Ζω λαμβάνει ὕφεισιν, ὅποτε τὸ μὲν διάστημα Κε-Ζω γίνεται ἡμιτόνιον, τὸ δὲ Ζω-Νη τόνος μελζων.

Ὁ πρῶτος ἤχος βαίνει κατὰ τὸ 8χορδον σύστημα ἢ διαπασῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως βαδίζει κατὰ τὸ 5χορδον ἢ τροχόν.

126

Δεσπόζοντες φθόγγοι

128 Εἰς μὲν τὰ εἰρμολογικὰ μέλη τοῦ πρώτου ἤχου δεσπόζοντες φθόγγοι εἶναι ὁ Πα καὶ ὁ Δι. Εἰς τὰ

στιχηραρικά οἱ Πα και Γα(ὅταν ἡ βάσις εἶναι ὁ Πα)
ἢ Κε και Νη(ὅταν ἡ βάσις εἶναι ὁ Κε)εἰς δέ τὰ
παπαδικά εἶναι ὁ Πά,Γα,Δι,Κε.

Καταλήξεις

129 Εἰς τὰ εἰρμολογικά μέλη τοῦ πρώτου ἤχου
γίνονται καταλήξεις ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν Δι ἐντε-
λεῖς δέ καὶ τελικαί εἰς τὸν Πα.

Εἰς τὰ στιχηραρικά ἀτελεῖς μὲν γίνονται εἰς
τούς Πα Γα ἐντελεῖς δέ καὶ τελικαί εἰς τὸν Πα.

Εἰς τὰ παπαδικά μέλη ἀτελεῖς μὲν γίνονται εἰς
τούς Πα,Γα,Δι,Κε,ἐντελεῖς δέ εἰς τούς Πα,Δι,Κε
καὶ τελικαί εἰς τὸν Πά.

Δι ὀριστικαί καταλήξεις γίνονται πάντοτε εἰς
τὴν βάσιν τοῦ ἤχου δηλαδή τὸν Πα.

Ἑκτασις

130 Ἡ Ἑκτασις τοῦ πρώτου ἤχου εἰς τὰ εἰρμολο-
γικά καὶ στιχηραρικά μέλη φθάνει συνήθως ἐπὶ τὸ
ὀξύ μὲν μέχρι τοῦ Ζω καὶ σπανίως μέχρι τοῦ Νη ἐ-
πὶ τὸ βαρὺ δέ μέχρι τοῦ Ζω καὶ σπανίως μέχρι τοῦ
Δι,εἰς τὰ παπαδικά φθάνει καὶ μέχρι ὀκταφωνίας
(Πα-Πα)κατέρχεται δέ καὶ ἀπὸ τὴν βάσιν καὶ μέχρι
τοῦ Κε.

Ὅταν τὸ μέλος περιστρέφεται κατὰ τὸ πλεῖστον
μεταξύ Πα καὶ Γα,τότε ὁ πρῶτος ἤχος λέγεται δίφω-
νος. Ὅταν δέ τὸ μέλος περιορίζεται εἰς ἑκτασιν
τεσσάρων τόνων κατὰ τὸ πλεῖστον(ὅπως π.χ. τὸ ἀπὸ
τοῦ Κε ἀρχαῖον μέλος"Τὴν γάρ σὴν μήτραν),τότε
ὁ πρῶτος ἤχος χαρακτηρίζεται ὡς ἄφωνος.

Ἦθος

131 Ἀπὸ ἀπόψεως ἦθους ὁ πρῶτος ἦχος παρούσιν-
ζει χαρακτῆρα σεμνόν, ἀξιωματικόν, μεγαλοπρεπῆ, σοβα-
ρόν. Τὰ μέλη αὐτοῦ ἔχουν κατὰ τὸ πλεῖστον ἦθος ἡσυ-
χαστικόν ἀλλὰ δέ διασταλτικόν, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴ-
πωμεν ὅτι ὁ ἦχος αὐτός συνδιάζει ἀρμονικῶς τὸ ἀπλοῦν
μέ τὸ μεγαλοπρεπές, τὸ σοβαρόν μέ τὸ ἱλαρόν, τὸ γλυ-
κύ μέ τὸ σεμνόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩ ΔΕΚΑΤΟΝ

Ἦχος Δεύτερος

Γένος, μαρτυρίαι καὶ φθοραί

132 Ὁ δεύτερος κατὰ τὴν τάξιν ἦχος εἶναι ὁ Δύ-
διος τρόπος (ἡ Δυνδιστί ἀρμονία) τῶν ἀρχαίων, καὶ ἀ-
νήκει εἰς τὸ χρωματικόν γένος.

133 Ὁ δεύτερος ἦχος δηλοῦται μέ ταύτην τὴν ἀρκτι-
κὴν μαρτυρίαν ἡ ἐποῖα εἶναι σύνθετος ἀπὸ τὸ ση-
μεῖον τὸ ὁποῖον δεικνύει τὸν φθόγγον Νη ἢ Βου
καὶ τοὺς ἐπ' αὐτοῦ χαρακτῆρας, ὀλίγον καὶ κεντήματα
 οἱ ὁποῖοι δηλοῦν ἀνάβασιν κατὰ δύο φθόγγους.

Ἐπομένως δεικνύουσιν ὡς βάσιν τὸν φθόγγον Βου ἢ
Δι διὰ τοῦτο προστίθεται εἰς τὴν μαρτυρίαν καὶ ὁ
φθόγγος Βου Δι ὁ ὁποῖος γίνεται βᾶσις
τοῦ μέλους. Ἄλλοτε ὅμως εἰς μέλη εἰρημολογικά καὶ
παπαδικά ἔχει ὡς βάσιν τὸν Πα καὶ γράφεται οὕτω

 πα ἢ Βου

Μαρτυρίαι τῶν φθόγγων τοῦ δευτέρου ἡχοῦ εἶναι
δύο αὗται αἱ ὁποῖαι τίθενται ἐναλλάξ εἰς ὁ-
λους τοὺς φθόγγους τῆς κλίμακος.

ν π β γ Δ κ ξ ν'

Φθοράι

134 Φθοράς ὁ δεύτερος ἦχος ἔχει δύο τάς ~~θ~~ καὶ ~~ϛ~~ ἐκ τῶν ὀκτοῶν ἡ μὲν πρώτη ~~θ~~ ἀνήκει κυρίως εἰς τὸν Δι, ἡ δὲ δευτέρα ~~ϛ~~ εἰς τὸν Γα. Διὰ τοῦτο ὅταν αἱ φθοραὶ αὗται τίθενται ἐπὶ ἄλλου φθόγγου σημειώνεται συνήθως μετὰ τῆς φθορᾶς καὶ φθόγγος τὸν ὁποῖον θά ἔχωμεν ὑπ' ὅψιν, διὰ νὰ παραλαγῇσωμεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ σχηματίσωμεν ἀναλόγως τὰ διαστήματα οὕτως ἔχομεν ~~β~~ ἢ ~~ν~~ κ. λ. π.

Συστατικά τοῦ Δευτέρου ἤχου

Ἀπήχημα, κλιμαξ, Δεσπόζοντες φθόγγοι καὶ Καταλήξεις.

135 Ἀπήχημα. Τὸ ἀπήχημα τοῦ Β' ἤχου κατὰ τοὺς παλαιούς ἐφάλλετο πολὺ ἀργά καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ττοιοῦτον ὁ φθόγγος λεαλεα ὁ ὁποῖος δεικνύει ἀνάβασιν ἐπὶ τὸ ὀξύ κατὰ τόνον ἐλάχιστον καὶ τόνον μερίζονα Δι λε α λες Κατὰ τοὺς νεωτέρους ἐκφέρεται μόνον μέ ἐν ἀπλοῦν λε Δι

Τὸ ἀπήχημα εἰς τὰ εἰρμολογικά εἶναι εἰς τὴν βάσιν τοῦ ια ὁ ὁποῖος γράφεται καὶ οὕτω

Ὅταν προηγεῖται πρὸ τοῦ τροπαρίου στίχος τις τὸ μέλος τοῦ στίχου τούτου εἰς μὲν τὰ εἰρμολογικά (ἐκ τοῦ Πα) ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Δι καὶ καταλήγει εἰς τὸν ια. Εἰς δὲ τὰ στιχηραρικά ἀρχίζει καὶ καταλήγει εἰς τὸν Δι.

Παράδειγμα εἰρμολογικοῦ εἴδους

βδ ἢ πα

Χ Λο Ξα Πα τρι και Υι ω και Α γι ω Πνευ μα τι

και νυν και α ει Χ και εις τους αι ω νας των αι ω νων Α μην

βδ ἢ

π

Παράδειγμα στιχηραρικού είδους

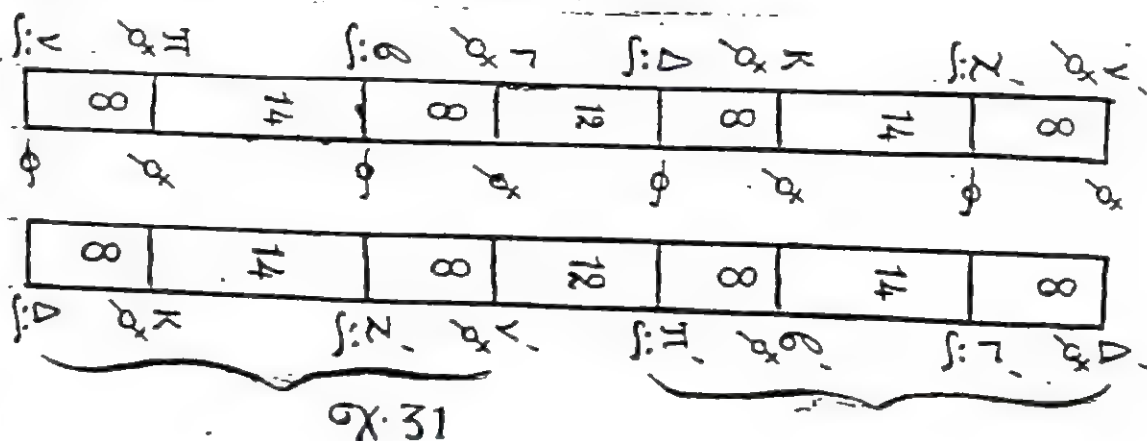
Δι

Χ Ε Ξα γα γε εκ φυλα κήστην ψυχην μου Χ του Ε Ξο

μο Λο γείσασθε τω ο νο μα τι σου

Κλίμαξ

-136 'Ο δεύτερος ἦχος μεταχειρίζεται τήν μαλακὴν χρωματικὴν κλίμακα (σελ 33). Εἰς τήν κλίμακα αὐτὴν δυνάμεθα νά σχηματίσωμεν καὶ τρίτον 4χορδον ἐπὶ τό δεύ. Τό 4χορδον αὐτό σχηματίζεται ἂν βαρύνωμεν τὸν δεύτερον φθόγγον μέ ὕφεσιν καὶ ὀξύνομεν τὸν τρίτον μέ δίεσιν ὡς Πα βού Γα Δι οὕτως σχηματίζονται διαστήματα ὅμοια μέ τό Δι Κε Ζω Νη. Τό 4χορδον αὐτό ἐνούμενον μέ τό δεύτερον 4χορδον τῆς μαλακῆς χρωματικῆς κλίμακος, σχηματίζει κλίμακα μέ βάσιν τὸν Δι καὶ μέ διαστήματα ἀκριβῶς τὰ αὐτά μέ τήν ἀπὸ τοῦ Νη κλίμακα. Ὡς διαzeugτικὸς τόνος εἶναι ὁ Νη-Πα καὶ εἶναι τόνος μελζων.

εἰς τὴν ἔκτασιν τῆς κλίμακος σέ μίαν διαπασῶν
τό σημαῖον C χαρακτηρίζει τὴν βάσιν τῶν δύο ὁ-
μοίων της 4χορδῶν καὶ τό σημαῖον F τὴν κορυφὴν των.

I37 Βάσις τοῦ Δευτέρου ἤχου εἶναι κατὰ τό π-
πλεῖστον ὁ Δι, ἐνίοτε ὁ βου καὶ σπανιώτατα ὁ Νη
κατὰ μετάθεσιν τῆς τονικῆς βάσεως.

Εἰς τὰ εἰρμολογικὰ μέλη τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν
κατὰ τό πλεῖστον τὴν κλίμακα τοῦ πλ. Β' βάσις τί-
θεται ὁ Πα. Ἐξάρεσις γίνεται εἰς τὰ Ἀπολυτί-
κια τοῦ β' ἤχου καὶ τινὰ καθίσματα κλ. π. τὰ ὁποῖ-
α ἂν καὶ εἶναι εἰρμολογικὰ, ἐν τούτοις ἀκολουθοῦν
τὴν ἀνωτέρω κλίμακα μέ βάσιν τὸν Δι. Τὰ δέ ἀργά
μέλη (Χερουβικὰ καὶ Κοινωνικὰ) ἔχουν βάσιν C Δι
ἢ F καὶ ἄλλοτε C F , ὅποτε τό μέλος ἀκολουθεῖ
τὴν κλίμακα τοῦ Πλ. Β'

Σύστημα

I38 Ὡς πρὸς τό σύστημα ὁ Β' ἤχος ὁδεύει κατὰ
τόν τροχόν ἢ τό 5χορδὸν σύστημα. Ὁμοία 5χορδα
τοῦ Β' ἤχου εἶναι Νη Πα Βου Γα Δι καὶ Δι Κε Ζω
Νη Πα τὰ ὁποῖα εἶναι συνεζευγμένα μέ τὸν φθόγ-
γον Δι C F C F C F C F C F C F

C F C F C F C F C F C F

φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ
∞	14	∞	12	∞	14	∞	12	∞	14	∞	12

C F C F C F C F C F C F C F C F C F C F C F C F

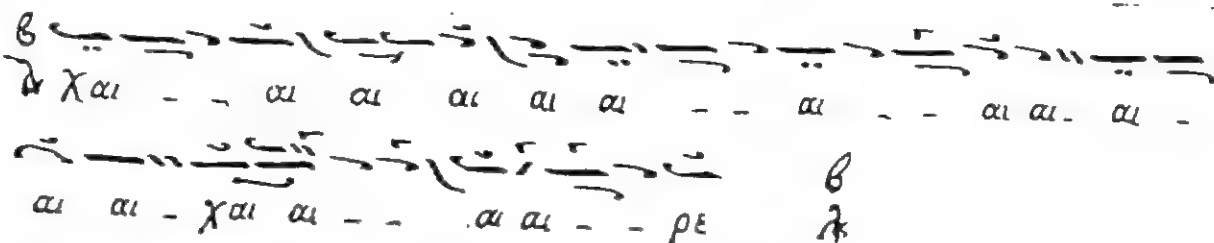
Πεντάχορδον Σύστημα τοῦ Β' ἤχου

139 Δεσπόζοντάς φθόγγους ἔχει εἰς μέν τὰ ἀπό τοῦ Δι μέλη(στιχηραρικά, παπαδικά καί τινα εἰρμολογικά) τοὺς φθόγγους Βου Δι Ζω, εἰς δέ τὰ ἀπό τοῦ Πα(εἰρμολογικά) τόν Πα καί Δι.

140 Καταλήξεις κάμνει εἰς τὰ ἀπό τοῦ Δι μέλη ἀτελεῖς μέν εἰς τοὺς φθόγγους Βου Δι Ζω ἐντελεῖς δέ εἰς τόν Βου καί Δι καί τελικὰς εἰς τόν Δι.

Εἰς δέ τὰ ἐκ τοῦ Πα μέλη ἀτελεῖς μέν γίνονται εἰς τόν Δι, ἐντελεῖς καί τελικὰς εἰς τόν Πα, ὁριστικά δέ καταλήξεις γίνονται πάντοτε εἰς τήν βᾶσιν.

141 Εἰς τινα μουσικά μαθήματα ἀναφέρεται καί ἡχος δεύτερος διατονικός. Ὡς τοιοῦτος δέ χαρακτηρίζεται ὁ ὀνομαζόμενός λέγετος, ὁ ὁποῖος πράγματι ἀκολουθεῖ κλίμακα διατονικήν, περιστρέφεται δέ τό μέλος αὐτοῦ περισσότερον περὶ τοὺς φθόγγους Δι Γα Βου τῶν ὁποίων τὰ μεταξύ αὐτῶν διαστήματα εἶναι τὰ αὐτά καί εἰς τήν διατονικήν κλίμακα καί εἰς τήν κλίμακα τοῦ Β', ὃ δέ Κε λαμβάνεται συχνά μέ ὕφεσιν, ὅπως καί εἰς τόν Β' ἤχον.

142 Ἑκτασις. Ὡς πρῶτα πᾶς ἑκτασιν τοῦ Β' ἤχου αὕτη συνήθη ὅρια ἔχει τόν βου καί τον Νη ὅταν βᾶσις εἶναι ὁ Δη, ἐνίοτε ὁμως τό μέλος κατέρχεται καί μέχρι τοῦ Νη ἀνέρχεται δέ καί μέχρι τοῦ Πα καί

βου σπανιώτατα. Καὶ μέχρι τοῦ Δι καὶ Κε(ὡς τὸ Χερουβικόν τοῦ Θ. Φωκαέως)

Εἰς δέ τὰ εἰρημολογικά ἐκ τοῦ Ηα τὸ μέλος ἐκτέλειται συνήθως ἀπὸ τοῦ Ζω μέχρι τοῦ Ζω.

I43 Ἦθος. Τὰ ἄσματα τοῦ Β' ἤχου προξενοῦν συγκλί-
νησιν, μετάνοιαν, μυστικοπάθειαν καὶ γενικῶς διὰ
τοῦ ἤχου τούτου ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος αἰσθάνεται
ἐξαγνισμόν καὶ συντριβὴν τῶν παθῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἦχος Τρίτος

Γένος, Μαρτυρία καὶ Φθορά

I44 Ὁ τρίτος ἦχος εἶναι κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ
ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀνομαζόμενος φρύγιος τρόπος, διό-
τι τὸν ἐφεῦρεν ὁ Φρύξ Μαμούας. Τὸν μετεχειρίζοντο
δὲ εἰς τὰ δύο γένη μόνον τὸ διατονικόν καὶ τὸ χρω-
ματικόν. Τὸ ἐναρμόδιον γένος προσετέθη ἔπειτα εἰς
αὐτόν ὑπὸ τοῦ Ὀλύμπου τὸ ὁποῖον πρὸ αὐτοῦ ἦτο
ἄγνωστον εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅπως εἰς ἡμᾶς εἶναι.
ἄγνωστον τὸ χρωματικόν. Καθ' ἡμᾶς ὁ τρίτος ἦχος
ὑπάγεται εἰς τὸ διατονικόν καὶ ἐναρμόδιον γένος.

I45 Ἀρκτική μαρτυρία εἶναι αὕτη $\text{—}\text{—}\text{—}$ ἡ ὁποία
δεικνύει ἀνάβασιν ἀπὸ τοῦ βόμβου Νη κατὰ τρεῖς
τόνους καὶ μᾶς δίδει τὸν Γα ὡς βάσιν. Ἡ περισσό-
τερον ὅμως συνήθης εἶναι ἡ $\text{γ}\text{ι}$ Γα ἡ ὁποία εἶναι ἀπλῆ
συντόμευσις (δι' ἀποβολῆς τῶν δύο α) τοῦ φθόγγου
 $\text{Γα}\text{Γα}$ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὸν Γα. Ὁρίζει λοιπόν
τὸν Γα ὡς βάσιν τοῦ μέλους. Ἄλλοτε ἡ μαρτυρία
εἶναι τοιαύτη $\text{γ}\text{ι}\text{Γα}$ Ηα ἢ $\text{γ}\text{ι}$ Π ὁπότε βάσις τοῦ

μέλους τίθεται ὁ κατὰ δύο τόνους βαρύτερος τοῦ Γα φθόγγος, δηλ. ὁ Ἰα.

Ι46 Φθορά. Φθοράς ὁ τρίτος ἦχος χρησιμοποιεῖται τὰς διατονικὰς, ὅταν τὸ μέλος ὁδεύει κατὰ τὴν διατονικὴν κλίμακα. Διατονικὴ φθορά ἀνήκουσα εἰς τὸν Γα εἶθαι ἢ ϕ .

Εἰς τὰ μέλη τοῦ Γ' ἤχου χρησιμοποιεῖται πολὺ συχνὰ ἡ ἐναρμόνιος φθορά ρ ἡ ὁποία συνήθως τίθεται ἐπὶ τῶν φθόγγων Γα Ζω καὶ Βου καὶ ὅταν τεθῇ ἐπὶ τῶν φθόγγων Ζω ἢ Βου ζητεῖ αὐτοὺς ἐν ὑφέσει, ὅταν ὅμως τεθῇ ἐπὶ τοῦ Γα ζητεῖ τὸν πρῶτον κατιόντα ἐν διέσει.

Ἐπίσης ὁ Γ' ἦχος μεταχειρίζεται καὶ τὴν γενικὴν ὑφесιν φ ὡς καὶ τὴν γενικὴν δίεσιν \sharp καὶ ἡ μὲν πρώτη τιθεμένη ἐπὶ τοῦ φθόγγου Κε ζητεῖ τὸν πρῶτον ἀνιόντα ἐν ὑφέσει, ἡ δὲ γενικὴ δίεσις τιθεμένη ἐπὶ τοῦ φθόγγου Γα ζητεῖ τὸν πρῶτον κατιόντα ἐν διέσει.

Συστατικά τοῦ Γ' ἤχου

Ἀπήχημα, Κλιμαξ, Δεσπόζοντες φθόγγοι, Καταλήξεις

Ι47 Ἀπήχημα. Τὸ ἀπήχημα τοῦ Γ' ἤχου κατὰ μὲν τοὺς παλαιούς ἦτο ὁ φθόγγος $\lambda\alpha\lambda\alpha$ φαλλόμενος ἀργῶς κατὰ τὸ μέλος τοῦ ἤχου. ($\lambda\alpha\lambda\alpha\lambda\alpha\lambda\alpha$)

Κατὰ τοὺς νεωτέρους τὸ ἀπήχημα ἐκφέρεται μονοσυλλάβως οὕτω $\lambda\alpha\lambda\alpha$ ἢ πλατύτερον $\lambda\alpha\lambda\alpha\lambda\alpha$ τὸ ἀπηχούμενον $\lambda\alpha\lambda\alpha$ ζητεῖ προφορὰν βεμβώδη καὶ ὀγκώδη.

Ὅταν δὲ πρὸ τοῦ τροπαρίου φάλλεται στίχος τις τὸ μέλος τοῦ στίχου ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ Κε καὶ καταλή-

γει εἰς μέν τὰ εἰρμολογικά εἰς τόν Γα ἤ Πα εἰς
δέ τὰ στιχηραρικά εἰς τόν Πα

Παράδειγμα εἰρμολογικοῦ εἵδους

Ἰχ Δοξα Πατρι καὶ Υἱ καὶ α γι ω Πνευματι Καινου καὶ α

ει χ καὶ εἰς τοὺς αἰ ω ναστῶν αἰ ω - νων α μην 11 ἤ οὕτω

τοὺς αἰ ω ναστῶν αἰ ω νων α μην 9

Παράδειγμα στιχηραρικοῦ εἵδους

11 Πα Ἐκ βαθέων ἐκεκραζά σοι Κύριε, Κύριε $\frac{9}{8}$ $\frac{5}{4}$ $\frac{3}{2}$ $\frac{1}{1}$
ει σα ψ - κου

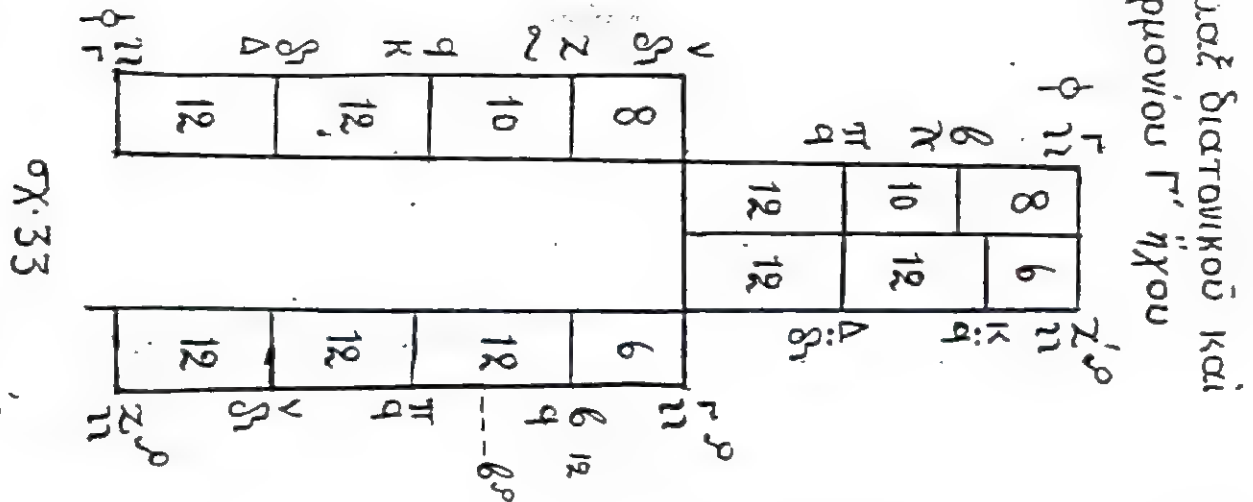
σον της - φω νη - ης - μου - 9

Κλῖμαξ

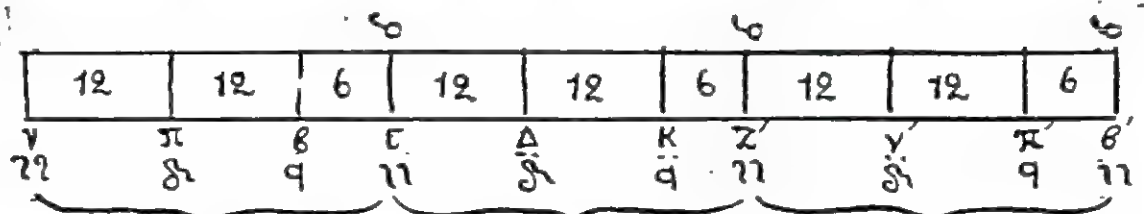
148 Ἡ κλῖμαξ τοῦ Γ' ἤχου ἄλλοτε μέν βαίνει δια-
τονικῶς καὶ ἄλλοτε ἑναρμονίως, τιθεμένης τῆς ἑναρ-
μονίου φθορᾶς ἐπὶ τοῦ Γα ἤ τοῦ Ζω γίνεται ἑναρ-
μόνιον τὸ βαρὺ τετράχορδον. Ὄταν δέ τεθῇ εἰς μό-
νον τόν Ζω γίνεται ἑναρμόνιον τὸ ὀξύ τετράχορδον
τῆς κλῖμακος. Ἐάν δέ τεθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ Γα καὶ ἐπὶ
τοῦ Ζω συγκροτεῖται ὁλόκληρος ἑναρμόνιος κλῖμαξ
(σχ. 34)

149 Σύστημα. Σχηματίζει δέ ἡ ἑναρμόνιος κλῖμαξ
ἀπὸ τοῦ Νη πρὸς τὸ ὀξύ τρεῖς 4χορδα ὅμοια συνημ-
μένα πρὸς ἄλληλα. Ἐπομένως ὁδεύει κατὰ τὸ 4χορ-

δόν σύστημα, ἥτοι κατὰ τριφωνίαν ὁμοίαν. Ἐκαστον 4χορδον ἀποτελεῖται ἀπὸ τόνον μερίζονα, μερίζονα καὶ ἡμιτόνιον ($I2 \pm I2 \pm 6$)

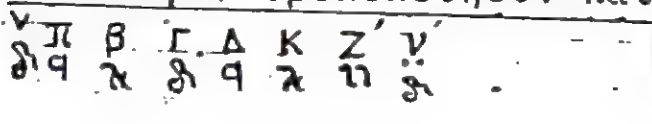

Μαρτυρίαι τῶν φθόγγων τοῦ ἐναρμονίου γένους εἶναι αἱ σημειούμεναι εἰς τὴν κλίμακα. Ὅταν ὅμως ὁ ἦχος βάλναι διατονικῶς αἱ μαρτυρίαι εἶναι διατονικά.

σχ. 34 ἡ κατὰ 3φωνία κλίμαξ

150 Βάσις τοῦ Γ' ἤχου εἰς τὰ εἰρμολογικά καὶ τὰ στιχηραρικά εἶναι ὁ Γά, εἰς δέ τὰ παπαδικά ὁ Γα λαμβάνει τὴν διατονικὴν φθορὰν τοῦ Νη ζ καὶ γίνεται κατὰ μετάθεσιν ὡς Νη, τὸ δέ μέλος τρέπεται εἰς διατονικόν καὶ βάλναι ὡς ἦχος Πα. τοῦ Δ' ἐκ τοῦ Νη. Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν αἱ μαρτυρίαι ὑφίστανται ἀνάλογον τροποποίησιν καὶ γίνονται τοιαῦται

151 Δεσπόζοντες φθόγγοι τοῦ Γ' ἤχου εἰς μέν τὰ εἰρμολογικά καὶ στιχηραρικά εἶναι οἱ Γα, Κε Πα εἰς δέ τὰ παπαδικά (ἐκ τοῦ Γα ὡς Νη) εἶναι οἱ Γα Κε Ζω, Νη (θεωρούμενοι ὡς Νη Βου Γα Δι).

152 Καταλήξεις. Καταλήξεις κάμνει εἰς τὰ εἰρμο-λογικά καὶ στιχηραρικά ἀτελεῖς μέν εἰς τοὺς φθόγ-γους Πα, Κε, ἐνίοτε καὶ Νη, εἰς τὸν Πρόλογον Ὁ Τὴν ὠραιότητα τῆς Παρθενίας σου ἐν μέρει δέ καὶ εἰς τινας ἄλλους γίνονται καὶ εἰς τὸν Δι. Εἰς τὰ πα-παδικά μέλη καταλήξεις ἀτελεῖς μέν γίνονται εἰς τοὺς φθόγγους Κε, Ζω, Νη, (λαμβάνομένους ὡς Βου, Γα Δι). Ἐντελεῖς δέ καὶ τελικάς καὶ ὀριστικάς εἰς τὸν Γα (λαμβάνομενον ὡς Νη).

153 Ἦθος. Τὸ ἦθος τοῦ Γ' ἤχου εἶναι διασταλ-τικόν, διακρίνει δέ αὐτόν ἡ σοβαρότης, ἀνδροπρέπει-α, ὀρμητικότης καὶ γενικῶς προξενεῖ ἐνθουσιασμόν μετ' ἄκρας ψυχικῆς γαλήνης καὶ συγχρόνου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἦχος Τέταρτος

Γένος, Μαρτυρίαι, φθοραί

154 Ὁ Τέταρτος ἦχος εἶναι ὁ τελευταῖος κατὰ σειρὰν τῶν κυρίων ἤχων. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὀνομάζετο Μιξολύδιος τρόπος, τὸν ὁποῖον ἐπενόησεν ἡ Σαπφώ, ὡς λέγει ὁ Χρυστόθετος. Ἀνήκει δέ εἰς τὸ Διατονικόν γένος.

155 Ἀφκτική Μαρτυρία τοῦ Τετάρτου ἤχου εἶναι αὕτη ὃς Δι' ὃς τε ἡ ὁποία ὀρίζει ὡς βάσιν τοῦ

3

63

Μαρτυρεῖται τῶν φθόγγων

157

Ἀπήχημα, Κλίμαξ, Δεσπόζοντες φθόγγοι, Καταλήξεις

158 Εἰς ἕκαστον εἶδος τοῦ Δ' ἤχου μεταχειριζόμεθα

$$\begin{array}{cccc} \Delta & \xrightarrow{\quad} & \Gamma & \beta \\ \delta & \xrightarrow{\quad} & \varepsilon & \alpha \end{array} \quad \eta \quad \begin{array}{cccc} & \xrightarrow{\quad} & \xrightarrow{\quad} & \beta \\ & \xrightarrow{\quad} & \varepsilon & \alpha \end{array}$$
$$\begin{array}{ccccccc} \Delta & \xrightarrow{\quad} & \Gamma & & \frac{1}{1} & & \xrightarrow{\quad} \xrightarrow{\quad} \xrightarrow{\quad} \\ \delta & \text{UE} & \varepsilon & \delta & & & \text{UE} \quad \varepsilon \quad \varepsilon \quad \delta \\ & & & \eta & & & \eta \end{array}$$

Ἀπὸ τὴν λέξιν Λέγετος ἀποβαλλόμενα τὰ δύο ε-
 σχηματίζεται ἡ μαρτυρία χ τος λ γ ε τ ος χ

Ὅταν δὲ πρὸ τῶν τροπαίων φάλλεται στίχος
 τις τὸ μέλος αὐτοῦ ἀρχίζει εἰς μὲν τὸ στιχηραρι-
 κὸν ἀπὸ τὸν Πα ἢ τὸν βου καὶ καταλήγει εἰς τὸν

Πα π.χ. χ Ε με υ πο με νου σι δι και οι χ ε ως ου αν τα

πο - δω - ως - - μοι π ἢ οὕτω

λ χ Ε με υ πο με νου σι δι και οι χ Ε ως ου αν τα

πο δω ως - - μοι π

Εἰς δὲ τὸ εἰρμολογικὸν ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Βου
 καὶ καταλήγει εἰς τὸν βου

θ λ χ Δο ξα Πα τρι και Υι ω και α γι ω Πνευματι Και νυν και

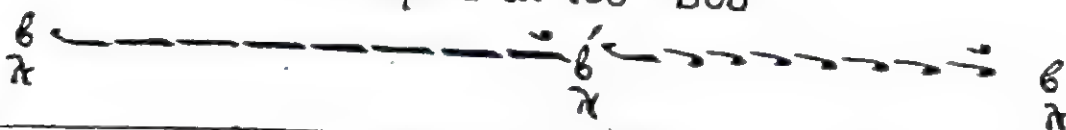
α χ ει κοιμει τους αι ω νας των αι ω νων αμην λ

Κλίμαξ

159 Ὅτε τὰρτος ἦχος μεταχειρίζεται τὴν διατονι-
 κὴν κλίμακα ἢ ὅποια εἰς τὸ παπαδικὸν εἶδος ὅταν
 ὁδεύει ἐπὶ τὸ ὀξύ θέλει τὸν Γα δέξιν, ὅταν πάλιν
 κατέρχεται ἀρδεται βαρὺ ζητεῖ τὸν Ζω ἐν ὑφέσει

ὡς χ λ γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω

Κλίμαξ ἐκ τοῦ Βου

Εἰς μέλη εἰρμολογικά πολὺ συχνὰ ὁ Πα ἀκούεται μέ δέσιν καὶ ὁ Κε μέ ὕφεισιν.

Ι60 Σύστημα ὁ ἦχος οὗτος ἀκολουθεῖ τὸ θχορδον-ῆ-δια πασῶν σύστημα. Βάσις τοῦ ἦχου εἰς μέν τὰ εἰρμολογικά εἶναι ὁ Βου εἰς δέ τὰ στιχηραρικά ὁ Πα καὶ εἰς τὰ Παπαδικὰ ὁ Δι.

Δεσπόζοντες φθόγγοι εἰς μέν τὰ εἰρμολογικά εἶναι οἱ φθόγγοι Δι καὶ Βου, εἰς δέ τὰ στιχηραρικά οἱ Πα, Βου, Δι καὶ εἰς τὰ Παπαδικὰ οἱ Νη, Βου, Δι, Ζω.

Ι61 Καταλήξεις, εἰς τὰ εἰρμολογικά γίνονται ἀτελεῖς μέν, εἰς τοὺς φθόγγους Πα, Βου, Δι, ἐντελεῖς δέ καὶ τελικαὶ εἰς τὸν Βου. Εἰς τὰ στιχηραρικά γίνονται ἀτελεῖς μέν, εἰς τοὺς φθόγγους Δι, Βου, ἐντελεῖς εἰς τὸν Πα καὶ τελικαὶ εἰς τὸν Βου.

Εἰς τὰ Παπαδικὰ μέλη γίνονται ἀτελεῖς μέν, εἰς τοὺς Πα, Βου καὶ Ζω, ἐντελεῖς καὶ τελικαὶ εἰς τὸν Δι.

Ὅριστικαὶ καταλήξεις γίνονται εἰς μέν τὰ εἰρμολογικά καὶ στιχηραρικά ἐπὶ τοῦ Βου εἰς δέ τὰ Παπαδικὰ ἐπὶ τοῦ Δι.

Ι62 Μεταβολαί. Σπανίως τὰ μέλη τοῦ Δ' ἦχου μεταβαίνουν εἰς ἄλλον ἦχον. Συνήθως ὅμως εἶναι ἡ χρησιμιπότης τῆς χροῆς τοῦ ζυγοῦ, εἰς μέλη στιχηραρικά καὶ εἰρμολογικά.

Ι63 Μέλη ἐπέσακτα εἶναι πάντα ἀνεξαίρετως τὰ ἀπολύτικα καὶ καθίσματα τινά, τὰ ὅποια φάλλονται εἰς

ἦχον Β' τιθεμένης εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τῆς φθορᾶς ^{Δι} ^{Δι}
 Ἐπίσης τὰ καθίσματα "κατεπλάγη Ἰωσήφ" τιθεμένης
 τῆς φθορᾶς τοῦ Πλ. Β' ^{Δι} ^{Δι}

Ἦθος. Τὸ ἄσμα^α τοῦ Τετάρτου δημιουργοῦσι ὁ
 διάφορα ψυχικὰ συναισθήματα ἀναλόγως τῆς κατατά-
 ξεως εἰς τὴν ὁποῖαν συνευρίσκονται ὡς πρὸς τὴν
 βάσιν ἐξ ἧς ἄρχεται ἡ κλίμαξ εἰς ἣν ἀνήκουσι τ
 ταῦτα. Καὶ ὅταν ἄρχονται ἐκ τοῦ βου, προκαλοῦσι
 φαιδρότητα, ἡρωϊσμόν καὶ μεγαλοπρέπειαν. Ὅταν ἐκ
 τοῦ Πα ταπεινότητα, κατανυκτικότητα, γλυκύτητα καὶ
 κατευνασμόν τῶν παθῶν, καὶ ὅταν ἐκ τοῦ Δι σταθε-
 ρότητα καὶ λαμπρότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἦχος Πλάγιος τοῦ Πρώτου

Γένος, Μαρτυρίαι καὶ Φθοραί

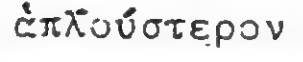
165 Πρῶτος κατὰ σειράν τῶν πλαγίων ἢ παραγῶγων
 ἡχων εἶναι ὁ Πλ. Α', ὁ ὁποῖος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν
 ὑποδώριον τρόπον (ἢ ἁρμονίαν) τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.
 Ἐνῆκει δέ εἰς τὸ διατονικόν γένος. Πλάγιος, ὡνο-
 μάσθη ἐκ τοῦ ὅτι ἐνῶ ὁ κύριος (δηλ. ὁ πρῶτος) ^{ἐκ} τοῦ
 ὁποῖου παράγεται ὁ Πλ. Α' ἔχει τὴν μέλωδικήν αὐτοῦ
 βάσιν τὴν ἀρχὴν τοῦ β' 4χορδου τῆς κλίμακος (τοῦ Κε)
 Οὗτος δηλ. ὁ Πλ. Α' ἔχει τοιαύτην τὴν ἀρχὴν τοῦ Α'
 4χορδου (τὸν Πα) τρόπον πινά πλαγιάζει κατὰ τέσσα-
 ρας τόνους πρὸς τὸ βαρὺ

166 Ἀρκετικὴ μαρτυρία τοῦ ἡχου τοῦτου εἶναι ἡ
 πλ. ρ Πα, ἡ ὁποῖα ὀρίζει βάσιν τοῦ μέλους τὸν Πα
 εἰς δέ τὰ εἰρμολογικά ἡ μαρτυρία εἶναι τοιαύτη

πλῆ κε, ἡ ὁποία δεικνύει ἀνάβασιν ἀπὸ τὸν πα
κατὰ τέσσαρας τόνους καὶ ἐπομένως ὀρίζει ὡς βάσιν
τὸν κε.

167 Φθοράς χρησιμοποιεῖ τὰς διατονικὰς. Αἱ περισ-
σότερον ὅμως συνήθεις εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ εἶναι ἡ
τοῦ πα καὶ ἡ τοῦ κε .

Ἀπήχημα, κλιμαξ, δεσπόζοντες φθόγγου, καταλήξεις

168 Ὡς ἀπήχημα τοῦ ἤχου τούτου ἐφάλλετο ἀργῶς
κατὰ τοὺς παλαιούς ὁ φθόγγος *Αλεαλεα*. Κατὰ τοὺς
γεωτέροους φάλλεται ὁ αὐτός φθόγγος συντομώτερον
οὕτω ἀπλούστερον δέ οὕτω κε

Ὅταν πρὸ τοῦ τροπαρίου φάλλεται στίχος τις, τὸ
μέλος αὐτοῦ εἰς μὲν τὰ στιχηραρικά ἀρχίζει ἀπὸ
τὸν πα καὶ καταλήγει εἰς τὸν πα εἰς δέ τὰ εἰρμολο-
γικά ἀρχίζει καὶ καταλήγει εἰς τὸν κε.

169. Κλιμαξ. Κλίμακα χρησιμοποιεῖ τὴν διατονικὴν.
Πολύ συχνά ὁ παλ. ἀγαπᾷ νὰ δεικνύῃ τὸν ζω^ν ὕφεσιν

ἢ συνηθέστερον τὴν ἐναρμόνιον. Φθοράν^ο εἰς τὴν
περίπτωσιν αὐτὴν ἡ κλιμαξ γίνεται μικτή, διότι τὸ
μὲν βαρὺ 4 χορδὸν εἶναι διατονικόν, τὸ δέ ὀξύ 4 χορ-
δὸν εἶναι ἐναρμόνιον

Ἡ ἐκ Διατονικοῦ καὶ ἐναρμονίου μικτὴ κλιμαξ

Μαρτυρία

π	π	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π
10	8	12	12	6	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
πα	κ	β	λ	Δ	κε	ζ	Ν	η	π	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ

σχ. 35

170 Βάσις τοῦ ἤχου εἰς μὲν τὰ στιχηραρικά καὶ παπδικά εἶναι ἡ Πα εἰς δὲ τὰ εἰρμολογικά ὁ Κε.

Σύστημα

171 Ὡς πρὸς τὸ σύστημα ἀκολουθεῖ κλίμακα κατὰ τὸ ὀκταβδὸν ἢ διαπασῶν. Συχνά ἐν τούτοις, ἰδίως εἰς τὰ εἰρμολογικά μεταβάλλει καὶ αὐτὸς ὅπως ὁ κύριός του (ὁ Α΄). Εἰς τὸ σύστημα τοῦ τροχοῦ τιθεμένης ἐπὶ τοῦ Κε τῆς διατονικῆς φθορᾶς τοῦ Πα ὁπότε γίνε-
ται μετάθεσις ἔνεκα τῆς ὁποίας τὰ διαστήματα Κε Ζω Νη Πα Βου (10 ± 8 12 12) βαλνουν ὡς Πα Βου Γα Δι Κε (10 8 12 12) αἱ μαρτυραὶ τῶν φθόγγων γίνονται τοιαῦται

κ' ζ' ν' π' ε'
q λ ι ρ ε

172 Δεσπύζοντες φθόγγοι εἰς μὲν τὰ στιχηραρικά καὶ τὰ Παπαδικά μέλη εἶναι οἱ Πα Δι Κε εἰς δὲ τὰ εἰρμολογικά οἱ Κε Νη.

Καταλήξεις εἰς τὰ στιχηραρικά μέλη γίνονται ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς φθόγγους Δι Κε ἐντελεῖς δὲ εἰς τὸν Πα καὶ τελικαί εἰς τὸν Δι ἢ τὸν Πα. Εἰς τὰ εἰρμολογικά ἀτελεῖς μὲν γίνονται εἰς τὸν Νη ἐντελεῖς καὶ τελικαί εἰς τὸν Κε. Εἰς δὲ τὰ πα-
πδικά ἀτελεῖς γίνονται εἰς τοὺς φθόγγους Δι Κε ἐντελεῖς εἰς τὸν Δι Πα καὶ τελικαί εἰς τὸν Πα. Αἱ ὀριστικαὶ καταλήξεις γίνονται πάντοτε εἰς τὴν βάσιν τοῦ μέλους.

173^α Ἔκτασις. Εἰς μὲν τὰ στιχηραρικά καὶ παπα-
δικά ἡ συνήθης εἶναι ἐπὶ τὸ ὀξύ μὲν μέχρι τοῦ Πα ἢ τοῦ Βου, ἐπὶ τὸ βαρὺ μέχρι τοῦ Κε. Εἰς δὲ τὰ εἰρ-
μολογικά ἐπὶ μὲν τὸ ὀξύ φθάνει μέχρι τοῦ Βου ἐπὶ δὲ τὸ βαρὺ μέχρι τοῦ Γα ἐνίσταται καὶ τοῦ Πα.

173^β Ἦθος. Τὰ μέλη τοῦ ἤχου τούτου ἄλλοτε φέρουν χαρακτῆρα πανηγυρικόν καί χαρμόσυνον (ἰδίως εἰς μέλη εἰρμολογικά), ἄλλοτε παθητικόν καί θρηνηῶδες. Θρηνηῶδες δέ γίνεται τό μέλος ὅταν τό ὄξύ 4χορδον εἶναι ἐναρμόδιον

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἦχος Πλάγιος τοῦ Δευτέρου
Γένος, Μαρτυρία, Φθορά

174 Ὁ Πλ. Β' ἢ ὑπολύδιος τρόπος τῶν ἀρχαίων, ἀνήκει εἰς τό χρωματικόν γένος ὅπως καί ὁ Β' ἤχος. Διαφέρει ὅμως ἀπό τόν Β' ὡς πρὸς τήν βάσιν (εἰς τὰ στιχηραρικά καί παπαδικά) τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους, τὰς καταλήξεις, τήν ἔκτασιν καί κατὰ τήν κλίμακα, ὅπως θά ἴδωμεν.

Ὁ Πλ. Β' φηλοῦται μετὰ τὴν τήν ἀρκτικήν μαρτυρίαν
 $\text{Πλ.} \vdash \text{Π} \alpha$ ἢ ὅποια ὀρίζει τόν Πα ὡς βάσιν τοῦ μέλους,
 ἐνίοτε ὅμως ἡ μαρτυρία εἶναι τοιαύτη $\text{Π} \vdash \text{Π} \alpha$ $\text{Π} \vdash \text{Π} \alpha$
 ἢ $\text{Π} \vdash \text{Π} \alpha$ $\text{Π} \vdash \text{Π} \alpha$ ὅποτε τίθεται ὡς βάσις ὁ Δι.

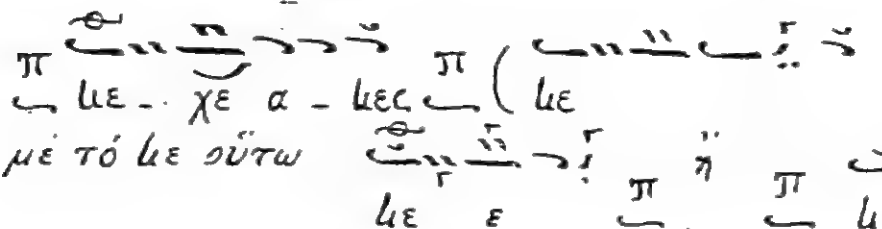

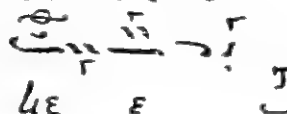
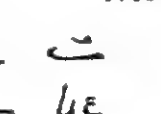

Εἰς τὰ εἰρμολογικά μέλη ἀντιστρόφως πρὸς ὅτι συμβαίνει εἰς τὰ εἰρμολογικά τοῦ Β' ἤχου ἡ μαρτυρία εἶναι τοιαύτη $\text{Π} \vdash \text{Β} \alpha$ ἢ ὅποια ὀρίζει τόν Βου ὡς βάσιν ἢ τοιαύτη $\text{Π} \vdash \text{Β} \alpha$ ἢ τις δεικνύει ἀνάβασιν ἀπὸ τοῦ βου κατὰ δύο τόνους καί ἐπομένως θέτει ὡς βάσιν τόν Δι.

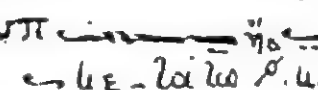
175 Μαρτυρία τοῦ μέλους ἢ τῶν φθόγγων εἶναι αἱ δύο αὗται, αἱ ὅποια τίθενται ἐναλλάξ εἰς ὅλους τοὺς φθόγγους τῆς κλίμακος.

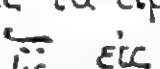
Φθορά. Ἀπὸ τὰς πέντε φθοράς τοῦ χρωματικοῦ γένους, ὁ Πλ. Β' χρησιμοποιεῖ δύο τὰς

Ἀπήχημα, Κλῖμαξ, Δεσπόζοντες φθόγγοι, Καταλήξεις
 176. Ἀπήχημα. Ὁ Πλ. Β' ἔχει εἰς τὰ στιχηραρικά
 καὶ παπαδικὰ δύο ἀπηχήματα ἐκ τῶν ὑποῶν τὸ ἔν"
 ἔχει ὡς βάσιν τὸν Πα καὶ τὸ ἕτερον τὸν Δι.

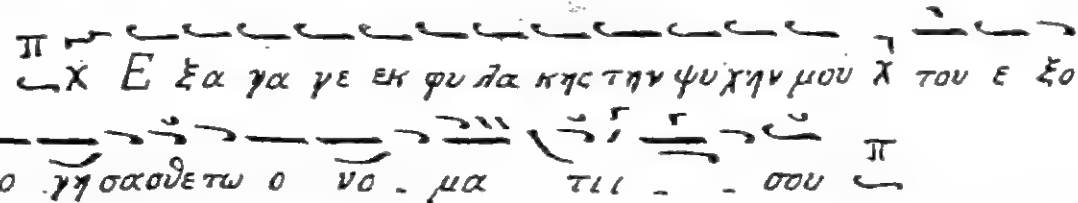

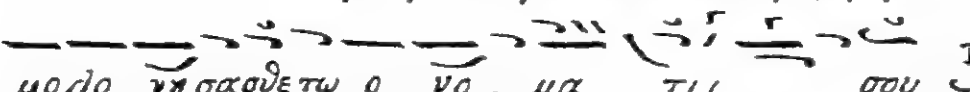
Τὸ πρῶτον εἶναι ὁ χρωματικός φθόγγος λεχεαλεα
 ὁ ὁποῖος ἐφάλλετο κατὰ τοὺς παλαιούς ἀργῶς, κατὰ
 τοὺς νεωτέρους δὲ συντομώτερον οὕτως

 π π
 λε - χε α - λεε (λε *καθ' ἡμᾶς μόνον*
 μέ τό λε οὕτω π ἦ π
 λε ε   λε

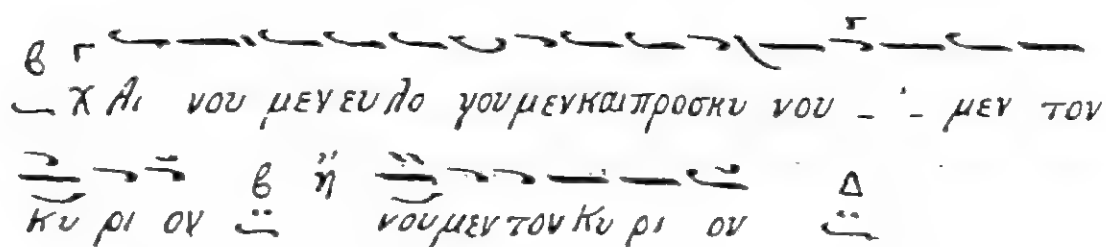
Τὸ δευτερον εἶναι ἐπίσης ὁ χρωματικός φθόγγος
 λεαλω ὅστις ἐφάλλετο κατὰ τοὺς παλαιούς ἀργῶς,
 κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ συντομώτερον
 λε - λαίω ρ. λε

Εἰς τὰ εἰρμολογικά μέλη τὸ ἀπήχημα εἶναι ἀπλοῦν οὐ-
 τω εἰς τὴν βάσιν βου ἢ δι

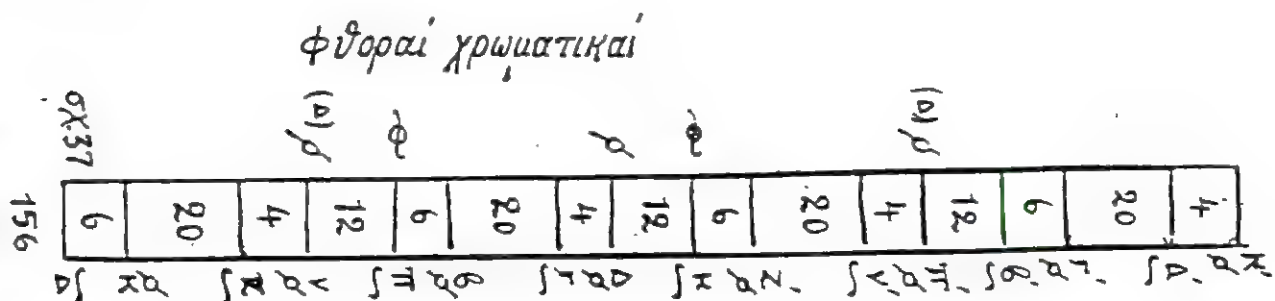
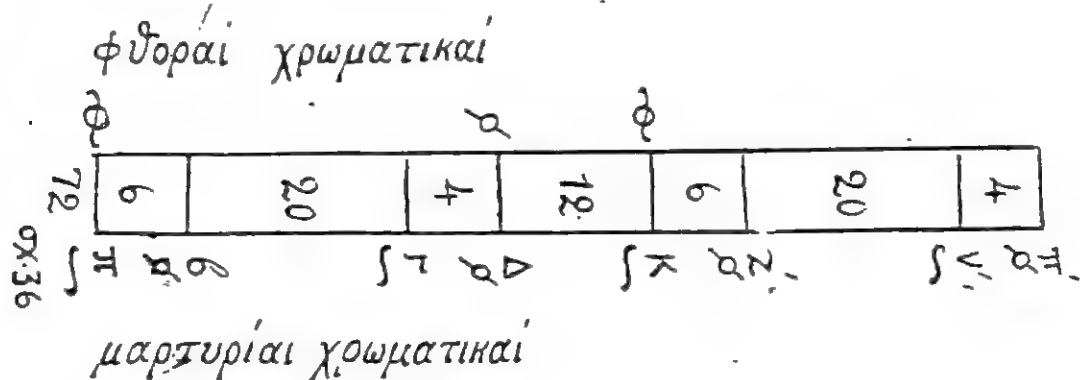
Ὅταν πρό τοῦ προπαρίου ψάλλεται στίχος τις
 τὸ μέλος τοῦ στίχου τούτου εἰς μὲν τὰ στιχηραρι-
 κά τὸ μέρος τοῦ στίχου τὸ ὁποῖον θά ψαλῇ εἰς τὴν
 βάσιν Πα καὶ μέ τὴν μεταβολὴν τῆς χρονικῆς ἀγωγῆς
 θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸν Δι καὶ θά καταλήξῃ εἰς τὸν Πα
 οὕτω

 π
 χ Ε ξα γα γε εκ φυ λα κησ την ψυχην μου χ του ε ξο

 μοιο γησαοετω ο νο - μα τει - σου π

Εἰς τὰ Εἰρμολογικά ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Δι καὶ καταλήγει εἰς τὸν
 Δι ἢ Βου ὡς

177 Κλίμαξ. Όπλ. Β' χρησιμοποιεῖ τήν σύντογον χρωμ. κλίμακα ἥτις ἀποτελεῖται ἀπό δύο 4χορδα ὅμοια Πα-Βο -Γα-Δι καί Κε-Ζω. Ἡ Πα διεzeugμένη μετὰ τὸν τόνον Δι-Κε. Ἐκαστον 4χορδον περιλαμβάνει ἡμίτονον τριημίτονον καί ἡμίτονον (6-20-4). Ἡ κλίμαξ αὕτη εἶναι ἀμιγῆς χρωματικῇ. Αἱ δύο χρωματικαὶ κλίμακες ἡ μὲν εἰς δύο 4χορδα ἡ δέ εἰς τέσσαρα

Ὁ ἦχος αὐτός μεταχειρίζεται πολλάκις εἰς τὰ μέ-
λη αὐτοῦ κλίμακα μικτήν, εἰς τὴν ὁποῖαν συνήθως τό-
μὲν βαρὺ 4χορδον εἶναι χρωματικόν τό δέ ὀξύ δι-
ατονικόν ἢ ἀντιστρόφως τό βαρὺ διατονικόν καὶ
τό ὀξύ χρωματικόν

Αἱ τρεῖς μικταὶ κλίμακες τοῦ πηλ. ἡχοῦ

72	6	20	4	12	10	8	12
π	β	γ	Δ	κ	ζ'	ν'	π'
	♩		♩	♩	♩	♩	♩

σχ. 38

72	10	8	12	12	6	20	4
π	β	γ	Δ	κ	ζ'	ν'	π'
9	η	η	δ	κ	ζ'	ν'	π'

σχ. 39

72	10	8	12	6	20	4	12
π	β	γ	Δ	κ	ζ'	ν'	π'
9	η	η	δ	κ	ζ'	ν'	π'

σχ. 40

178 Βάσις τοῦ Πλ.Β' εἰς τὰ στιχηραρικὰ καὶ Παπαδικὰ μέλη εἶναι ὁ Πα σπανίως ὁ Δι. Τὸ χρωματικὸν μέρος τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς βάσιν τὸν Δι. ὀνομάζεται *Rebalm* (ἐ τοῦ ἀπηχήματός του)

Τὸ εἰρμολογικὴν εἶδος τοῦ Πλ.Β' ἔχει ὡς βάσιν τὸν βού ἢ Δι καὶ βάσιν κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ Β' ἤχου.

179 Δεσπόζοντες φθόγγοι. Εἰς μὲν τὰ στιχηραρικὰ καὶ παπαδικὰ εἶναι οἱ Πα Δι Κε εἰς δέ τὰ εἰρμολογικὰ οἱ Βου καὶ Δι.

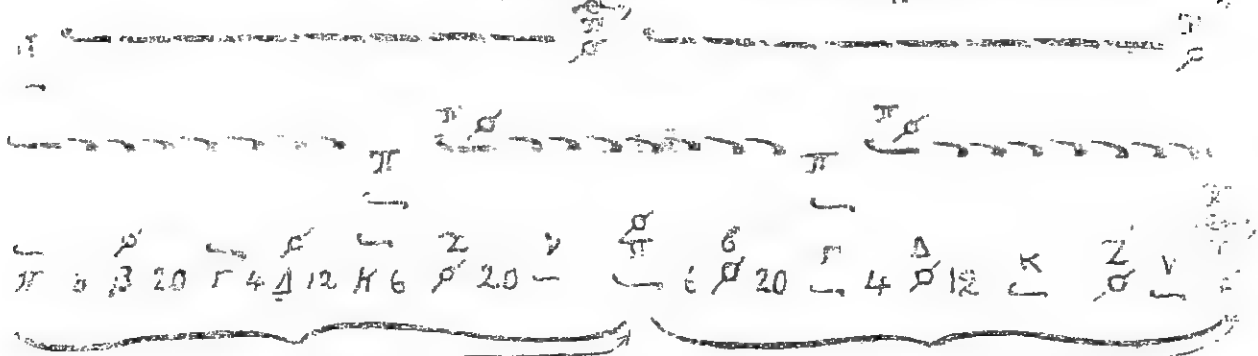
180 Καταλήξεις. Εἰς τὰ στιχηραρικὰ καὶ παπαδικὰ γίνονται ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς φθόγγους Δι Κε, ἐντελεῖς εἰς τὸν Πα καὶ τελικαί εἰς τὸν Πα ἐνίοτε καὶ εἰς τὸν Δι καὶ ὀριστικά γίνονται εἰς τὸν Δι καὶ εἰς τὸν Πα. Εἰς τὰ εἰρμολογικὰ γίνονται ἀτελεῖς καταλήξεις εἰς τὸν Δι ἐνίοτε εἰς τὸν Βου σπανίως εἰς τὸν Νη καὶ ἐντελεῖς εἰς τὸν Βου καὶ τελικαί εἰς τὸν Βου ἐνίοτε εἰς τὸν Δι καὶ ὀριστικά στὸν Βου ἢ Δι.

Σύστημα

181 Ὁ Πλ.Β' μεταχειρίζεται εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ τὸ θχορδὸν καὶ τὸ 5χορδον σύστημα. Τὸ χρωματικὸν θχορδον ἢ διαπασῶν σύστημα εἶναι ἡ σύνθετος χρωματικὴ καὶ κλίμαξ $\pi \quad \beta \quad \gamma \quad \delta \quad \epsilon \quad \zeta \quad \eta \quad \theta$

Ἡ κλίμαξ αὕτη διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ ἐπὶ τὸ ὀξύ ἢ ἐπὶ τὸ βαρὺ μὲ τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς διαστήματα πρέπει ἐπὶ μὲν τὸ ὀξύ νὰ μεταβληθῇ ὁ π τῆς Νήτης διὰ τῆς φθορᾶς τοῦ Πα θ τῆς μέσης καὶ οὕτως ἡ κορυφή π θὰ γίνῃ βάσις π ἀρχὴ ὀξυτέρας κλίμακος μὲ τοὺς αὐτοὺς φθόγγους καὶ τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς διαστήματα.

Παραγωγή τοῦ ὁχάρδου χρωματικοῦ συστήματος

ἡ βάσις γίνεται κορυφή

βαρυτέρου ὁχάρδου

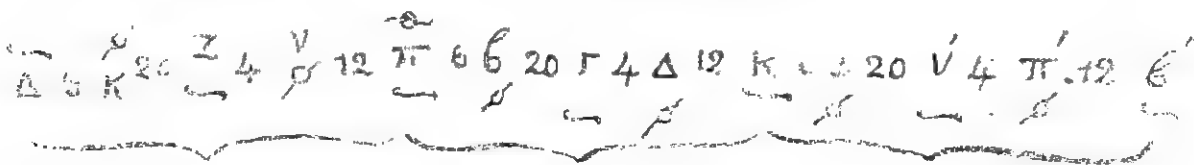
Π Ε Β Γ Δ Ε ΣΤ Ζ Η Θ Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π

ἡ κορυφή γίνεται βά-

σις ὀξυτέρου ὁχάρδου

Ἑντάχορδον Σύστημα

181. Τὸ χρωματικὸν ὁχάρδον σύστημα ἀποτελεῖται ἀπὸ πεισθαι-
 τε φθόγων Π, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ, Η, Θ, Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π οἱ ὁποῖοι περιλαμβάνουν
 διαστήματα τέσσαρα ἢ πέντε αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται καὶ ὁξυ-
 καὶ ἐπὶ τῷ βαρύν. εἰς τὴν ἀνάβασιν ἡ κορυφή καὶ γίνεται βάση
 τοῦ ὀξυτέρου ὁχάρδου, εἰς τὴν κατάβασιν δὲ ἡ βάση καὶ γίνεται
 κορυφή τοῦ βαρυτέρου ὁχάρδου, οὕτως συγκροτεῖται
 τὸ χρωματικὸν σύστημα ἀπὸ μίαν, δύο, τρεῖς ἢ περισσώτερων φθόγων
 καὶ τὰ αὐτὰ διαστήματα

Ε, Ε, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ, Η, Θ, Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π

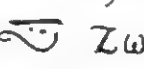
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

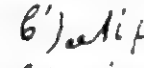
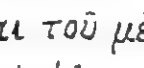
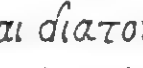
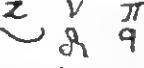
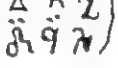

Ἦχος Βαρύς

Γένος, Μαρτυρίαι καὶ Φθοραί

185 Ὁ πλ. Γ' ἢ βαρύς ἡχος εἶναι ἑβδομος εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἡχῶν, ὅστις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν Ὑποφρύγιον τρόπον τῶν ἀρχαίων. ὠνομάσθη δὲ βαρύς ἐπειδὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἡχους αὐτός ἔχει τὴν βαρυτέραν βάσιν, δηλαδή τὸν Ζω, Ἐπειδὴ δὲ ὁ φθόγγος αὐτός εἶναι πολὺ χαμηλός καὶ δὲν ἐπιτρέπει κατὰβάσιν τοῦ μέλους εἰς βαρυτέρους φθόγγους, διὰ τοῦτο μετετέθη ἡ βάση εἰς τὸν Γα, τὸν ὁποῖον ἔχει βάση καὶ ὁ Τρίτος, διετηρήθη δὲ ὡς βάση ὁ Ζω εἰς ὠρισμένα μόνον μέλη.

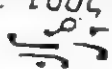

Ὁ βαρύς ἡχος περιλαμβάνει μέλη ἐναρμόνια καὶ διατονικά. Διὰ τοῦτο κατ' ἄλλα μὲν μέλη ἀνήκουν εἰς τὸ διατονικὸν γένος, κατὰ δὲ τὰ περισσώτερα εἰς τὸ ἐναρμόνιον ὅπως ὁ κύριός του (τρίτος). Διαφέρει ὁμως ἀπὸ τὸν τρίτον ὁ βαρύς ἐναρμόνιος κατὰ τοὺς δεσποζόντας φθόγγους καὶ τὰς καταλήξεις· ὁ δὲ ἐκ τοῦ Ζω βαρύς διατονικός διαφέρει ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἡχους, κατὰ τὴν βάση καὶ τὰς καταλήξεις.

186 Μαρτυρίαι. α) Ἀρκτική μαρτυρία τοῦ ἡχου τούτου εἶναι ἡ Γα καὶ ἡ Ζω. Ἡ πρώτη δεικνύει ὡς βάση τὸν Γα, ἡ δευτέρα τὸν Ζω. Εἶναι δὲ ἄξιον προσοχῆς, ὅτι ὁ βαρύς ἔχει ἰδιάζουσαν ἀρκτικὴν μαρτυρίαν, ἡ ὁποία δὲν δεικνύει σχέσιν τινὰ πρὸς τὸν τρίτον, ἐνῶ αἱ μαρτυρίαι τῶν ἄλλων πλαγίων (πλ. Β'· πλ. Γ·, πλ. Δ') δεικνύουν σαφῶς τὴν καταγωγὴν των ἀπὸ τοὺς κυρίους ἡχους.

β) Αἱ μαρτυρίαι τοῦ μέλους εἶναι διατονικάι (

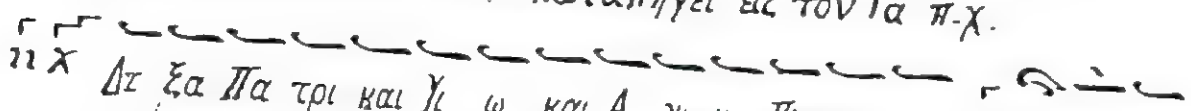
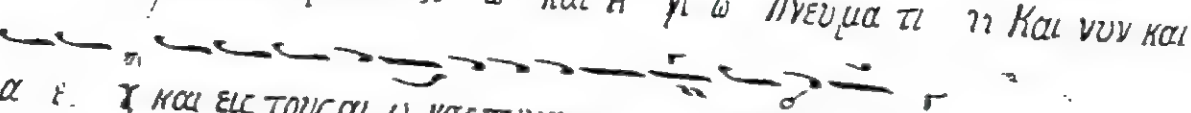
ὄψας ἐπὶ τοῦ Ζω, ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ Γα καὶ σπανιώτερον ἐπὶ τοῦ Βου (βλέπε
τὴ σελ. 40). Εἰς τὰ διατονικά μέλη ὁ βαρὺς χρησιμοποιοῖ τὰς διατονικὰς
φθόρας ἰδιαίτερος δὲ τὴν τοῦ Ζω Σ.

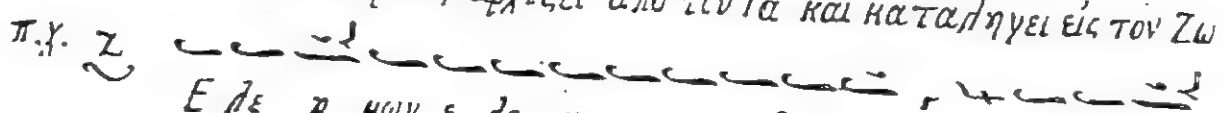
Συστατικά τοῦ βαρέως ἤχου

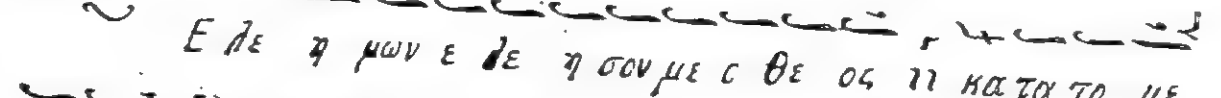
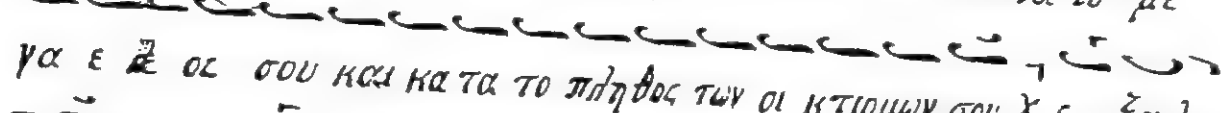
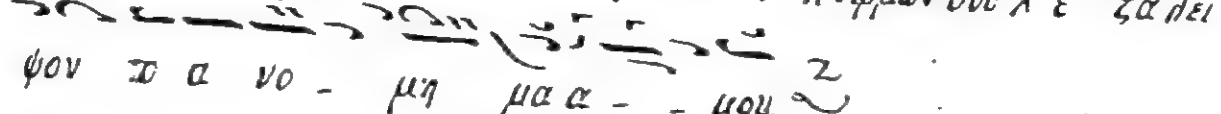
188. Ἀπήχημα. Ὁ βαρὺς ἤχος ἔχει δύο ἀπήχηματα ἐν διὰ τὰ ἐ-
ναρμόνια μέλη καὶ ἕτερον διὰ τὰ διατονικά. Καὶ διὰ μὲν τὸ ἐναρ-
μόνιον μέλος ὡς ἀπήχημα ἐψάλλετο κατὰ τοὺς παλαιούς ἀργῶς ὁ
φθόγγος Αα λες¹⁾. Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους ψάλλεται ὁ αὐτὸς φθόγ-
γος συντομώτερον οὕτω καὶ ἀκόμη ἀπλούστερον ἢ
Αα λες¹⁾

¹⁾ Ἄπαιμα διὰ τὰ διατονικά μέλη βλέπε ἐν τῇ σελίδι 99.

Ὁταν προηγήται τοῦ τροπαρίου στίχος τις ἢ Δόξα κ.δ.π. τὸ μέ-
λος ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Γα καὶ καταλήγει εἰς τὸν Γα π.χ.

11 Χ Δε ξα Πατρι καὶ Υι ω καὶ Α γι ω Πνευμα τι η Καὶ νυν καὶ

α ε χ καὶ εἰς τοὺς αὐ τοὺς νωσ τῶν αὐ τοὺς νων Ἀμην η

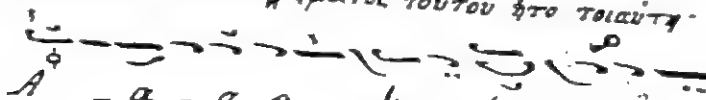
Εἰς τὰ διατονικά μέλη ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Γα καὶ καταλήγει εἰς τὸν Ζω
π.χ.

Ε δε η μων ε δε η σου με σ θε ος η κατὰ το με

γα ε ε ος σου καὶ κατὰ το πλῆθος των οἰ κτηνων σου Χ ε ξα δει

φον πα νο - μη μα α - - μου.

Κλίμαξ

189. Ὁ βαρὺς ἤχος χρησιμοποιοῖ δύο κλίμακας τὴν μίαν ἐναρμό-

(1) Ἡ μελωδία τοῦ ἀπήχηματος τούτου ἦτο τοιαύτη

Α - α - α α - λες - λες ε - ες

νιον διά τὰ ἐναρμόνια μέλη καί τήν ἄλλην διατονικήν διά τὰ διατονικά μέλη.

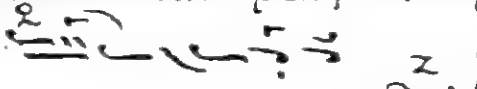
Ἡ ἐναρμόνιος κλίμαξ τοῦ βαρέως ἤχου εἶναι ἡ ἰδίᾳ τοῦ τρίτου ἤχου.
(σχ. 34) σελ. 82.

Διατονικήν κλίμακα μέ βάσιν τόν Ζω χρησιμοποιεῖ ὁ βαρὺς ἤχος εἰς μέλη παπαδικά κατὰ τό πλείστον, ἡ κλίμαξ αὕτη ὅταν ὁδεύει ἐπὶ τό ὄξύ θέλει τόν Γα καί τόν Κε ἐν διέσει, πολὺ δέ συχνά ὁ βου λαμβάνεται ἐν ὑφέσει.

σχ. 41

8	12	10	8	12	12	10	72
Ζ	ν δν	π q	θ α	γ η	Δ ξ	κ α	Ζ' λ

(Ἀπὸ πᾶν ἀπὸ τὰ διατονικά μέλη εἶναι μονοσύλλαβον καί ψάλλεται οὕτω)

190 Σύστημα. Ὡς σύστημα ὁ βαρὺς μεταχειρίζεται εἰς μέν τὰ διατονικά μέλη τό 8χορδόν εἰς δέ τὰ ἐναρμόνια μέλη τό 4χορδόν (σχ. 34) σελ. 82.

Λεσπόζοντες φθόγγοι καί καταλήξεις.

α) Λεσπόζοντες φθόγγοι εἰς μέν τὰ ἐναρμόνια μέλη εἶναι οἱ Γα, Δι, Ζω, εἰς δέ τὰ διατονικά οἱ Ζω, Πα, Γα, Δι.

β) Καταλήξεις. Εἰς τὰ ἐκ τοῦ Γα εἰρμολογικά καί στιχηραρικά τό μέλος καταλήγει ἀτελῶς μέν εἰς τοὺς φθόγγους Γα, Δι, Πα, ἐντελῶς δέ καί τελικῶς εἰς τόν Γα, (εἰς τινὰ ἀργὰ ἀργὰ στιχηραρικά μέλη εὐρίσκουμεν τε δικήν κατάληξιν καί εἰς τόν Νη.) Εἰς δέ τὰ ἐκ τοῦ Ζω διατονικά καταλήγει ἀτελῶς μέν εἰς τοὺς φθόγγους Ζω, Πα, Γα, Δι, ἐντελῶς δέ

καί τελικῶς εἰς τόν Ζω. Αἱ δέ ὀριστικά καταλήξεις γίνονται εἰς τόν Γα (εἰς μέλη ἐκ τοῦ Γα) ἢ εἰς τόν Ζω (εἰς μέλη ἐκ τοῦ Ζω).

191. Ἑκτασις καὶ ἦθος. α) Ἑκτασις. Τὰ ἐκ τοῦ Γα εἰρμολογικά καὶ στιχηραρικά μέλη ἐκτείνονται συνήθως μέχρι τοῦ Νη ἐπὶ τὸ ὀξύ καὶ μέχρι τοῦ Νη ἐπὶ τὸ βαρὺ. Εἰς τινὰ ἀργὰ στιχηραρικά εὐρίσκομεν καὶ μεγαλητέρας ἀναβάσεις, καταβάσεις δέ μέχρι τοῦ Ζω.

Εἰς τὰ δακτονικά μέλη ἐκ τοῦ Ζω ὑπάρχει μεγάλη διαφορά εἰς τὴν ἔκτασιν. Διότι ἄλλα μὲν ἐκτείνονται ἐπὶ τὸ ὀξύ μέχρι τοῦ Βου ἐπὶ τὸ βαρὺ δέ μέχρι τοῦ Δι τῆς ὑπάτης. Ἄλλα ἐκτείνονται ἐπὶ τὸ ὀξύ ἀπὸ τῆς βάσεως (Ζω) τέσσαρας φωνάς κατὰ τὸ πλεῖστον περιστρεφονται δέ περὶ τόν Γα διὰ τοῦτο χαρακτηρίζεται ὡς ἦχος βαρὺς τετράφωνος.

ἦχ. Βαρὺς 5φωνος ἢ πρωτόβαρυς.

Ἄλλα πάλιν ἐκτείνονται ἐπὶ τὸ ὀξύ ἀπὸ τῆς βάσεως Ζω πέντε φωνάς, κατὰ τὸ πλεῖστον περιστρεφονται περὶ τόν Δι (ὅπως τὰ εἰρμολογικά τοῦ Α' ἤχου) καὶ καταλήγουν εἰς τόν Ζω. Ἰδὲ μακαρισμοὺς ἐκ τοῦ Ζω, δοξολογίαν σύντομον καὶ ἁναστήριον.

Ἄλλα τέλος μέλη ἐκτείνονται ἐπὶ τὸ ὀξύ ἑπτὰ φωνάς ἀπὸ τῆς βάσεως καὶ περιστρέφονται περὶ τόν Ζω, διὰ τοῦτο χαρακτηρίζονται ὡς ἦχος βαρὺς 7φωνος Ἰδὲ δοξολογίαν Δανιὴλ πρωτοφάιτου κλπ.

β) ἦθος. Τὰ ἄσματα τοῦ βαρέως ἤχου δημιουργοῦν καὶ ἐκφάλλουν διάφορα ψυχικά συναισθήματα, ἀναλόγως τῆς βάσεως τῆς κλίμακος ἐξ ἧς προέρχονται. Ὅταν ἀρχίζουν ἐκ τοῦ φυσικοῦ Ζω τὰ διακρίνει μεγαλοπρέπεια καὶ λεπτὴ χάρις. Ὅταν δὲ ἀρχίζουν ἐκ τοῦ Γα ἢ τοῦ Ζω ὑφέσις· ἔχουν χαρακτῆρα ἡσυχαστικόν, γαλήνιον καὶ καταπραϋντικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΟΓΔΩΘΟΝ

Ἦχος Πλάγιος τοῦ τετάρτου

Γένος, Μαρτυρίαι καὶ φθοραὶ

192 α) Ὁ πλάγιος τοῦ τετάρτου εἶναι ὁ τελευταῖος κατὰ τὴν τάξιν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἤχους, καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ὑπομιζολύδιον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. ἀνήκει δέ εἰς τὸ διατονικόν γένος ὅπως καὶ ὁ κύριός του (ὁ Δ'). διαφέρει ὅμως ἀπὸ τὸν Δ' κατὰ τὴν βάσιν τοῦ δεσπόζοντος φθόγγου καὶ τὰς καταλήξεις.

β') Μαρτυρίαι. Ὡς ἀρκτική μαρτυρία τοῦ ἤχου τούτου εἶναι αὕτη πλ. δ' Νη, ἥ ὁποία ἔχει τὸν Νη ὡς βάσιν τοῦ μέλους, ἢ αὕτη πλ. δ' Νη $\frac{2}{\pi}$ (ἢ πλ. δ' $\frac{2}{\pi}$), ἥ ὁποία ὀρίζει κατὰ μετὰθεσιν ὡς βάσιν τὸν Γα, ὡς ἀρκτική μαρτυρία εἶναι καὶ αὕτη πλ. δ' Ν $\frac{2}{\pi}$ ἢ ὁποία δεικνύει ἀνάβασιν ἀπὸ τῆς βάσεως Νη κατὰ δύο τόνους, ἐπομένως ὀρίζει τὸν Βου ὡς ἀφετηρίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν θ' ἀρχίσῃ τὸ μέλος.

Αἱ μαρτυρίαι τοῦ μέλους εἶναι διατονικαὶ καὶ εἶναι αὗται

ν	π	β	γ	Δ	κ	ζ	ν
δ	α	η	η	δ	α	η	η

Ὅταν ὅμως γίνεται μετὰθεσις τῆς εἰς τὸν Γα², (ὁ ὁποῖος μεταβάλλεται εἰς Νη) τότε αἱ μαρτυρίαι ὑφίστανται μεταβολὴν ἐνεκα τῆς μεταθέσεως καὶ γράφονται οὕτω.

ν	π	β	γ ²	Δ	κ	ζ	ν
δ	α	η	δ	α	η	η	δ

γ') Φθοραὶ. Φθοράς ὁ πλ. Δ' χρησιμοποιεῖ τὰς διατονικάς. Ἰδιαιτέρως τὴν εἰς τὸν Νη $\frac{2}{\pi}$ καὶ τὴν τῆς ἀντφωνίας ἐπὶ τὸ ὅξυ Νη $\frac{2}{\pi}$.

Συστατικά τοῦ πλ. Δ'

193. Ἀπήχημα, κλίμαξ, δεσπόζοντες φθόγγοι καὶ καταλήξεις.

α') Ὡς ἀπήχημα τοῦ πλδ' κατὰ τοὺς παλαιούς βυζ. μελωδούς ἐψάλλετο ἀργῶς ὁ φθόγγος μεᾶγιε $\frac{2}{\mu\epsilon} \frac{1}{\alpha} \frac{1}{\gamma\iota} \frac{1}{\mu\epsilon} \frac{1}{\alpha} \frac{1}{\gamma\iota} \frac{1}{\epsilon} \frac{1}{\delta\iota}$ κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ ψάλλεται συντόμως ὁ αὐτός φθόγγος οὕτω $\frac{2}{\mu\epsilon} \frac{1}{\alpha} \frac{1}{\gamma\iota} \frac{1}{\epsilon} \frac{1}{\delta\iota}$ ἢ μονοσυλάθως $\frac{2}{\mu\epsilon} \frac{1}{\alpha} \frac{1}{\gamma\iota} \frac{1}{\epsilon} \frac{1}{\delta\iota}$ καὶ ἀπλούστερον $\frac{2}{\mu\epsilon} \frac{1}{\alpha} \frac{1}{\gamma\iota} \frac{1}{\epsilon} \frac{1}{\delta\iota}$ ἀπαιτεῖ προφορὰν σοβαράν καὶ ἡγεμονικὴν.

β') Κλίμαξ. Ὁ πλάγως τοῦ τετάρτου χρησιμοποιεῖ τὴν διατονικὴν κλίμακα μέ βασιν τὸν Νη. ἡ κλίμαξ αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο 4χορδα ὅμοια Νη Πα Βου Γα καὶ Δι Κε Ζω Νη διεζευγμένα μέ τὸν μείζονα Γα-Δι. Ἐκαστον 4χορδον ἀποτελεῖται ἀπὸ τόνον μείζονα ἐλάσσονα καὶ ἐλάχιστον, ἥτοι 12+10+8. Αἱ μαρτυρίαι τῆς κλίμακος αὐτῆς εἶναι διατονικαί.

διαζ. τόνος							ῥ
12	10	8	12	12	10	8	72
ν	π	θ	γ	Δ	κ	ζ'	ν'
δ	ϥ	κ	η	δ	ϥ	κ	η
σχ. 4 ²							

Ὅταν ὁ πλδ' χρησιμοποιεῖ ὡς βάσιν τὸν Γα² ὁ φθόγγος αὐτός ἔνεκα τῆς μεταβολῆς κατὰ τόνον λαμβάνεται ὡς Νη καὶ ἐπομένως ἀλλάσει ἡ σειρά τῶν διαστημάτων ὡς ἐξῆς: εἰς μὲν τὴν ἐπὶ τό ὀξύ ἀνάβασιν ἡ σειρά τῶν διαστημάτων Γα¹² Δι¹² Κε¹⁰ Ζω⁸ Νη γίνεται ἔνεκα τῆς μεταβολῆς Γα² Δι¹⁰ Κε⁸ Ζω¹² Νη δηλαδή ὡς Νη¹² Πα¹⁰ Βδ⁸ Γα¹² Δι. Εἰς δὲ τὴν κατάβασιν ἀλλάσουν μὲν οἱ φθόγγοι τὰ διαστήματα ὅμως μένουσιν τὰ ἴδια διότι τὰ διαστήματα Γα⁸ Βδ¹⁰ Πα¹² Νη εἶναι καὶ ὡς Νη⁸ Ζω¹⁰ Κε¹² Δι τὰ ἴδια. Ἐνεκα τῆς ἀνωτέρω μεταθέσεως αἱ μαρτυρίαι τῶν φθόγγων ὑφίστανται μεταβολὴν ὡς δεικνύεται ἐπὶ τῆς κλίμακος.

12			103				8	
12	10	8	12	10	8	12		
ν	π	β	γ	Δ	κ	ζ'	ν'	
δ	ρ	ϖ	δ	ρ	λ	η	δ	

194. Σύστημα, Δεσπόζοντες φθόγγοι, Καταλήξεις καὶ ἦθος.

α) Σύστημα. Ὄταν τὸ μέλος ἔχη βάσιν τὸν Νη, ἀκολουθεῖ κλίμακα κατὰ τὸ 8χορδον σύστημα. 6χ. Ὄταν ὅμως ἔχη βάσιν τὸν α^2 , ἀκολουθεῖ κλίμακα κατὰ τὸ 4χορδον, ἥτοι κατὰ τριφωνίαν

ν	π	β	α^2	Δ	κ	α^2	ν'	π'	β'			
δ	12	ρ	10	ϖ	8	δ	12	ρ	10	λ	8	η

β') Δεσπόζοντες φθόγγοι εἰς μέλη μέ βάσιν τὸν Νη εἶναι οἱ Νη, Βδ, Δι, εἰς τὰ ἔχοντα βάσιν τὸν Γα εἶναι οἱ φθόγγοι Γα, Δι, Ζω.

Γ') Καταλήξεις εἰς μέλη ἐκ τοῦ Νη γίνονται ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς φθόγγους Δι, Βδ, Νη. Ἐντελεῖς εἰς τὸν Νη καὶ σπανίως εἰς τὸν Δι, τελικαὶ δὲ εἰς τὸν Νη καὶ σπανίως εἰς τὸν Βου.

Εἰς τὰ ἐκ τοῦ Γα α^2 μέλη γίνονται ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν Δι, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικαὶ εἰς τὸν Γα. Αἱ ὀριστικαὶ καταλήξεις γίνονται πάντοτε εἰς τὴν βάσιν, δηλ. τὸν Νη ἢ τὸν Γα.

Δ') ἦθος. Τὰ ἄσματα τοῦ πλ Δ' ἔχουν ἐπὶ τὸ πλείστον ἦθος ἡσυχαστικόν τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον γαλήνην διαχυτικότητα, μεγαλοφροσύνην καὶ μεγαλοπρέπειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

ΡΥΘΜΟΣ

195. Ἔκτος ἀπὸ τὴν ταχυτέραν ἢ βραδυτέραν ἀπαγγελίαν τὴν ὁποίαν κανονίζουν αἱ χρονικαὶ ἀγωγαὶ εἰς τὴν Μουσικὴν· ὑπάρχει καὶ ὁ ρυθμός. Ρυθμός εἰς τὴν μουσικὴν εἶναι ἡ κατανομὴ τῶν μέλους εἰς μέρη ἀποτελούμενα ἀπὸ τὸν ἴδιον πάντοτε ἀριθμὸν χρόνων.

196. Συστατικά τοῦ ρυθμοῦ εἶναι· α) οἱ χρόνοι β) οἱ πόδες ἢ μέτρα καὶ γ) ἡ ρυθμικὴ ἀγωγή.

Α) Οἱ χρόνοι εἶναι τὸ κύριον συστατικὸν ἑνὸς ρυθμοῦ, εἶναι δὲ οἱ χρόνοι ἁπλοῖ ἢ σύνθετοι. Ἀπλοῦς χρόνος (ἢ ἐλάχιστος) εἶναι ἡ μικροτέρα χρονικὴ μονὰς ἡ περιεχομένη εἰς τὸν ρυθμόν.

Ἡ χρονικὴ μονὰς ἡ ὁποία συνήθως δὲν ὑποδιαιρεῖται ἀλλὰ μόνον πηλλαπλασιάζεται, εἶναι ἡ παρὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων χρονικὴ διάρκεια μιᾶς βραχείας συλλαβῆς· καὶ ὠνομάζετο χρόνος βραχύς ἢ πρῶτος ἢ σημεῖον, καὶ ἐσημειώνετο οὕτω ∪.

197 Χρῶνος σύνθετος εἶναι ὁ διπλάσιος ἢ τριπλάσιος ἢ τετράπλάσιος τοῦ ἐλαχίστου. Ὁ διπλάσιος τοῦ ἐλαχίστου ὠνομάζετο χρόνος μακρός ἢ δίσημος (ὡς ἀποτελούμενος ἐκ δύο σημείων) καὶ ἐσημειώετο οὕτω —.

Ὁ τρίσημος χρόνος (τριπλάσιος τοῦ ἐλαχίστου) ἐσημειοῦτο οὕτω L ἢ J, 4σημος οὕτω W καὶ ὁ 5σημος οὕτω M.

Εἰς ἀπλοὺς χρόνος (ἢ σημεῖον) τῶν ἀρχαίων ἔχει διάρκειαν ἐνός χρόνου τῆς ταχείας χρονικῆς ἀγωγῆς (ἢ τὸ ἐν ὄγδοον τῆς εὐρωπαϊκῆς.

Β' Πόδες (ἢ Μέτρα).

198. Πόδες. Οἱ χρόνοι τοῦ μέλους συγκροτοῦν ομάδας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκάστη ἀποτελεῖται ἀπὸ χρόνους 2 ἢ 3 ἢ 4 κ.λ.π. Αἱ ὁμάδες αὐταὶ τῶν χρόνων ὀνομάζονται πόδες ἢ μέτρα. Ἐκαστος ποὺς ἀποτελεῖται ἀπὸ ὠρισμένον ἀριθμὸν χρόνων, ὡς ἐκ τούτου ὑπάρχουν διάφορα εἶδη ποδῶν, π.χ. ποὺς δίσημος $\cup\cup$, πόδες τσημοὶ $\cup -$ ἢ $- \cup$ ἢ $\cup\cup\cup$, 4σημοὶ $- \cup\cup$ κ.λ.π.

199. Οἱ πόδες διακρίνονται εἰς ἀπλοὺς καὶ συνθέτους. Ἀπλοὶ εἶναι ὁ δίσημος καὶ ὁ τσημος· σύνθετοι λέγονται οἱ ἄνω τῶν τριῶν χρόνων, π.χ. ὁ 4σημος εἶναι σύνθεσις δισήμου ($2+2$), ὁ 5σημος ὡς σύνθεσις δισήμου καὶ τσημοῦ ($2+3$ ἢ $3+2$) κ.λ.π.

Οἱ χρόνοι τοῦ ρυθμικοῦ ποδός (ἢ μέτρου) δὲν καταμετροῦνται εἰς ἕκαστος μέθ' ἑσιν καὶ ἄρσιν, ἀλλ' ἄλλος μὲν λαμβάνεται εἰς τὴν ἑσιν καὶ ἄλλος εἰς τὴν ἄρσιν. Ἡ θέσις δηλοῦται μέτῳ σημείου \circ , καὶ ἡ ἄρσις μέτῳ σημείου ι , δεικνύει τὸ καθ' ἕν χρόνον ἐλάχιστον.

Ὅταν οἱ χρόνοι εἶναι διπλάσιοι τοῦ ἐλαχίστου ἢ 3πλάσιοι, ἢ 4πλάσιοι, τότε προστίθενται ἐπὶ τῶν σημείων \circ καὶ ι ἀνάλογοι στιγμαί. Οὕτω ἔχομεν χρόνους συνθέτους σημειομένους οὕτω \circ καὶ ι , ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος εἶναι χρόνος διπλάσιος τοῦ ἐλαχίστου· καὶ ὁ μὲν πρῶτος λαμβάνεται εἰς τὴν ἑσιν, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὴν ἄρσιν.

Ὅμοίως καὶ οἱ 3πλάσιοι 4πλάσιοι $\circ\circ$ (θέσις) καὶ $\iota\iota$ (ἄρσις) ἢ $\circ\iota$ (θέσις) καὶ $\iota\circ$ (ἄρσις).

Γ' Ρυθμικὴ ἀγωγή

Ἡ ρυθμικὴ ἀγωγή εἶναι ἡ ἰδίᾳ χρονικὴ ἀγωγή δηλαδή ὁ κανονισμὸς ταχυτέρας ἢ βραδυτέρας ἀπαγγελίας τῶν χρόνων τοῦ μέλους.

Διάκρισις ρυθμῶν

200. Ὅπως οἱ πόδες οὕτω καὶ οἱ ρυθμοὶ διακρίνονται εἰς ἀπλοὺς καὶ εἰς συνθέτους· καὶ ἀπλοὺς μὲν ρυθμὸς εἶναι ἐκεῖνος ὃς οὐκ ἀποτελεῖται ἀπὸ πόδας ἀπλοῦς· Σύνθετος δὲ ἐκεῖνος ὃς ἀποτελεῖται ἀπὸ πόδας συνθέτους.

Ὁ σύνθετος ρυθμὸς τοῦ ὁποίου ὁ ποὺς τοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἀνομοίους πόδας π.χ. ἓνα δίσημον καὶ ἓνα τσημον, λέγεται ρυθμὸς κατὰ συζυγίαν.

Ὁ σύνθετος ρυθμὸς τοῦ ὁποίου ὁποίου ὁ ποὺς τοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν συνένωσιν τριῶν ἢ περισσοτέρων ἀπλῶν καὶ συνθέτων ποδῶν (ἢ μέτρων), λέγεται ρυθμὸς σύνθετος κατὰ περίοδον.

Μέ τὴν συνδιασμόν ἀπλῶν καὶ συνθέτων ρυθμῶν γίνονται διάφοροι πολυσύνθετοι ρυθμοί, ἐλέγοντο δέ (ὑπὸ τῷ ἀρχαίῳ Ἑλλήνων) διποδίαί, τριποδίαί, τετραποδίαί, κ.λ.π. ἀναλόγως μέ τὸν ἀριθμὸν τῶν ποδῶν τοῦ.

Τονισμός τῶν ποδῶν (ἢ μέτρων)

201. Οἱ χρόνοι ἐκάστου ποδὸς τονίζονται ὅλοι ἐξ ἴσου. θεοῖς τονίζεται ἰσχυρότερον καὶ λέγεται ἰσχυρὸν μέρος. Ἡ ἄρσις τονίζεται ὀλιγώτερον καὶ λέγεται ἀσθενές μέρος.

Εἰς τῷ ἀπλοῦς πόδας (2σημους 3σημους) ἰσχυρὸν μέρος εἶναι μόνον ὁ Πρῶτος χρόνος οἱ δὲ ἄλλοι εἶναι τὰ ἀσθενῆ μέρη π.χ.

Ἀπὸ τὰ ἰσχυρὰ μέρη ἑνὸς συνθέτου ποδὸς, ἰσχυρότερον εἶναι τὸ πρῶτον, δηλαδή ἡ πρώτη θέσις. Τὰ ὑπόλοιπα εἶναι ὀλιγώτερον ἰσχυρὰ με βαθμιαίαν ἐξασθένεισιν τοῦ τονισμοῦ.

π.χ.

Οἱ πόδες εἰς τὸ μουσικόν κείμενον χωρίζονται μικρὰς κα-

καὶ ὄχι τὰς μαράς καὶ βραχείας συλλαβας. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ὀνομάζεται τονιστικός.

Πόδες ἀπλοῖ. α) Δίσημος

204. Ὁ Δίσημος Πούς ἀποτελεῖται ἐκ δύο χρόνων υυ. μιᾶς θέσεως ο καὶ μιᾶς ἄρσεως ι. ὀνονομάζετο δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πυρρίχιος^(α) ἢ ἡγεμών.

Ὁ δίσημος ρυθμὸς ἐκτελεῖται διὰ δύο ἰσοχρόνων κινήσεων τῆς χειρός, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἔχει διάρκειαν ἐνός χρόνου. Ἡ πρώτη κίνησις τῆς χειρός καλεῖται θέσις ἰσχυρά καὶ ἐκτελεῖται πρὸς τὰ κάτω, ἡ δευτέρα καλεῖται ἄρσις ἀσθενής καὶ ἐκτε-

λεῖται πρὸς τὰ ἄνω
 $\begin{array}{c} 1 \downarrow \\ \text{θέσις ἰσχυρά} \end{array} \quad \begin{array}{c} \uparrow 2 \\ \text{ἄρσις ἀσθενής} \end{array}$

β) Τρίσημος (γένος ἱαμβικόν)

205. Ὁ τρίσημος ἀνήκει εἰς τὸ ἱαμβικόν γένος καὶ περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς τρία εἶδη :

1) —υ. = Τροχαῖος = $\text{—} \text{—} \text{—}$ = ο ι (ἡ χορείος κατὰ Βακχείον κ.λ.π.)

2) υ — ἱαμβος = $\text{—} \text{—} \text{—}$ = ο ι

3) υυυ Χορείος ἢ τρίβραχυς = $\text{—} \text{—} \text{—}$ = ο ι ι

Ὁ τρίσημος πούς ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν χρόνων μίαν θέσιν καὶ δύο ἄρσεις ο ι ι, ἡ πρώτη κίνησις τῆς χειρός καλεῖται θέσις ἰσχυρά καὶ ἐκτελεῖται πρὸς τὰ κάτω, ἡ δευτέρα ἄρσις ἀσθενής ἐκτελεῖται πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἡ τρίτη ἄρσις ἀσθενής ἐκτελεῖται πρὸς τὰ ἄνω.

$\begin{array}{c} \swarrow 3^{\circ} \text{ ἄρσις ἀσθενής} \\ \downarrow \\ 1^{\circ} \text{ θέσις ἰσχυρά} \quad \rightarrow \quad 2^{\circ} \text{ ἄρσις ἀσθενής} \end{array}$

(α) (Βακχίος ὁ Γέρων) Πυρρίχιος ὀνομάσθη καθ' ὅτι εἶναι βραχυτάτος καὶ ὀξεῖαν ποιεῖται τὴν κίνησιν τῶν χρόνων.

(Ἡ φαιστίων. Πυρρίχη ἦν ὄρχησις, εἰδὸς ἐνόπλου πολεμικοῦ χοροῦ, ὀνομασθεῖς ὑπὸ Πυρίχου τινος, ἐφευρέτου αὐτοῦ).

1) Διτροχάιος βήμος

206. Διτροχάιος καλεῖται ὁ ρυθμός ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἐκ δύο τροχαίων καὶ εἶναι ρυθμός βσημος

$$- \frac{1}{2} \frac{d}{dt} \left(\frac{1}{2} \frac{d}{dt} \right) = \frac{1}{2} \frac{d}{dt} \left(\frac{1}{2} \frac{d}{dt} \right)$$

Εἰς ρυθμὸν διτρώχαιον ψάλλονται κρατήματα, πολυχρο-
νοί Βασιλέων, ὡς καὶ τὰ Δημόδη χορευτικὰ ᾄσματα εἰς
ἐξάσημον χορίαμβον.

2) Χορίαμβος 6σημος (ή καρικόν μέλος)

Χορίαμβος καλεῖται ὁ ρ. ὃ ὅποιος προκύπτει ἐκ χορείου (ἢ τροχαίου) καὶ ἴαμβου,

$$-v' - = \text{آء} = \text{آء} \text{ آء}$$

3) Αντίσπαστος βσημος

Ἀντίσπαστος ὁσημος καλεῖται, ὅταν προηγῇται ὁ ἴ-
αμβος καὶ ἀκολουθεῖ ὁ τροχαῖος.

$$0.001 = 10^{-3} = 10^{-3} \times 10^0 = 10^{-3+0} = 10^{-3}$$

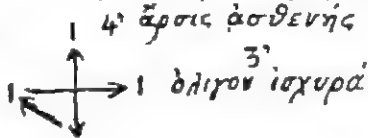
(Ἰαμβος ὠνομάσθη ἐκ τῆς Ἰαμβῆς γυναικὸς ἀπὸ τοῦ ἐξ Ἀργεοῦ ποιητοῦ Σιμωνίδου ἢ κατ' ἕλληνας Ἰαμβοὶ ἐκαλοῦντο οἱ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς ἀρχαίας σκῆπτροι αὐτοσχεδιαζόμενοι στίχοι. Ἐφευρέτης δὲ αὐτοῦ φέρεται ὁ Ἀρχιλόχος ἐκ Πάρου 720 π.χ.)

Γ') Τετράσχημος (Δακτυλικὸν Γένος)

207. ⁵⁶ 4σημος πούς περιέχει τέσσερας χρόνους καί ἐκτελείται

διὰ τεσσάρων ἰσοχρόνων κινήσεων τῆς χειρός. Ἡ πρώτη κίνησις γίνε-
ται πρὸς τὰ κάτω, ἡ δευτέρα πρὸς τὰ ἀριστερά, ἡ τρίτη πρὸς τὰ
δεξιὰ καὶ ἡ τετάρτη πρὸς τὰ ἄνω ! 4' ἔρσις ἀσθενείας

ἡ ἄρσις ἀσθενής

129. ισχυρά 0

- Δυνάμεθα ὁμως νά ἐκτελέσωμεν τὸν ρυθμὸν τούτον καί μέ δύο
κινήσεις δηλαδὴ τὸν ἕνα δίστημον εἰς τὴν ὕψειν καί τὸν ἄλλον εἰς
τὴν ἄρσιν· ἢ κτυπῶντες τὸν πρῶτον δίστημον ὁ μετὴν δεξιάν

χειρά, τὸν δὲ δεύτερον ἰ μέ τὴν ἀριστεράν, ὥστε ὁ πρῶτος χρόνος τῆς δεξιᾶς χειρὸς νὰ εἶναι πολὺ ἰσχυρός, ὁ δὲ τρίτος χρόνος ὁ ὁποῖος εἶναι θέσις τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς νὰ εἶναι ὀλιγώτερον ἰσχυρός, οἱ δὲ χρόνοι 2^{ος} καὶ 3^{ος} εἶναι ἀσθενεῖς.

Ὁ 4^{ος} σημος ἀνήκει εἰς τακτυλικόν γένος τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τοὺς ἑξῆς πέντε 4^{ση}μους πόδας 1) Δακτυλικόν 2) Αναπαιστον 3) Σπονδεῖον 4) Προκελευσματικόν 5) Ἀμφίβραχυν.

1) Δάκτυλος — — —

208. Δάκτυλος ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ λιχανοῦ δακτύλου (δείκτη), τοῦ ἔχοντος μίαν μακράν καὶ δύο βραχείας ἀρδρώσεις. ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ μίαν μακράν συλλαβὴν καὶ δύο βραχείας

— — — = — — — = οἱ

2^{ος}) Ἀνάπαιστος — — —

Ὁ Ἀνάπαιστος ἀποτελεῖται ἐκ δύο βραχέων καὶ μιᾶς μακρᾶς ἀντίστροφος τοῦ δακτύλου, διότι ἐν τῷ δακτύλῳ προηγείται ἡ μακρὰ θέσις. (Ἀνάπαιστος δὲ ὠνομάσθη, ἢ διὰ τὸ ἀναπαύειν τετάχθαι ἢ διὰ τὸ τὴν διαυεῖν μὲν τὰς βραχείας, ἀναπαύεσθαι δὲ καταντῶσαν ἐπὶ τῇ μακρᾷ. — — — = — — —)

3^{ος}) Σπονδεῖος (Ἀπλοῦς)

209. Ὁ Σπονδεῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μακρὰς συλλαβᾶς — — — — — = οἱ Ὁ Σπονδεῖος ὠνομάσθη λέγει ὁ Ἀριστείδης Κοϊντιλιανὸς Α' « διὰ τὸ ἐπὶ ταῖς σπονδαῖς αὐτὴν ἀρεσθαι ».

Ὁ Σπονδεῖος ὁ ἀπλοῦς εἶναι ὁ μόνος ἐνδεδειγμένος διὰ τὰ ἐκκλησιαστικά ᾠσματα καὶ ἰδίως τὰ δοξαστικά, ἥτοι ἐκ μιᾶς μακρᾶς θέσεως καὶ μιᾶς μακρᾶς ᾠσεως.

Σπονδεῖος μείζων (ἢ δισπόνδεος) 8^{ση}μος.

Οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ 4^{ση}μου θέσεως καὶ 4^{ση}μου ᾠσεως,

π.χ. οἱ — — — — — = — — — — — κ.λ.π.

4^{ον}) Προκελευσματικός

210. Ὁ Προκελευσματικός εἶναι σύνθετος ἐκ δύο πυρριχίων $\cup\cup\tau\cup\cup = \cup\tau\cup\cup = \cup\cup\tau\cup\cup$

5^{ον}) Ἀμφίβραχυσ

Ὁ Ἀμφίβραχυσ προκύπτει ὡς δεικνύει καὶ ἡ ὀνομασία του ἐκ δύο βραχέων ἐκατέρωθεν ἑνός μακροῦ ὡς $\cup\cup\cup = \cup\cup\cup$

Πεντάσημος Γένος Παιωνικόν (ἢ Ἡμιόλιον γένος)

211. Ὁ 5σημος ἀνήκει εἰς τὸ Παιωνικόν ἢ Ἡμιόλιον γένος καὶ περιλαμβάνει τοὺς ἑξῆς ἑπτὰ 5σημούς πόδας: 1) Παίων Α', 2) Παίων Β', 3) Παίων Γ', 4) Παίων Δ', 5) Π. Βακχείος, 6) Π. Παλιμβάκχειος, καὶ 7) τὸν Π. Ἀμφίμακρον.

1^{ον} Παίων Α' εἶναι σύνθετος ἐκ τροχαίου καὶ πυρριχίου $\cup\cup\tau\cup\cup = \circ\circ\tau\cup\cup$

2^{ον} Παίων Β' σύγκεται ἐξ ἰάμβου καὶ πυρριχίου $\cup\cup\tau\cup\cup = \circ\circ\tau\cup\cup$

3^{ον} Παίων Γ' ἀποτελεῖται ἐκ πυρριχίου καὶ τροχαίου $\cup\cup\tau\cup\cup = \circ\circ\tau\cup\cup$

4^{ον} Π. Δ' σύνθετος ἐκ πυρριχίου καὶ ἰάμβου $\cup\cup\tau\cup\cup = \circ\circ\tau\cup\cup$

5^{ον} Π. Βακχείος $\cup\cup\tau\cup\cup$

6^{ον} Π. Παλιμβάκχειος $\cup\cup\tau\cup\cup$

7^{ον} Ὁ Ἀμφίμακρος ἀποτελεῖται ὡς δεικνύει καὶ ἡ ὀνομασία του ἐκ δύο ακρῶν καὶ μιᾶς βραχείας ἐν τῷ μέσῳ ὡς: $\cup\cup\cup$

Ὁ Ἀμφίμακρος καλεῖται καὶ πούς κρητικός, ἔτι δὲ καὶ παίων διάγγιος.

Διποδία

α') Κρητική $\cup\cup\tau\cup\cup$

β') Βακχειακή $\cup\cup\tau\cup\cup$

γ') Παλιμβακχειακή. $\cup\cup\tau\cup\cup$

{ Παίων πεντάβραχυσ $\cup\cup\cup\cup\cup$

{ Παίων ἐπιβατός $\cup\cup\tau\cup\cup$

{ $\cup\cup\tau\cup\cup$

πούς σύνθετος

Ἑξάσημος Ἰωνικόν Γένος

212. Ὁ 6σημος ἀνήκει εἰς τὸ Ἰωνικόν γένος τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τοὺς ἑξῆς ἑπτὰ 6σημούς πόδας.

1) Ἰωνικός ἀπὸ μείζονος $\cup\cup\cup\cup\cup = \circ\circ\cup\cup\cup$ (ἐκ σπονδείου καὶ πυρριχίου).

2) Ἰωνικός ἀπ' ἐλάσσονος $\cup\cup\cup\cup\cup = \circ\circ\cup\cup\cup$ (ἐκ πυρριχίου καὶ σπονδείου).

3) Διτροχάιος $\cup\cup\tau\cup\cup = \circ\circ\tau\cup\cup$ (ἐκ δύο τροχαίων).

4) Διἰάμβος $\cup\cup\tau\cup\cup = \circ\circ\tau\cup\cup$ (ἐκ δύο ἰάμβων).

5) Τροχίαμβος $\cup\cup\tau\cup\cup = \circ\circ\tau\cup\cup$ (ἐκ τροχαίου καὶ ἰάμβου) κατ' ἄλλους χορί-

6) Ἀνεπαστος $\cup\cup\tau\cup\cup = \circ\circ\tau\cup\cup$ (ἐξ ἰάμβου καὶ τροχαίου) αμβος.

7) Μολοσσός $\cup\cup\cup\cup\cup = \circ\circ\cup\cup\cup$ Ἑξάβραχυσ $\cup\cup\cup\cup\cup$

213. Ἑπτάσημοι πόδες ἢ ἐπίτριτοι, πόδες συνθετοί.

- 1) Τσῆμος Α' ἐπίτριτος $\text{υ} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{---} = \text{ο} \text{ο} \text{τ} \text{τ} \text{τ}$
- 2) " Β' " $\text{---} \text{υ} \text{---} \text{---} = \text{ο} \text{ο} \text{τ} \text{τ} \text{τ}$
- 3) " Γ' " $\text{---} \text{---} \text{τ} \text{υ} \text{---} = \text{ο} \text{ο} \text{τ} \text{τ} \text{τ}$
- 4) " Δ' " $\text{---} \text{---} \text{---} \text{υ} = \text{ο} \text{ο} \text{τ} \text{τ} \text{τ}$

Ἑκτάσημοι πόδες συνθετοί

- 1) Δισπόντιος $\text{---} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{---} = \text{ο} \text{ο} \text{τ} \text{τ} \text{τ}$
- 2) δαλούς Ἀνάπαιστος $\text{υυ} \text{---} \text{τ} \text{υυ} \text{---}$
- 3) Δῆμιος $\text{υ} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{υ} \text{---}$

Ὁ δοχμῖος πούς ἀποτελεῖται ἐκ πέντε συλλαβῶν (ἀξίας ὀκτώ χρόνων) ἥτοι ἐξ ἑνός ἰαμβου $\text{υ} \text{---}$ καί ἑνός κρητικῶ $\text{---} \text{υ} \text{---}$. Ἐκτός τῆς μορφῆς ταύτης ἐκ τῶν ὀκτώ χρόνων δι' ἀναλύσεως τῶν μακρῶν καὶ μεταθέσεως τῆς σειρᾶς σχηματίζονται πολλαὶ μορφαὶ δοχμείων ποδῶν: $\text{υ} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{υ} \text{---}$, $\text{υυυ} \text{---} \text{υ} \text{---}$

Δισεπίτριτος ἀπὸ μεγίστου $\text{---} \text{υ} \text{τ} \text{---} \text{υ} \text{---} = \text{ο} \text{ο} \text{τ} \text{τ} \text{τ}$ καὶ Δισδελίος ἀπ' ἐλαχίστου $\text{υ} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{υ} \text{---} = \text{ο} \text{ο} \text{τ} \text{τ} \text{τ}$
 Διπλῆς Σπονδελίος ἢ Ὀρθίος $\text{---} \text{τ} \text{---} \text{---} = \text{ο} \text{ο} \text{τ} \text{τ} \text{τ}$

Δωδεκάσημοι πόδες συνθετοί

- 1) Ἰαμβική τετραποδία $\text{υ} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{υ} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{υ} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{υ} \text{---}$
- 2) Χορταμβική " $\text{---} \text{υ} \text{τ} \text{---} \text{υ} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{υ} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{υ} \text{---}$

9σημοί = $\text{---} \text{---} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{---} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{---} \text{---} \text{τ} \text{---} \text{---} \text{---}$

δυνατόν ὁ 3σημος νά εὐρίσκεται εἰς μίαν ἄλλην κίνησιν π.χ.
 $\text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---}$ ἢ κ.λ.π.

214. Πλεονεξία τῶν ἀνωτέρω ποδῶν εὐρίσκονται εἰς τὰ μέλη τῆς Ἑκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς. Βάσις ὅμως καὶ θεμέλιον ὅλων τῶν μελῶν ἀργῶν τε καὶ εἰρμοπολογικῶν εἶναι ὁ 4σημος. Μετὰ τὸν 4σημον ἔπονται ὁ 3σημος καὶ ὁ δίσσημος, ἐκ τῶν ὁποίων μάλιστα ὁ δίσσημος πληρῶν τὰ ἐκ τῶν ἀποστάσεων τῶν τόνων κενὰ χάσματα, ἀποτελεῖ τὸν συνεπικόν δεσμόν 4σήμου πρὸς 4σημον ἀφ' ἑνός καὶ 3σήμου ἐξ' ἄλλου καὶ τ' ἀνάπαλιν, εἴτε μετὰ 3σήμου πρὸς 3σημον ἀφ' ἑνός καὶ 4σήμον ἀφ' ἑτέρου καὶ τ' ἀνάπαλιν.

Ἐκ τῆς συνενώσεως λοιπὸν 3σήμου καὶ δίσήμου παράγεται ὁ 5σημος, ἐκ τῆς συνενώσεως 4σήμου 3σήμου ὁ 7σημος κ.λ.π.

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς ρυθμοὺς πολλοὶ διεσώθησαν εἰς τὰ δημοτικά μας ᾄσματα.

ΟΥΣΟΥΛΙΑ (ΡΥΘΜΟΙ)

Παραθέτουμεν ἐνταῦθα Ἑρμηνευτικὰς σημειώσεις περὶ οὐσουλίων (ρυθμῶν) τῆς Ἀραβοπερσικῆς Μουσικῆς.

215 Τὰ οὐσουλία διαφύονται εἰς μικρά, εἰς μεγάλα καὶ εἰς μέγιστα. Κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτῶν εἶναι οἱ κτύποι, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦνται ἐκ χρόνων βραχέων ἢ μακρῶν. Ἀπὸ τοὺς κτύπους ἄλλοι εἶναι μονόχρονοι, ἄλλοι δίχρονοι, ἄλλοι τριχρονοί, τετράχρονοι καὶ ἄλλοι ἡμίχρονοι.

Οἱ μονόχρονοι κτύποι τῶν οὐσουλίων προφέρονται διὰ τῶν λέξεων Δουμ καὶ Τεκ, σημειωμένων τοῦ μὲν πρώτου διὰ τοῦ σημείου ο, τοῦ δὲ δευτέρου διὰ τῆς σημείου ι (ο = , ι =)

Οἱ δίχρονοι κτύποι παρίστανται διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων μακρῶν, Δου-ουμ, Τε-εκ καὶ τῆς λέξεως Τε-κε συνισταμένης ἐκ δύο βραχέων χρόνων.

Ἐκ τούτων ὁ Δίχρονος Δου-ουμ παρίσταται οὕτω: ὀ. ὀ Δίχρονος Τε-εκ οὕτω: ι καὶ οἱ ἐκ δύο βραχέων Τε-κε καὶ Τεκ-κε οὕτω: 2 (ὀ = , ι = , 2 =).

Οἱ τριχρονοί κτύποι προφέρονται διὰ τῆς λέξεως Τε-κια συνισταμένης ἐξ ἑνὸς βραχέως Τε καὶ ἑνὸς μακροῦ κια-α καὶ σημειωμένης οὕτω: 2̣ = .

216. Οἱ τετράχρονοι κτύποι προφέρονται διὰ τῶν λέξεων Δουμ καὶ Τεκ ἐπεκτενομένων εἰς τέσσαρας χρόνους οὕτω: Δου-ου-ου-ουμ, Τε-ε-ε-εκ καὶ διὰ τῶν λέξεων Τε-κε, τα-χέκ καὶ Τεκ-κε, ἐκαστῆς τῶν συλλαβῶν αὐτῶν ἐπεκτενομένης εἰς δύο χρόνους οὕτω:

Τε-ε-κε-ε, Τα-α-χε-εκ, Τε-εκ-κε-ε, τῶν κτύπων τούτων ὁ Δου-ου-ου-ουμ παρίσταται οὕτω: ὀ. ὀ Τε-ε-ε-εκ οὕτω ι̣. ὀ Τε-ε-κε-ε οὕτω 2̣ καὶ ὀ Τα-α-χε-εκ οὕτω: 4̣. (ὀ = , ι̣ = , 2̣ = , 4̣ =).

217. Οἱ ὀκτάχρονοι κτύποι προφέρονται διὰ τῆς λέξεως τα-χέκ, με ἐπέκτασιν ἀμφοτέρω τῶν συλλαβῶν αὐτῆς εἰς τέσσαρας χρόνους οὕτω: Τα-α-α-α-χε-ε-ε-εκ καὶ παριστανόμενης οὕτω:

(1 8̣ =).

Θι ἡμίχρονοι τέλος κτύποι προφέρονται διά τῆς λέξεως τέ-κέ, ἐκάστης τῶν συλλαβῶν αὐτῆς δαπανώσης τὸ ἥμισυ τοῦ ἐνός χρόνου, ὃν ἔχει τὴ βραχυτάτου τέ-κέ. Παρίστανται δὲ οὕτω: 2. ($\bar{2} = \text{—} \text{—}$).
218. Ἐκ τῶν μονοχρόνων κτύπων Δοῦμ καὶ Τέκ. ὁ Δοῦμ ἀνήκει εἰς θέσιν τῆς δεξιᾶς χειρός, ὁ δὲ Τέκ εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀριστερᾶς χειρός.

Ἐκ τῶν διχρόνων μακρῶν κτύπων Δοῦ-οὐμ καὶ Τέ-εκ ὁ Δοῦ-οὐμ αὐτῇ δεξιᾷ χεῖρα, τοῦ μὲν Δοῦ λαμβανομένου εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς, τοῦ δὲ οὐμ εἰς τὴν ἄρσιν. Ὁ δὲ Τέ-εκ ἀνήκει εἰς τὴν ἀριστεράν χεῖρα, τοῦ Τέ εἰς τὴν θέσιν τοῦ δὲ εκ εἰς τὴν ἄρσιν αὐτῆς.

219. Ἐκ τῶν διχρόνων κτύπων Τέ-κέ, καὶ Τέκ-κέ, τῶν συνισταμένων ἐκ δύο βραχέων, ὁ πρῶτος ἀνήκει εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, τοῦ μὲν Τέ λαμβανομένου ἐν τῇ θέσει τῆς δεξιᾶς, τοῦ δὲ κέ ἐν τῇ θέσει τῆς ἀριστερᾶς· ὁ δὲ ἄλλος Τέκ-κέ, ὡσαύτως εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν συλλαβῶν Τέκ καὶ κέ, κρουομένων ταυτοχρόνως ἐν τῇ θέσει καὶ τῶν δύο χειρῶν. Τοῦ Τέκ κρουομένου δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐν τῇ θέσει ἐκάστης, τοῦ δὲ κέ ὡσαύτως δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐν τῇ θέσει αὐτῆς ἐκάστης αὐτῶν.

220 Ὁ τρίχρονος κτύπος Τέ-κιά-α, ἀνήκει εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας. Καὶ ἡ μὲν συλλαβὴ Τέ κρούεται ἐν τῇ θέσει τῆς δεξιᾶς, ἡ συλλαβὴ κιά ἐν τῇ θέσει τῆς ἀριστερᾶς, ἡ δὲ ἐπέκτασις τῆς συλλαβῆς κιά διὰ τοῦ α, εἰς τὴν ἄρσιν τῆς ἀριστερᾶς.

221. Ἐκ τῶν τετραχρόνων κτύπων Δοῦ-οὐ-οὐ-οὐμ, Τέ-ε-ε-εκ, Τέ-ε-κε-ε καὶ Τα-α-χε-εκ, ὁ Δοῦ-οὐ-οὐ-οὐμ ἀνήκει εἰς τὴν δεξιάν χεῖρα, τῆς μὲν συλλαβῆς Δοῦ λαμβανομένης ἐν τῇ θέσει, τῶν δὲ τριῶν οὐ-οὐ-οὐμ, ἐν τῇ ἄρσει αὐτῆς. Ὁ Τέ-ε-ε-εκ ἀνήκει εἰς τὴν ἀριστεράν χεῖρα, τῆς μὲν συλλαβῆς Τέ λαμβανομένης ἐν τῇ θέσει, τῶν δὲ ἐπεκτάσεων αὐτῆς ε-ε-εκ, λαμβανομένων ἐν τῇ ἄρσει αὐτῆς. Ὁ Τέ-ε-κε-ε ἀνήκει εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας τοῦ Τέ λαμβανομένου ἐν τῇ θέσει τῆς δεξιᾶς καὶ τοῦ ε ἐν τῇ ἄρσει αὐτῆς, τοῦ δὲ κέ ἐν τῇ θέσει τῆς ἀριστερᾶς καὶ τοῦ ε ἐν τῇ ἄρσει αὐτῆς. Ὁ Τέ-εκ-κε-ε ἀνήκει καὶ αὐτός εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, μέτῃ διαφορὰν, ὅτι τὸ Τέ κρούεται ἐν τῇ θέσει ἀμφοτέρων, τὸ δὲ εκ, ἐν τῇ ἄρσει αὐτῶν, οὕτω καὶ τὸ κε κρούεται ἐν τῇ θέσει ἀμφοτέρων, τὸ δὲ ε, ἐν τῇ ἄρσει αὐτῶν. Ὁ Τα-α-χε-εκ ἀνήκει εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, ὡς ὁ Τέ-εκ-κε-ε.

Οἱ τετράχρονοι κτύποι Τά-α-χε-εκ καὶ Τε-εκ-κε-ε. ἀπαντῶσι πάντοτε εἰς τοὺς δύο τελευταίους πόδας τῶν μεγάλων οὐσουλῶν, ὅπως καὶ ἐκ τῶν διχρόνων κτύπων ὁ Τεκ-κε.

Ὁ ὀκτάχρονος κτύπος Τά-α-α-α-χε-ε-ε-εκ ἀνήκει, εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας συγχρόνως κρουόμενας, διὰ δύο θέσεων καὶ δύο ἄρσεων. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην θέσιν ἀμφοτέρων λαμβάνονται τὰ δύο πρῶτα Τα-α καὶ εἰς τὴν ἄρσιν αὐτῶν τὰ δύο α-α. Εἰς δὲ τὴν δευτέραν θέσιν ἀμφοτέρων αὖτις τὰ δύο χε-ε καὶ εἰς τὴν ἄρσιν αὐτῶν τὰ δύο ε-εκ.

Οἱ ἡμίχρονοι κτύποι Τε-κε ἀνήκουν εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, τοῦ Τε ἐν τῇ θέσει τῆς δεξιᾶς, καὶ τοῦ κε ἐν τῇ θέσει τῆς ἀριστερᾶς, ἐν τῷ ἰδίῳ χρόνῳ (— —).

Σημ. - Τὸν τετράχρονον κτύπον Τά-α-χε-εκ 1 4, παρακολουθεῖν πάντοτε δύο διχρόνοι 2 2 Τεκ-κε-τεκ-κε. τὸν δὲ ὀκτάχρονον Τα-α-α-α-χε-ε-ε-εκ 1 8, δύο τετράχρονοι 2 Τε-εκ-κε-ε, Τε-εκ-κε-ε.

οὐσουλία.

(οὐσουλ Τεκ-Σοφιάν (4σημος) — — — — ἔχει κτύπους τρεῖς καὶ χρόνους 4ρας.

Οὐσουλ Ἀξάκ (5σημος) — — — — ἔχει κτύπους τρεῖς καὶ χρ. πέντε

Οὐσ. Δέβρι χιντί (7σημος) — — — — πέντε κτύποι χρ. ἑπτὰ

Οὐσ. Κατακόρτ (8σημος) — — — — 6 κτύποι χρ. 8

οὐσ. Σοφιάν (9σημος) — — — — 9 κτύποι χρ. 9

Σταυρὸς μέ ἀπλὴν + μετὰ ἀπὸ 4ρας χρόνους ποσθίλωμεν ἐπὶ πλὴν ὅμισυ τοῦ χρόνου καὶ οὕτω ἔχομεν $4\frac{1}{2} + 4\frac{1}{2} = 9$ οὐσ. Σοφιάν. Ν.Α. — — — —

222. Βάσις τῆς Βυζαντινῆς Παρασημαντικῆς εἶναι οἱ δέκα χαρακτήρες τῆς ποσότητος, οἱ ὅποιοι συμπλέκονται μετὰ τῶν κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ προσλαμβάνουν, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης ὑποστάσεις ἐγχρόνους ἢ ἀχρόνους ἢ διάφορα φθονικά σημεῖα.

Ἡ ὅλη τῆς ἐν γένει ὀρθογραφίας τῆς Μουσικῆς ἀναλόγως τῆς φύσεως καὶ ἐνεργείας τῶν σημείων δύναται νὰ κατανεμηθῇ εἰς τέσσαρας κατηγορίας:

- Α' Ὀρθογραφία τῶν σημείων Τόνου καὶ ποιότητος.
- Β' Ὀρθογραφία τοῦ ἴσου καὶ ἀνιόντων.
- Γ' Ὀρθογραφία τῶν κατιόντων. καὶ
- Δ' Ὀρθογραφία (καὶ ἀναλυτικόν) τῶν καλοπιστικῶν.

Α'

Ὀρθογραφία τῶν σημείων τονισμοῦ

223. Γενικὰ ἡ ὀρθογραφία Μουσικῆς στηρίζεται ἐπὶ τῷ τονικοῦ ρυθμοῦ, δηλαδὴ τοῦ τονισμοῦ τῶν λέξεων. Ὅπου ὑπάρχει ὁ τονισμός τῇ λέξεως, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ ὁ τονισμός τῆς Μουσικῆς. (ἢ θέσις ἡ ὁποία εἶναι τὸ ἰσχυρόν μέρος τοῦ μέτρου).

226. Όταν μετά τήν τελευταίαν ανάβασιν κατερχόμεθα συ-
νεχῶς, μέ ἀποστροφους, ὑπάρχη δέ ἀνά ζεύγη συλλαβή τότε
πρό ἐκάστου ζεύγους τίθεται βαρεῖα οὕτω

(Πρέπει νά ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ ὀρθογραφικοὶ κανόνες ὅσον ἀφορᾷ ταῖς τα-
νισομέναις συλλαβαῖς μέ τοὺς χαρακτῆρας τούτου, δέν ἰσχύουν πάντοτε εἰς τὰ
ἀργαί μέρη δ.)

B'

Ὀρθογραφία τοῦ Ἰσου καὶ ἀνιόντων

1 Ὀρθογραφία τοῦ Ἰσου

226.

A'

226. Ἰσόμελος δύναται ν' ἀρχίζει μέ ἴσον καθῶς καί νά κα-
ταλήγη εἰς ἴσον. Πρό τοῦ ἴσου προηγεῖται οἰοσδήποτε χαρα-
κτήρ, ἐκτός πεταστής, ἔπειτα δέ ἀπό αὐτό ὁποιοσδήποτε
χαρακτήρ. Τά αὐτά ἀκριβῶς ἰσχύουν καὶ διά τό ὀλίγον,
τήν ἀπόστροφον καί τό ἐλαφρόν.

227. B'. Τό ἴσον γράφεται εἴτε μόνον εἴτε συνηνωμένον
μέ ὀλίγον , ἢ πεταστήν , ἢ κεντήματα , ἢ ἀ-
πόστροφον .

Ὅταν ὑπό τό ἴσον τεθῇ ὀλίγον ὁ φθόγγος αὐτοῦ
προφέρεται ῥωηρότερον

Ὅταν μετά ἀπό δύο ἴσα ἀκολουθοῦν κατιόντες καί θέ-
λομεν νά τονίσωμεν τόν πρῶτον θέτομεν ὑπ' αὐτό τό ὀλί-
γον

 Ε ρι ρι ρι ρε ρι ρεμ α

228. Εἰς τήν σύνθεσιν μετά τῆς πεταστής ἀκολουθεῖ
πάντοτε κατιών καί ὁ φθόγγος αὐτοῦ λαμβάνει
τήν ποιότητα τῆς πεταστής (σελ.)

Αἱ συνθέσεις καί δέχονται μίαν συλλαβὴν
ἐκάστη

 ου λα ξον με η ν πα - αρ χει

229. Η μεταξύ δύο ἴσων ἀνάβασις κατὰ ἓνα φθόγγον ἔ=
 ἂν ἔχει γοργόν τίθεται ὀλίγον καὶ προφέρεται μελαρυγ=

γισμόν θ $\underline{\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad}$ π
 λ τε - - - - - ρι ρε ρεμ

Ἄνευ γοργοῦ δέ, τίθενται κεντήματα καὶ προφέρονται
 ἡπίως θ $\underline{\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad}$ π Δ $\underline{\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad}$
 λ τε - - - - - ρι ρι ρεμ π σοι πρε - πει

Ἐάν δέ εἰς αὐτὴν τὴν ἡπίως προφοράν χρειασθῇ γοργόν
 τότε τὸ ἴσον καὶ τὰ κεντήματα ἐπιγράφονται ἄνωθεν·
 τοῦ ὀλίγου θ $\underline{\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad}$
 λ τε

230. Τὸ ἴσον δέχεται συλλαβὴν λέξεως ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι
 χαρακτῆρες. Πολλάκις ὅμως δὲν ἔχει συλλαβὴν, ἀλλ' ἐκτείνει τὴν
 φωνήεν ἢ τὴν δίφθογγον τοῦ προηγουμένου χαρακτῆρος.

Ἰσον μὲ κεντήματα ἐπὶ τοῦ ὀλίγου $\underline{\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad}$ καὶ $\underline{\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad}$ ἄλ-
 λοτε λαμβάνει ἰδίαν συλλαβὴν καὶ ἄλλοτε ἐκτείνει τὴν
 προηγουμένην (συλλαβὴν)

Δ $\underline{\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad}$ Δ $\underline{\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad}$ π $\underline{\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad}$ π
 ο τροπος ρ Ἀγιος Α ΑΙ ΝΕΙ - ΕΙ - -

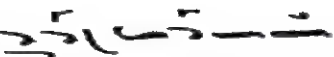

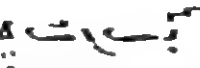
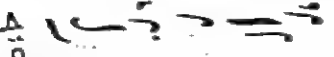
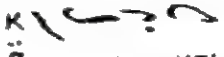
Τὸ ἴσον τίθεται ἀντὶ χρονικοῦ σημείου (κλάσματος
 ἢ ἀπλῆς). ἐπειδὴ ὁ προηγούμενος χαρακτήρ δὲν ἐπιδέ-
 χεται χρονικὸν σημεῖον.

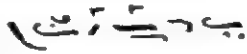
ν $\underline{\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad}$ θ $\underline{\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad}$
 ο το τρο ο το κ προς - - σε ε

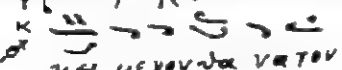
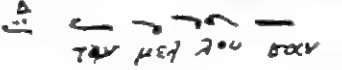
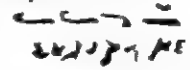
Δ' Χρονικά σημεία ἐπὶ τοῦ ἴσου

231. Ἀπὸ τὰ χρονικά σημεία ἴσον δέχεται τὸ κλάσμα,
 τὴν ἀπλὴν καὶ τὰ πολυπλάσια αὐτῆς (διπλὴν τριπλὴν
 κ.λ.π.), ὡς καὶ τὰς ὑποδιαίρέσεις αὐτοῦ (γοργόν δίγορ-
 γον τρίγοργον κ.τ.λ.)

α) Τὸ κλάσμα γράφεται ἐπάνω τοῦ ἴσου· ἡ ἀπλὴ πάν-
 τοτε κάτωθεν καὶ ἡνωμένη μὲ ἀντικένωμα, τὰ δὲ πο-
 λαπλάσια αὐτῆς πάντοτε ὑποκάτω τοῦ ἴσου συνηνωμέ-

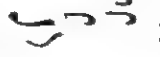

κ κ Δ
 9 Τα - βρι - - α 1 9 ου - - - με δι η παρ
 Δ κ
 δι νη - - - γα - και

Όταν τό μετά βαρείας ἴσον εἶναι δίχρονον, ἀκολουθεῖ συ-
 νήθως ὑπορροή

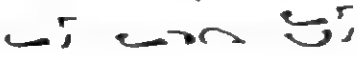
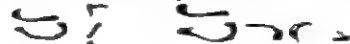
Όταν δέ ὁ ἀκολουθῶν κατιών (ἀπόστροφος ἢ ἐλαφρόν ἢ
 συνεχές ἐλαφρόν) ἔχη συλαβήν τότε τό ἴσον δέν λαμβάνει
 βαρείαν
 κει μενον θα να τον των μελ του σαν ευλογη με

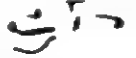

 η λευ θε

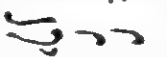
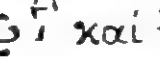

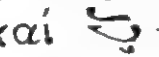
ἴσον μέ ψηφιστόν

233. Τό ἴσον δεχεται ψηφιστόν ὅταν ἀκολουθοῦν δύο ἢ περισ-
 σότεροι κατιόντες ἰσόχρονοι τοῦ ἴσου ὁ δεύτε-
 ρος κατιών δύναται νά εἶναι καί δίχρονον ἢ μονόχρονος

Μετά τόν πρῶτον κατιόντα δύναται ν' ἀκολουθῇ δύο ἀπόστρο-
 φοι μέ προγραφομένην βαρείαν

Όταν μετά τό ἴσον ἀκολουθῇ ὑπορροή ἔγγοργος ἢ συνεχές
 ἐλαφρόν, τό ἴσον δέν δέχεται ψηφιστόν, ἀλλά γράφεται ἀ-
 πλοῦν ἢ συντίθεται μέ πεταστήν

Εἰς τήν γραφήν τό ἴσον δέν εἶναι δίχρονον, ἀλ-
 λά κρατεῖ ἕνα καί ἥμισυν χρόνον (ένεκα τοῦ ἀκολουθοῦντος
 γοργοῦ) ἢ

Ἐπειτα ἀπό ἴσον δίχρονον ἀκολουθοῦν κατιόντες μονό-
 χρονοι, ἢ ὑπρροή ἔγγοργος ἢ συνεχές ἐλαφρόν τότε τό ἴσον
 γράφεται μετά πεταστής καί
 καί   καί

Ψηφιστόν εὐρίσκομεν καί κάτωθεν τῆς συνδέσεως ἴσα

ματος (ἴδε εἰς τὰ περὶ πεταστῆς

Ἴσον μέ ἀντικένωμα.

πλήν.   εἰς τὰς συνθέσεις αὐτὰς ἀκολουθεῖ κα-
τιῶν μέ τὴν αὐτὴν συλλαβὴν τοῦ ἴσου. ἢ
  εἰάν ὅμως ὁ κατιῶν φέροι ἰδιαιτέραν συλλα-
βὴν, τό ἴσον δέν δέχεται σημεῖον ποιότητος.

Ἔτερον (ἢ σύνδεσμος) μέῖζον· ἡ δὲ

γισμόν ὁμαλόν π $\frac{\Delta}{\delta}$

$\alpha\zeta, \sigma\tau\omega:$
 $\tau_0 \quad \tau_0 \quad \tau_0 \quad - \quad \pi$

Ὅταν ὅμως ὁ κατιὼν ἔχει συλλαβὴν τότε τὸ ἴσον λαμβάνει διπλὴν ἢ τριπλὴν ἄνευ ἐτέρου καὶ βαρεΐας.

$$\frac{0}{\delta} \quad \frac{\dots}{\tau_0} \quad \frac{\dots}{\tau_0} \quad \dots \quad \frac{\dots}{\tau_0} \quad \frac{\dots}{\tau_0} \quad \frac{\dots}{\tau_0} \quad \frac{\dots}{\tau_0} \quad \frac{\dots}{\tau_0} \quad \frac{\dots}{\tau_0}$$

ἴσον - ὁμαλόν.

236 Τό ὁμαλόν τίθεται ἐνίοτε ὑπὸ ἴσον μονόχρονον ἢ
 δίχρονον καὶ ἀκολουθεῖ κατιῶν προφέρονται δέ με ὀξύτη-
 τα $\eta' \rightarrow \zeta \rightarrow \zeta \rightarrow \zeta' \quad \Delta \rightarrow \zeta \rightarrow \zeta \rightarrow \zeta' \quad \delta \rightarrow \zeta \rightarrow \zeta \rightarrow \zeta' \quad \omega \rightarrow \zeta \rightarrow \zeta \rightarrow \zeta'$

244. α) Ἡ σύνθεσις ὀλίγου μέ κεντήματα κάτωθεν
 — και — δέν ἐπιδέχεται ποτέ συλλαβήν.

β) Ἐάν πρέπη νά λάβῃ συλλαβήν, ἡ γραφή μεταβάλλε-
 ται οὕτως: — και —

γ) Ὅταν εἰς συνεχῇ ἀνάβασιν ἐκάστη συλλαβὴ κρατῇ
 δύο χαρακτῆρας, χρησιμοποιοῦμεν δι' ἐκάστην ὀλίγον μέ
 κεντήματα ἄνωθεν π α ν α σ α

δ) Φθόγγοι ἀναβάσεως δίχρονοι ἢ φέροντες ἀντικένωμα
 ἐκφέρονται πάντοτε μέ ὀλίγον καί οὐχί μέ κεντήματα, μω-
 λονότι ἐκτείνουν τήν προηγουμένην συλλαβήν, ἐπειδή τὰ κεν-
 τήματα δέν ἐπιδέχονται προσθετικά χρονικά σημεῖα. οὔτε
 ἀντικένωμα π χου π ρα π λ π

ε) Δι' αὐτόν τόν λόγον εἰς συνεχῇ ἀνάβασιν μέ δίχρονους χα-
 ρακτῆρας καί τήν αὐτήν συλλαβήν τίθεται πάντοτε ὀλίγον
 ρ σε

ς) Ἐπίσης θέτομεν ὀλίγον ἀντί κεντημάτων, ἐκεῖ ὅπου δύνα-
 ται νά γίνῃ συγχυσις ἐκτὴν γραφήν: οὕτω ἀντί — γρα-
 ρομεν —

239. Ὅταν ὁ τελευταῖος ἀνιὼν εἶναι ἑτερόχρονος, ἀκο-
 λουδοῦν δέ πλέον τοῦ ἑνός κατιόντες, ἀντί ὀλίγου τίθεται
 πεταστή α β

Ὅταν ὁμοῦς ὁ ἀνιὼν εἶναι ἰσόχρονος μέ τοὺς κατιόντας
 τότε τίθεται ὀλίγον μέ ψηφιστόν

β γ
 λ Ε ρι ρε ε ρι ρε ρε τε - ρε - ρι ρι ρε δ

Γ'. Χρονικά σημεία ἐπὶ τοῦ ὀλίγου

240. α) Σημεῖα χρόνου λαμβάνει τὸ ὀλίγον ὅσα καὶ τὸ ἴσον. ἄνωθεν ἢ κάτωθεν, ἐπὶ πλέον ὅμως λαμβάνει τὰ ἀργόν, διάργον καὶ τρίαργον, ὁπότε ὑπὸ τὸ ὀλίγον εὐρίσκονται κεντήματα

β) Ὅταν τὸ ὀλίγον εἶναι ἑγγοργόν καὶ φέρεται κάτωθεν ἀντικένωμα, τὸ γοργόν γράφεται ἄνωθεν.

γ) Ὅταν τὸ ὀλίγον φέρῃ βαρεῖαν ἢ συνδέεται δι' ἑτέρω μέσῃ ἀκολουθοῦντα ἀνιόντα ἢ ἴσον, δὲν ἐπιδέχεται σημείων χρόνου.

δ) Ὅταν δὲ φέρῃ ψηφιστόν ἢ ὁμαλόν δέχεται ἄνωθεν μόνον κλάσμα

(Θ. Φ.) Τὸ ὀλίγον μόνον ἀπλήν δὲν ἐπιδέχεται, ἀλλ' ἀντὶ ἀπλῆς δέχεται κλάσμα· δέχεται δὲ κάτωθεν τὴν διπλήν, τριπλήν, τετραπλήν καὶ καθεξῆς μὲ ἕτερον:

π 9 τθ - ο ο το - ο ο 9 ἢ χωρὶς ἕτερον:

π 9 ε ρι ρε ρι ρε ρι ρε ρι ρε ρι ρε ρε ρε ρε 9

Τὸ μὲν ἀργόν ἐπιτίθεται εἰς τὸ ὀλίγον, τὸ δὲ κλάσμα καὶ τὸ γοργόν, καθὼς ὅλαι αἱ φθοραὶ τῶν ἤχων, ἐπιτίθενται καὶ ὑποτίθενται εἰς τὸ ὀλίγον ἀδιαφόρως.

Ἀπὸ τὰς ἀχρόνους ὑποστάσεις ἡ μὲν βαρεῖα προγράφεται τοῦ ὀλίγου αἱ δὲ λοιπαὶ ὑπογράφονται πλήν τοῦ ἐνδοφώνου, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε τίθεται εἰς τὸ ὀλίγον.

Δ'. Πλοκὴ ὀλίγου μὲ Ἀχρόνους ὑποστάσεις.

α) 241. Ἀχρόνους ὑποστάσεις δέχεται τὸ ὀλίγον ὅσας καὶ τὸ ἴσον, τὴν μὲν βαρεῖαν ἔμπροσθεν, τὰς δὲ λοιπὰς κατωθεν.

ἴδε σελίδα 124 - 123

β) Ὅλιγον μὲ κεντήματα κάτωθεν εἰς ἑξῆς Ἀχρόνον ὑπό-

στασιν, αὐτὴ ἐννοεῖται διὰ τὸ ὀλίγον $\underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi}$

γ) Ὅταν τὸ ὀλίγον φέρεται βαρεῖαν ἢ ὀμαλὸν ἢ ψηφισὸν ἢ ἀντικένωμα ἀκολουθεῖ κατιῶν μετὴν ἰδίαν συλλαβὴν.

δ) Τὸ ἕτερον συνδέει τὸ ὀλίγον με ἴσον ἢ ἀνιόντα φέροντα τὴν αὐτὴν συλλαβὴν. (§ 235)

ε) Διὰ τὸ ὀλίγον με ἀντικένωμα καὶ ἀπλὴν ἰσχύουν ὅσα καὶ διὰ τὸ ἴσον § 234 σελ. 122.

ς/ ψηφισὸν λαβάνει τὸ ὀλίγον, ὅταν ἀκολουθοῦν δύο ἢ περισσότεροι ἰσόχρονοι κατιόντες $\underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi}$

ἢ $\underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi}$ κ.λ.π. ἴδε § 233

242. Ὅταν μετὰ τὸν ἰσόχρονον κατιόντα ἀκολουθεῖ μαρτυρία, τότε τὸ ὀλίγον λαμβάνει ὀμαλὸν ἀντὶ ψηφιστοῦ.

$\underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi}$
Εκ - Παρθενου

Διότι ἡ μαρτυρία, ἐπειδὴ διακόπτει τὴ φωνήν, ὁ ἀκόλουθος φθόγγος, γίνεται τρόπον τινὰ ὡς ἀρχὴ μέλους.

β) Ἡ δευτέρα ἀπόστροφος μετὰ τὸ ὀλίγον λαμβάνει ἀπλὴν.

$\underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi}$

Κυ - - ρι - ε ε Ὅταν ὅμως τὸ τέλος τῆς ἰδίας γραμμῆς εἶναι διάφορον, τότε ἡ δευτέρα ἀπόστροφος ἀντὶ τῆς ἀπλῆς δέχεται κλάσμα $\underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi}$

γ) Ὅταν ἔμπροσθεν τοῦ ὀλίγου εἶναι μία μὲν ἀπόστροφος με κλάσμα καὶ ἰσοχρονὴ τῷ ὀλίγῳ, τίθεται κάτωθεν ὀμαλὸν

$\underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi}$

δ) Πολλάκις δὲ τὸ ὀλίγον δεν ἰσοχρονεῖ μετὴν ἀπόστροφον, ὁ ἐπόμενος ὅμως φθόγγος τῶν κεντημάτων ἀναπληρεῖ τὸ ἰσόχρονον, $\underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi} \cdot \underline{\pi}$

